
SOSYAL HİZMET VE TRANSAKSİYONEL ANALİZ BAĞLAMINDA FİLM İNCELEMELERİ

Editör: Doç. Dr. Sema SAĞLIK

Sosyal Hizmet ve Transaksiyonel Analiz Bağlamında Film İncelemeleri

Editör

Doç. Dr. Sema SAĞLIK

yaz
yayınları

2024

Sosyal Hizmet ve Transaksiyonel Analiz Bağlamında Film İncelemeleri

Editör: Doç. Dr. Sema SAĞLIK

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-6171-93-0

Aralık 2024 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı ve Sosyal Hizmet Bağlamında Bir Film Analizi: Ölü Ozanlar Derneği	1
<i>Fatih ELİK</i>	
Sosyal Hizmet Disiplininde Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı Bağlamında Bir Film Analizi: Canım Kardeşim	16
<i>Kemal Can YILMAZ</i>	
Transaksiyonel Analiz Kuramıyla “Evlilik Hikayesi” Filmine Sosyal Hizmet Bakışı Amamı Büyük Harfle Yazılmış Başlık	47
<i>Sümeyye ÖZSOY, Sude İPEK</i>	
Sosyal Hizmet Perspektifinden “Ters Yüz” Filminin Transaksiyonel Analizi	62
<i>Esra ŞEN, Elif GÖKDAĞ YAZICI</i>	
“Ters Yüz” Filmi Kapsamında Sosyal Hizmete Duygusal Bir Bakış.....	71
<i>Hülya ÇETE</i>	
“Canım Kardeşim” Adlı Filmin Transaksiyonel Analiz Kuramı ile Sosyal Hizmet Perspektifinde İncelenmesi	80
<i>Zehra YILMAZ</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

TRANSAKSİYONEL ANALİZ YAKLAŞIMI ve SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA BİR FİLM ANALİZİ: ÖLÜ OZANLAR DERNEĞİ

Fatih ELİK¹

1. GİRİŞ

Bir sanat ürünü olarak, filmlerin toplumsal ve bireysel gerçeklikleri yansıtmaya gücüyle, insan psikolojisini ve davranışlarını anlamak için zengin bir kaynak sunmaktadır. Filmler, karakterlerin etkileşimleri, motivasyonları ve çatışmaları aracılığıyla, psikolojik teorilerin ve yaklaşımların somut örneklerini sergileyebilir. Dolayısıyla günlük hayatta insanların karşılaşılabileceği her türlü durum filmlere konu olabilmektedir.

Sosyal hizmet, psikoloji gibi bilimler insanların günlük hayattaki karşılaştıkları sorunları çözmeyi; sorunları çözülen insanların refah seviyelerini artırmayı, yaşanılmış sorunlardan çıkarım yaparak daha sonra yaşanabilecek benzer sorunların önüne geçmeyi hedeflemektedir. Toplumdan kesitler sunan filmler insanların birbirleri ile olan ilişkilerini ele almak adına yoğun analizler, araştırmalar ve gözlemler yapmaktadır (Ray, 2007).

Eric Berne tarafından geliştirilen Transaksiyonel Analiz, insan iletişimini ve kişiliğini anlamada etkili bir çerçeve sunmaktadır. Transaksiyonel analiz, bir psikoterapi kuramıdır. 1950’li yıllarda ortaya atılmış, kişiler arası iletişimin, ilişkinin yapısını ve işlevinin önemini vurgulayan bir terapi teorisidir. “İşlemsel Çözümleme Yaklaşımı” olarak da bilinen transaksiyonel analiz sağlıklı iletişimin nasıl kurulacağını insanlara öğretmeyi amaçlamaktadır. İnsancıl bir yaklaşım tarzını benimseyen bu analiz türü; psikanaliz olarak adlandırılan bilim dalının uzun süren aşamalara sahip olmasına, karmaşık süreçleri içermesine ve danışan iletişimine yeteri kadar yoğunlaşmamasına tepki olarak açığa çıkmıştır.

Transaksiyonel Analiz Yaklaşımının geliştirilmesi aşamasında Eric Berne, Freud’un Psikanaliz teorisindeki “İd, Ego ve Süperego” kavramlarından etkilenmiştir. Ancak her ne kadar çıkış noktası olarak Freud’un fikirlerine dayansa da Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı Freud’un ortaya koyduğu düşüncelerle

¹ Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, elik77fatih@gmail.com

çok da benzerlik içermemektedir. Berne, Freud'un Psikanaliz teorisini soyut bulmaktadır ve Transaksiyonel Analiz ile bu soyutluğu ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Akkoyun, 1995, s. 2). Tıpkı Freud'da olduğu gibi Berne'de insanı "ebeveyn, yetişkin ve çocuk" olarak üç ego durumuna ayırmıştır. Bu üç ego durumu, gün içerisinde yaşanan herhangi bir olaya karşı tepki olarak kullanılmaktadır (Zengin, 2019, s. 31).

Bu çalışma ile Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı'na Ölü Ozanlar Derneği filmindeki transaksiyonlar ve karakterlerin yaşanan olaylar karşısındaki tepkileri kullanılarak örnekler verilmesi; Transaksiyonel Analiz Yaklaşımının daha kolay anlaşılması için somutlaştırılması amaçlanmıştır.

2. TRANSAKSİYONEL ANALİZ YAKLAŞIMI

Transaksiyonel Analiz Kuramını geliştiren Eric Berne (1910-1970), tıp öğreniminin dışında antropoloji, halkla ilişkiler ve edebiyat alanlarında da öğrenimini tamamlayan ve ordu da görev yapmış bir psikiyatristtir. Berne, hem Paul Federn'den hem de Erik Erikson'dan psikanaliz eğitimi görmüş, bu yaklaşımı kendine her zaman referans olarak ele almıştır. Ancak psikanalizi; tedavi sürecinin uzun sürmesi, temelinde yer alan id, ego, süpereo kavramlarının soyut olması, hastaları hayatları üzerinde kendi kararlarını alan etkin rolleri olan kişiler olarak değil, edilgen rolleri olan kişiler olarak görmesi yönleriyle eleştirmiştir. Resmi psikanalist unvanını almak için çıktığı Psikanaliz Enstitüsü'nden 3.kez ret aldığında kendi kuramına yönelerek 1958 yılında "Transaksiyonel Analiz: Yeni Bir Metot" isimli makalesini yayımlamıştır (Akkoyun, 2001).

Berne tarafından geliştirilen kurama göre transaksiyonlar, insan ilişkilerinin temelidir ve iki veya daha fazla kişi bir araya geldiğinde içlerinden biri mutlaka ya konuşacaktır ya da karşısındakinin varlığını kabul eden bir işaret verecektir. Buna transaksiyonel uyarıcı denilmektedir. Ardından diğer kişi de uyarıcı ile ilgili ya konuşacak ya da bir şey yapacaktır. Buna da transaksiyonel tepki denilmektedir (Berne, 1964: 33). Berne tarafından oluşturulan transaksiyonel analiz kuramı temel olarak bireyler arasındaki etkileşimleri ve iletişimi ele alan bir kuramdır.

Transaksiyonel analizin 3 temel felsefî varsayımı bulunmaktadır. Bunlar:

- İnsanlar doğuştan okeydir (iyidir): Her insan davranışı, tutumu, dini, yaşamı, ırkı, kişiliği ne olursa olsun insan olduğu için tektir, değerlidir ve önemlidir. Bir insanın diğerinden iyi ya da kötü olma gibi bir durumu yoktur. Sadece insanlar arasında farklılıklar vardır ve tüm farklılıklarla birlikte her insan OKEY (iyi, tam, bütün)'dir. Tüm insanlar olduğu gibi kabul edilmektedir. Her insan “iyi” olduğu için değişime, gelişime ve sağlıklı etkileşimlere yeteneği vardır.
- Herkesin düşünme kapasitesi vardır: Beyni hasar almış insanlar dışında herkesin bir düşünme kapasitesi vardır. Bu nedenle ne yapacağına karar vermek herkesin kendi sorumluluğundadır. Nasıl yaşayacaklarına, kiminle yaşayacaklarına, nasıl bir işte çalışacaklarına ve daha nice duruma kendileri düşerek karar verirler ve bu kararlarının sonucuna göre bir hayat yaşarlar.
- Yaşamında ne olacağına herkes kendisi karar verir: İnsan içerisinde bulunduğu ortamdan ve yaşamındaki diğer kişilerden ne kadar etkileneceğine ve ne tepkilerde bulunacağına kendisi karar verir. İnsanların ya da yaşam koşulları, bireyin üzerinde baskılar yaratabilir. Ancak bu baskılara uyup uymamak bireyin sorumluluğundadır. Bireyler kararlarını kendileri alabilirler. Eğer alınan kararlar bireyi rahatsız ediyorsa bu kararlar değiştirilebilir ve yaşamının yönü değiştirilebilir (Gökyaka, 2024).

2.1. Ego Durumları

Berne, ego durumlarının belirli koşullar ile ortaya çıktığı varsayımdan hareketle ego durumlarını sınıflandırmıştır. Berne, terapilerinde gözlemlediği hastaların anlık olarak zihinsel açıdan değişiklikler gösterdiklerini ve değişikliklerin yüz ifadelerinden, kullandıkları kelimelerden, duruşlarından ve beden fonksiyonlarından gözlemlenebildiğini ifade etmiştir. Bu zihinsel değişiklik şunu ifade etmektedir: terapi esnasında meslek sahibi olan bazı hastaların zaman zaman çocuk, zaman zaman yetişkin ve yine zaman zaman çocuk rolüne büründüklerini, büründükleri rolün dilini konuştuklarını ve bu rollerin davranışlara ve duruşa yansıdığını gözlemlemiştir. Gözlemlenen bu beden ve ifade değişikliklerinin kaynağı, Transaksiyonel Analizi geliştirme sorunsalını yaratmıştır (Harris, 2004).

Ego durumları, kişiliği oluşturan ve Transaksiyonel Analizin yapı taşı niteliğinde olan kavramdır. Doğumdan hatta doğumdan önce başlayarak kişinin deneyimlediği öznel yaşantılarının her biri ego durumu olarak tanımlanmaktadır. (1966: 216). Ego durumlarının Freud'un id, ego, süperegö sınıflandırmasından farklı olduğunu ifade etmiştir ve id, ego ve süperegönün soyut kavramlar olduğunu, ego durumlarının ise deneyimsel ve davranışsal gerçeklikler hatta medeni gerçeklikler olduğunu belirtmiştir. Bunu açıklarken şöyle bir örneklendirme yapmıştır: “İd, ego ve süperegönün telefon numaraları bulunamaz. Ancak bir Ebeveynin (hastanın babası gibi) veya Yetişkinin (hastanın kendisi gibi) veya bir Çocuğun (küçük bir çocuk olduğu zamanki) telefon numarasını bulabilirsiniz.”

3. YAPISAL ANALİZ

Ruhsal iyileştirme gruplarında danışanların belirli durumlarda değişik davranışlarını, sözcüklerini, duygularını, düşüncelerini gözlemleyen Berne, ego durumları kavramını oluşturmuştur. Ego durumlarını fenomenolojik olarak uyumlu duygu durumları ve uyumlu davranış biçimleri olarak tanımlamıştır. Benlik durumlarını Ebeveyn (Ana-Baba) Ego Durumu, Yetişkin Ego Durumu ve Çocuk Ego Durumu ismiyle üçe ayırmıştır. Her birey belirli durumlarda bu benlik durumundan birini sergilemektedir (Berne, 1964; 25-26).

Berne'nin geliştirdiği ego durumu kavramı “Games People Play” (İnsanların Oynadığı Oyunlar) kitabında “aynı anda oluşan tutarlı düşünme, hissetme ve davranış biçimleri” olarak tanımlanır.

Ego durumlarının temeli yapısal analiz kavramıdır. Ego durumları: Ebeveyn, yetişkin ve çocuk ego durumları olarak üç kategoride incelenmektedir.

Ego durumlarının gelişim süreci şu şekilde ilerlemektedir: Bir bebek dünyaya geldiğinde sadece doğuştan gelen emme gibi refleksleri, ritmik hareketleri, ilk koordineli hareketleri bulunmaktadır. Bebek için doğduğunda önemli olan acıdan uzak durmak ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu süreçte gelişmeye başlayan ilk ego durumu çocuk ego durumudur. Sonrasında çocuğun anne ve babasının davranışlarını taklit etme yoluyla birlikte ebeveyn ego durumu gelişmeye başlar. Bu süreç yaklaşık olarak 6 yaşına kadar devam etmektedir.

Yetişkin ego durumu ise, çocuğun yaşamı anlamlandırmaya çalıştığı süreçte diğer bireyleri kandırabileceğini fark etmesi üzerine gelişmeye başlar ve zihinsel gelişim devam ettiği süre boyunca devam etmektedir (Akkoyun, 2011).

Ebeveyn ego durumu, ebeveyn figürlerinden ödünç alınmaktadır ve ebeveyn figürlerinin duygularının, tutumlarının, davranışlarının ve tepkilerinin kopyalanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Yetişkin ego durumu, verilerin otonom olarak toplanmasını ve işlenmesini ve de olasılıkların eyleme temel olarak tahmin edilmesi ile ilgilidir. Çocuk ego durumu ise, bireyin çocukluğundan kalan kalıntılardır. Birey, gelişiminin belirli bir anında ya da döneminde çocukluğundan kalan davranışlarını ve zihinsel durumunu yetişkinlik döneminde kullanmaktadır (Berne, 1966: 220).

Ebeveyn Ego Durumu

Bireyin hayatında en önemli dönemlerden ilki çocukluk döneminin ilk beş yılıdır. Bireyin bu yaşlardaki çevreyi algılaması aile bireylerinin kendisine yaklaşımıdır. Bu yaklaşım bireyin yaşamının ileriki dönemlerinde de çok önemli yer kaplar.

Bireyin yaşamındaki ebeveynlerinden ya da diğer ebeveyn figürlerinden öğrendiği veya ödünç aldığı bir dizi duygu, düşünce ve davranış kalıpları Ebeveyn ego durumu olarak ifade edilir (Keçeci, 2007b; Solomon, 2003).

Her birey kişiliğinin oluşmasında anne ve babasının etkileri taşır. Çocuk ailesinin tutum ve davranışlarını kayıt altına alır. Verilen iyi kötü ve örtük mesajları hafızasına kaydeder. Hafızaya kaydedilen bu mesajlar kişinin ileriki hayatında diğer bireylere karşı tutumunu şekillendirir. Çevresindekilerin ona verdikleri tepkiler gibi tepki vermeye başlayabilir. Örneğin saldırgan bir anne-baba tarafından büyütülmüş bir çocuk ileriki yıllarda sorunlarını çözmek için şiddete başvurabilir (Çelikel,2021).

Çocuk Ego Durumu

Her bireyin içerisinde bir çocuk olduğu, olaylar ve durumlar karşısında zaman zaman çocuksu davranışlar ve tavırlar gösterdiği kabul edilmektedir. Kişi, çocuk ben durumuyla etkileşime girdiğinde çocuksu tavırlar sergilemektedir. Çocuk ego durumu, kişiliğin ilk gelişen benlik bölümüdür ve 0-7 yaş aralığında

görüp deneyimlediği ve kaydettiği yaşantılardan oluşmakta ve kişinin çocukluğuna dair anılarını, duygularını ve düşüncelerini içermektedir. Çocuk ilk yaşlarda ebeveynine bağımlı, muhtaç, hareket kabiliyeti zayıf bir yapıda olduğundan tepkilerini çoğunlukla duygular aracılığıyla vermektedir. Anne ve babası tarafından olumsuz bir bakış görmesi çocuğun zihninde suçlu olma, beceriksiz olma, terk edilme gibi olumsuz duyguları kaydedebilmekte; bunların aksi olarak olumlu yaşantılar aracılığıyla da çocuğun zihninde merak, öğrenme arzusu, sevilme gibi olumlu duygular kaydedilebilmektedir. Çocuklar yaş aldıkça tepkileri değişime uğramaktadır (Turan, 2009).

Çocuğun gördüğü duyduğu olaylara karşı verdiği yanıtlar, yaşanan durum esnasında hissettikleri yani iç olaylar “Çocuk Egoya” kaydolmaktadır. Bu ego durumu tipik bir çocuğun spontane davranışları ya da anne-babaya verilen tepkilerde ortaya çıkar (Çelikel, 2021).

Çocuk ego durumu, çocukluktan itibaren sahip olunan tüm duygu, düşünce ve deneyimleri içeren “anılarının” bir parçasıdır. Bireylerin yetişkinlik dönemlerinde ortaya çıkan bazı çocuksu olma yolları Çocuk ego durumlarının yansımasıdır. (Solomon, 2003).

Yetişkin Ego Durumu

İnsanlar yaklaşık olarak bir yaşını doldurmadan yürümeye başlar. Yürümeye başlanması ile de yetişkin ego durumu gelişmeye başlar. Yetişkin ego durumu diğer iki ego durumundan gelen mesajları gözlemleyerek dikkat alanına alan ve kabul eden ego durumudur. Kişiliğin bu parçası, duyulan, görülen ve düşünülen verileri doğru olarak işler, problemlere çözümler öne sürer ve var olan veriyi önyargılı düşüncelere ya da duygulara dayandırmadan değerlendirir. Veri işleme merkezine benzetilmektedir çünkü ego durumlarından gelen verileri diğer ego durumlarından tarafsız bir şekilde gören, işiten, düşünen ve doğru işleyebilen, sorunlara sadece önyargılarla veya çocuksu duygularıyla değil dış gerçeklikle de bakabilen yönü ifade etmektedir (Solomon, 2003).

Yetişkin ego durumu, bir bilgisayar gibi aldığı verileri değerlendirmekte, işlemekte, karşılaştığı problemlerle başa çıkabilmek için çözüm yolları üretmekte hem ebeveyninden hem çocuktan gelen mesajları dikkate almakta ve gerçeklik ilkesi doğrultusunda bu mesajları değerlendirerek doğru kararlar almayı amaçlamakta olan kişiliğin zeki ve düzenlenebilir yanıdır (Roberts, 1975; Solomon, 2003: 33).

4. SOSYAL HİZMET VE FİLM İLİŞKİSİ

Film ve sosyal hizmet arasındaki ilişki, insan deneyiminin ve toplumsal gerçekliğin derinliklerine inen iki alanın kesişim noktasında önemli bir potansiyel barındırır. Sosyal hizmet, bireylerin ve toplulukların refahını artırmayı, sosyal adaleti teşvik etmeyi ve insanların potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlar. Film ise, hikayeler anlatarak, karakterler yaratarak ve duygusal deneyimler sunarak insan doğasının karmaşıklığını, toplumsal sorunları ve bireylerin iç dünyalarını keşfeder. Bu iki alanın kesişimi, sosyal hizmetin eğitiminden pratiğine kadar çeşitli şekillerde kendini gösterir.

Filmler, sosyal hizmet öğrencilerinin ve profesyonellerinin empati becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Karakterlerin zorlukları, mücadeleleri ve başarıları aracılığıyla izleyiciler, farklı yaşam deneyimlerine ve bakış açılarına tanık olurlar. Bu, özellikle kendi deneyimlerinden farklı geçmişlere sahip insanlarla çalışan sosyal hizmet uzmanları için önemlidir. Örneğin, yoksulluk, ayrımcılık, ruh sağlığı sorunları veya göç gibi konuları ele alan filmler, izleyicilerin bu konulardaki farkındalıklarını artırabilir ve daha derin bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olabilir. Filmler aynı zamanda, sosyal hizmetin etik ikilemlerini ve zor kararlarını ele almak için de kullanılabilir. Bir filmdeki karakterin karşılaştığı zor bir durum, sınıfta veya bir eğitim ortamında tartışılabilir ve farklı bakış açıları değerlendirilebilir.

Sosyal hizmet eğitiminde filmlerin kullanımı, teorik kavramları somutlaştırmanın etkili bir yoludur. Sosyal hizmet teorileri ve yaklaşımları, bir filmdeki karakterlerin davranışları ve etkileşimleri aracılığıyla daha anlaşılır hale gelebilir. Örneğin, bağlanma teorisi, bir çocuk ve bakıcısı arasındaki ilişkiyi konu alan bir film aracılığıyla açıklanabilir. Aynı şekilde, travma, bağımlılık veya aile içi şiddet gibi konuları ele alan filmler, bu konuların bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini görselleştirerek öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Filmler, sosyal hizmet uygulamalarının farklı alanlarını göstermek için de kullanılabilir. Örneğin, çocuk koruma, yaşlı bakımı, madde bağımlılığı danışmanlığı veya toplum ruh sağlığı gibi alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının rolünü ve sorumluluklarını gösteren filmler, öğrencilerin bu alanlar hakkında fikir sahibi olmalarına yardımcı olabilmektedir.

Sonuç olarak, film ve sosyal hizmet arasındaki ilişki çok boyutlu ve değerlidir. Filmler, sosyal hizmet eğitiminde, uygulamasında ve savunuculuk çalışmalarında etkili bir araç olarak kullanılabilir. Empatiyi geliştirme, teorik kavramları somutlaştırma, farklı bakış açılarını sunma ve toplumsal farkındalık yaratma potansiyelleriyle filmler, sosyal hizmetin hedeflerine ulaşmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bu nedenle, sosyal hizmet alanında filmlerin kullanımının daha da yaygınlaştırılması ve bu iki alan arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

5. TRANSAKSİYONEL ANALİZ VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ

Transaksiyonel Analiz ve sosyal hizmet, insan davranışını, iletişimi ve kişiliği anlamaya odaklanan iki disiplindir ve bu nedenle birbirleriyle önemli bir kesişim noktasına sahiptirler. Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin ve toplulukların refahını artırmayı, sosyal adaleti teşvik etmeyi ve insanların potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Transaksiyonel Analiz ise, insan etkileşimlerini, içsel psikolojik süreçleri ve davranış kalıplarını anlamak için bir çerçeve sunar. Bu iki alan arasındaki ilişki, sosyal hizmetin hem teorik temelini güçlendirmesi hem de uygulama becerilerini geliştirmesi açısından önemli faydalar sağlamaktadır.

Transaksiyonel Analizin sosyal hizmetle ilişkili temel kavramlarından biri “benlik durumları”dır. Ebeveyn, yetişkin ve çocuk benlik durumları, bireylerin farklı durumlarda sergilediği düşünce, duygu ve davranış kalıplarını temsil eder. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların hangi benlik durumlarından iletişim kurduğunu ve bu durumların onların sorunlarıyla nasıl ilişkili olduğunu anlamak için bu kavramı kullanabilirler. Örneğin, sürekli Eleştirel Ebeveyn benlik durumundan iletişim kuran bir müracaatçı, ilişkilerinde ve özsaygısında zorluklar yaşayabilmektedir. Benzer şekilde, sürekli Çocuk benlik durumunda olan bir müracaatçı, sorumluluk almakta ve yetişkin ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilir. Bu bilgi, sosyal hizmet uzmanının müvekkille daha etkili bir iletişim kurmasına ve uygun müdahale stratejileri geliştirmesine yardımcı olmaktadır.

Transaksiyonel Analizin bir diğer önemli kavramı “transaksiyonlar”dır. Transaksiyonlar, insanlar arasındaki iletişim alışverişlerini ifade etmektedir. Transaksiyonel Analiz, bu alışverişleri analiz ederek iletişimdeki sorunları ve yanlış anlamaları belirlemeye yardımcı olur. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçılarıyla olan iletişimlerinde paralel, çapraz veya gizli transaksiyonların

olup olmadığını gözlemleyerek, iletişimdeki engelleri ve çatışma kaynaklarını tespit edebilirler. Örneğin, bir sosyal hizmet uzmanı müracaatçısına Yetişkin benlik durumundan bir soru sorduğunda ve müracaatçıdan Eleştirel Ebeveyn benlik durumundan bir cevap aldığında iletişimde bir sorun olduğunu fark eder ve bu sorunu çözmek için uygun adımlar atabilir.

Sonuç olarak, Transaksiyonel Analiz ve sosyal hizmet arasında güçlü bir ilişki vardır. Transaksiyonel Analizin benlik durumları, transaksiyonlar ve yaşam senaryoları gibi temel kavramları, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıları daha iyi anlamalarına, daha etkili iletişim kurmalarına ve uygun müdahale stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmet eğitiminde ve uygulamasında Transaksiyonel Analizin daha fazla entegre edilmesi, sosyal hizmetin etkinliğini ve kalitesini artırabilir.

6. YÖNTEM

Bu çalışma, 1989 yılında vizyona giren yönetmenliğini Peter Weir'in yaptığı ABD yapımı bir filmidir. Orijinal dili İngilizce ve süresi 2 saat 8 dakikadır. Orijinal ismi “Dead Poets Society” olan Türkçe’ye “Ölü Ozanlar Derneği” olarak çevrilen filmin Transaksiyonel Analiz yaklaşımı kapsamında analiz edilen bir çalışmadır. Bu araştırmada, söz konusu filmin insan ilişkileri bağlamındaki incelemesi için nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılmıştır.

Doküman analizi, araştırılması hedeflenen basılı ve elektronik materyalleri titizlik ile incelemek ve değerlendirmek için geliştirilmiş, nitel bir araştırma yöntemidir. Bu bağlamda doküman analizi araştırmacının müdahalesi olmadan kaydedilmiş ve niteliklerine göre yazı temelli, görüntü temelli, ses temelli ve görsel-işitsel temelli olarak ayırabileceğimiz materyalleri analiz etmek amacıyla kullanılabilir (Kıral, 2020: 174).

Çalışmada, bahsedilen fayda ve kolaylıkları nedeniyle doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacı, filmin tamamını izleyerek konuyla ilgili sahnelerin dakikalarını belirlemiş ve not almıştır. Bu araştırmanın amacı, Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı kavramlarını film analizi yoluyla tanıtmak, örneklendirmek ve sosyal hizmet disiplini bağlamında değerlendirmektir.

7. ÖLÜ OZANLAR DERNEĞİ FİLMİ

Filmin Yönetmeni Peter Weir

Vizyon Tarihi 1989 (ABD), 1990 (Türkiye)

Oyuncular

- Robin Williams (John Keating)
- Ethan Hawke (Todd Anderson)
- Robert Sean Leonard (Neil Perry)
- Josh Charles (Knox Overstreet)
- Gale Hansen (Charlie Dalton)
- Dylan Kussman (Richard Cameron)
- Allelon Ruggiero (Steven Meeks)
- Kurtwood Smith (Mr. Perry) • Norman Lloyd (Mr. Nolan)
- Leon Pownall (Mr. McAllister)
- James Waterson (Gerard Pitts)

Tür Drama, Komedi

Süre 128 dk.

Orijinal Dil İngilizce

Film, 1959 yılında, Vermont'taki Welton Akademisi adlı, köklü ve disiplinli bir yatılı erkek okulunda geçmektedir. Okul, geleneksel ve muhafazakâr bir eğitim anlayışına sahiptir. Yeni Edebiyat öğretmeni John Keating'in (Robin Williams) okula gelmesiyle birlikte, öğrencilerinin hayatları tamamen değişmektedir.

Keating, alışılmadık ve ilham verici öğretim yöntemleriyle öğrencilerine edebiyatı, şiiri ve “anı yaşama” (Carpe Diem) felsefesini aşılamaktadır. Onlara ders kitaplarının ötesine geçmeyi, kendi düşüncelerini ve tutkularını keşfetmeyi öğreten Keating, öğrencilerini okulun katı kurallarına karşı gelmeye teşvik etmese de, onları kendi yollarını çizmeye ve özgürce düşünmeye yönlendirmektedir.

Öğrenciler, Keating’in etkisiyle, geçmişte aynı okuldan mezun olmuş bir grup öğrencinin kurduğu «Ölü Ozanlar Derneği”ni yeniden canlandırmaya çalışmaktadırlar. Geceleri gizlice toplanarak şiir okurlar, düşüncelerini paylaşırlar ve hayatın anlamını sorgularlar. Bu gizli toplantılar, onların kendilerini ifade etmeleri ve özgürce düşünceleri için bir alan yaratmaktadır.

Ancak, Keating’in öğretim yöntemleri ve öğrencilerin davranışlarındaki değişim, okul yönetimi ve bazı veliler tarafından hoş karşılanmaz. Olaylar, trajik bir şekilde sonuçlanır ve Keating, okuldan ayrılmak zorunda kalmaktadır.

7.1. Ölü Ozanlar Derneği Film Analizi

7.1.1. Ebeveyn Ego Örnekleri

Filmin 00:44 dakikasında okulun açılış töreninin hemen öncesinde bir anne çocuğu ile konuşmakta, oğluna “Dik duracaksın, sakın unutma” diyerek onun kıyafetini düzeltmektedir. Burada anne, çocuğunun iyiliği düşünmekte, onu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmakta ve çocuğunun iyi bir eğitim dönemi geçirmesi için ona öğütler vermektedir. Filmin 05.21 dakikasında bir anne Welton Academi’de kalmak istemeyen çocuğu için “Seni seviyorum bir tanem. Uslu dur ve derslerine çalış” demektedir. Aynı şekilde 05:44’te ise bir baba okul öğretmenlerinden bir tanesine çocuğunun hangi ilaçları alması gerektiğini almasa sıkıntı yaşayabileceğini söylemektedir. 08:22 de Neil’in babası ona “başkalarının yanında bana itiraz etme, tıp fakültesini bitirince istediğini yaparsın” demektedir. Ve 1.17.03 de müdürün Charlie’yi cezalandırmak için kaba etine sopayla vurmaktadır. Bununla birlikte 1.20.33 de öğretmen Keating’in Charlie’ye “öne atılacağın zamanlar var, tedbirli olacağın zamanlar var, akıllı olanlar bunu anlar” nasihati filmdeki bu ego türüne örnektir.

7.1.2. Çocuk Ego Örnekleri

Derslerinde üstün başarı gösteren Neil Perry, okulun yanı sıra şiir ve tiyatro gibi alanlara da ilgi duyan, liderlik vasıflarına sahip bir öğrencidir. Ancak babasının doktor olması yönündeki ısrarı nedeniyle, ders dışı ilgi alanlarıyla meşgul olması engellenmektedir. Perry bu konulara ne kadar ilgi duyarsa duysun, babasının isteklerine karşı çıkamamaktadır. 05.11 de Neil ve babası müdürle konuşurken Neil'in babasına "efendim" diyerek hitap etmektedir. Burada babasına karşı saygısızlık etmek istememesi ve babasından çekinmesi, uslu çocuk ego durumunu göstermektedir. 31.54 de öğrencilerin öğretmeni umursamayıp Ölü Ozanlar Derneği hakkında kendi aralarında konuşmaları doğal çocuk ego durumuna örnektir.

Filmin ilerleyen bölümlerinde, Keating'in öğretilerinden cesaret alan Neil, zamanla Uslu Çocuk ego durumundan uzaklaşarak Asi Çocuk ego durumunun davranışlarını sergilemeye başlar. 46:15'te Neil'in "Hayatımda ilk kez ne yapmak istediğimi biliyorum. Ve ilk kez babam istese de istemese de kendi istediğimi yapacağım" demesi, Asi Çocuk ego durumuyla hareket ettiğinin bir göstergesidir. Ve 1.41.27 de Neil'in ailesiyle tartışırken hiçbir şey söylemeyip susması çocuk ego durumlarına örnektir.

7.1.3. Yetişkin Ego Örnekleri

Filmin 27.28 de edebiyat öğretmeni Keating'in müdüre karşı söylediği "ben sanatçı değil özgür düşünen bireyler peşindeyim" lafını söylemektedir. 55.28 de öğretmen Keating'in Todd için sınıfa dönüp "bay Anderson içindeki her şeyin değersiz yada utanç verici olduğunu düşünüyor" demektedir. Filmin sonunda Keating eşyalarını toplayıp sınıftan ayrılırken, başta Todd olmak üzere öğrenciler sıraların üzerine çıkarak onu selamlamışlardır. Okul müdürünün tüm uyarılarına rağmen bu davranış, öğrencilerin otorite baskısını aşarak Yetişkin ego durumlarını ortaya koyduklarını ve Keating'in öğretilerini hayata geçirdiklerini göstermiştir.

8. TRANSAKSİYON ÖRNEKLERİ

Keating'in Welton Akademisi'ndeki diğer öğretmenlerden farklı ders anlatım yöntemleri, Latince öğretmeni Bay McAllister'in da dikkatini çekmiştir. 27:09'da okul yemeği sırasında Keating'e "Bugünkü dersiniz hayli ilgi çekiciydi

Bay Keating” diyerek aslında eleştirel bir mesaj vermektedir. Bir edebiyat dersinde yaşanan gürültüden rahatsız olan McAllister, “ilgi çekici” derken Keating’in yöntemlerini onaylamadığını ima etmektedir. “Gerçi gençlere yanlış örnek oluyordunuz ama hayli etkileyiciydi” şeklindeki devam eden cümlesi de bu durumu doğrular niteliktedir.

Filmin 31:47. dakikasında Richard Cameron ve Knox Overstreet arasında geçen diyalogda, okul kurallarına göre yasak olan gece yatakhaneyi terk etme konusu ele alınmaktadır. Ölü Ozanlar Derneği’nin ilk toplantısı için mağaraya gitmek isteyen öğrenciler kuralı çiğnemeye hazırlanırken, Uslu Çocuk rolündeki Cameron endişelenir. Hem kurallara karşı gelmekten çekinmekte hem de arkadaşlarından ayrılmak istememektedir. Bu ikilem içinde “Bilemiyorum, bu iş tehlikeli olmaya başladı” diyerek arkadaşlarını vazgeçirmeye çalışmaktadır. Overstreet’in “Otur evinde o zaman” cevabıyla, Cameron’ın Uslu Çocuk ego durumundan bir yanıt alamaması nedeniyle iletişim kesilir.

9. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, Peter Weir’in yönettiği «Ölü Ozanlar Derneği» filmini, Transaksiyonel Analiz (TA) kuramı çerçevesinde inceleyerek, filmdeki karakterlerin davranışlarını, etkileşimlerini ve diyaloglarını Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumları ile transaksiyonel etkileşimler açısından analiz etmiştir. Film, Welton Akademisi’nin katı, geleneksel ve otoriter eğitim anlayışı ile Bay Keating’in özgürlükçü, bireyselci ve “anı yaşa” felsefesi arasındaki derin çatışmayı mercek altına almaktadır. Bu çatışma, özellikle Neil Perry ve babası arasındaki ilişkide belirginleşir; Neil’in babasının Kontrolcü Ebeveyn ego durumu, Neil’in Uslu Çocuk ego durumunu baskılayarak, öz potansiyelini gerçekleştirmesini engeller. Keating’in etkisiyle Neil kısa bir süreliğine Asi Çocuk ego durumunu deneyimlese de babasının baskısı karşısında trajik bir sonla karşılaşmaktadır.

Keating’in öğrencileriyle kurduğu etkileşimler, çoğunlukla Ebeveyn ve Yetişkin ego durumları üzerinden gerçekleşmektedir. Öğrencilerini düşünmeye, sorgulamaya ve kendi kararlarını vermeye teşvik ederek, onların Yetişkin ego durumlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Öğrencilerin Ölü Ozanlar Derneği’ni yeniden kurlmaları ve gizli toplantılar düzenlemeleri, Doğal Çocuk ego durumlarının bir yansımasıdır. Ancak, okul müdürünün otoriter Ebeveyn tutumu ve bazı öğrencilerin Uslu Çocuk ego durumları, bu özgürlük arayışını

zorlaştırır. McAllister ve Keating arasındaki diyalog, farklı eğitim yaklaşımlarının ve ego durumlarının çatışmasını net bir şekilde ortaya koyarken, Cameron ve Overstreet arasındaki etkileşim, Uslu Çocuk ego durumunun Asi Çocuk ego durumuyla nasıl çatışabileceğini ve iletişimi nasıl sekteye uğratabileceğini gösterir.

Filmin final sahnesinde öğrencilerin Keating’e destek vermek için sıraların üzerine çıkmaları, otoriteye karşı sembolik bir başkaldırı ve gelişmekte olan Yetişkin ego durumlarının güçlü bir ifadesidir. Bu sahne, Keating’in öğretilerinin öğrenciler üzerindeki derin etkisini ve kendi kararlarını verme cesaretini kazanmalarını simgeler.

Sonuç olarak, “Ölü Ozanlar Derneği” filmi, Transaksiyonel Analiz kuramının temel kavramlarını anlamak ve insan ilişkilerindeki dinamikleri gözlemlemek için zengin bir materyal sunmaktadır. Filmdeki karakterlerin davranışları ve etkileşimleri, farklı ego durumlarının ve transaksiyonel etkileşimlerin iletişimi nasıl etkilediğini ve çatışmalara nasıl yol açabileceğini göstermektedir. Bu çalışma, sosyal hizmet disiplini için de önemli çıkarımlar sunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, TA kuramını kullanarak müracaatçıların iletişim biçimlerini, ego durumlarını ve yaşam senaryolarını daha derinlemesine anlayabilirler. Bu anlayış, müracaatçıların daha etkili bir iletişim kurmalarına, uygun müdahale stratejileri geliştirmelerine ve kişisel gelişimlerini desteklemelerine yardımcı olur. Film aynı zamanda otorite, özgürlük, bireysellik ve toplumsal beklentiler gibi sosyal hizmetin etik ilkeleriyle yakından ilişkili olan önemli temaları ele almaktadır. Bu nedenle, “Ölü Ozanlar Derneği,” sosyal hizmet eğitimi ve uygulaması için değerli bir araç olarak değerlendirilebilir ve sinema ile psikolojinin insan davranışlarını ve psikolojik süreçleri anlama yolundaki güçlü iş birliğini vurgular. Filmler, psikolojik kuramların daha geniş kitlelere ulaşmasına ve insan deneyiminin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Berne, E. (2019). **İnsanların Oynadığı Oyunlar: İnsan İlişkilerinin Psikolojisi.** (Çev. Handan Ünlü Haktanır). İstanbul: Diyojen Yayıncılık.
- Çelikel, B. (2021). Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı Bağlamında Bir Film Analizi: Ölü Ozanlar Derneği. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 21-44.
- Sağlık, S. (2024). **Sosyal Hizmet Perspektifinden “Ters Yüz” Filminin Transaksiyonel Analiz Yaklaşımıyla İncelenmesi.** (Ed. S.Sağlık). SS. 39-56. Yaz Yayınları
- Solomon, G. (2003). Project Based Learning: A Primer. *Technology and Learning*, 23(6): 20-26.
- Stewart I., Joines V. (1987). **New Introduction to Transactional Analysis.** Lifespace Publishing.
- Turhal, E., Kalyoncu, N., & Keçeci, A. (2018). Çalgı Derslerindeki Öğretmen-Öğrenci İletişiminde “Transaksiyonel Analiz Ego Durumları”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 8(2), 42-65.
- Zengin, E. (2019). Transaksiyonel Analiz Ego Durumlarının İletişime Etkisi Bağlamında “Ters Yüz” Filminin Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 30-51.
- Zümbül, S. (2021). **Transaksiyonel Analiz Terapisine Kapsamlı Bakış: Bir Derleme Çalışması.** Anadolu University Journal of Education Faculty, 5(1), 51-80. <https://doi.org/10.34056/aujef.769576>

SOSYAL HİZMET DİSİPLİNİNDE TRANSAKSİYONEL ANALİZ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA BİR FİLM ANALİZİ: CANIM KARDEŞİM

Kemal Can YILMAZ¹

1. GİRİŞ

Sinema, bireyler arası ilişkilerin ve toplumsal yaşamın izlerini taşıyan güçlü bir anlatım biçimidir. İnsanların geçmişte ve günümüzde karşılaştıkları olaylar, duyguları ve düşünceleri, film anlatılarıyla evrensel bir dilde aktarılır. Filmler yalnızca birer eğlence aracı değildir; aynı zamanda insan psikolojisini, sosyal yapıların karmaşıklığını ve toplumsal dinamikleri anlamamıza yardımcı olan birer gözlem aracıdır. Bu bağlamda filmler, sosyal hizmet ve psikoloji gibi birey odaklı disiplinler için zengin bir analiz platformu sunar. Ray'e (2007) göre, toplumdaki sosyal sorunları ele alan filmler, bireylerin ruh hallerini ve sosyal hayatını anlamaya yardımcı olan kaynağıdır (akt. Yılmaz & Zengin, 2019: 668)

Eric Berne tarafından geliştirilen Transaksiyonel Analiz (TA) Yaklaşımı, bireyler arası iletişim ve davranış biçimlerini anlamak için kullanılan bir psikolojik modeldir. TA, insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları olaylara verdikleri tepkileri, **Ebeveyn**, **Yetişkin** ve **Çocuk** olmak üzere üç temel ego durumu üzerinden açıklar. Danış (2006: 48) TA yaklaşımının temel hedefinin, bireylerin birbirleriyle kurduğu iletişim süreçlerini anlamlandırmak olduğunu ifade etmektedir. TA, bireyin davranışlarını açıklarken Freud'un psikanalizindeki "İd, Ego ve Süperego" kavramlarından esinlenmiş olsa da Berne, bu modeli daha anlaşılır ve gündelik yaşama uygulanabilir bir hale getirmiştir (Akkoyun, 1995: 2).

Canım Kardeşim filmi, toplumsal eşitsizlikler, ailevi sorumluluklar ve ekonomik zorlukların bireyler üzerindeki etkilerini çarpıcı bir şekilde ele alan duygusal bir yapımdır. Filmde, karakterlerin birbirleriyle olan iletişimleri ve hayata karşı verdikleri tepkiler, TA çerçevesinde analiz edildiğinde derin bir anlam taşır. Örneğin, Mahmut'un kardeşi Kahraman'a olan şefkat dolu yaklaşımı, Ebeveyn ego durumunu yansıtırken, Kahraman'ın masumiyeti ve hayalleri, Çocuk ego durumunun tipik bir örneğidir. Aynı zamanda film, bireylerin karşılaştıkları sosyal adaletsizlikler karşısındaki direncini ve umutlarını, TA'nın sunduğu kavramlarla anlamlandırmaya olanak tanır.

¹ Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, kemal-canylmz05@gmail.com

Bu çalışma, sosyal hizmet perspektifiyle, **Canım Kardeşim** filmindeki karakterlerin davranışlarını ve olaylara verdikleri tepkileri TA Yaklaşımı bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Filmden elde edilen örnekler, TA'nın soyut görülebilecek kavramlarını somutlaştırarak hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki etkilerini daha iyi kavramamızı sağlayacaktır. Bu, bireylerin yaşadığı sorunları anlamaya ve sosyal hizmetlerin sağladığı çözümleri geliştirmeye yönelik teorik bir altyapı sunacaktır.

2. TRANSAKSİYONEL ANALİZ YAKLAŞIMI

Eric Berne tarafından geliştirilen Transaksiyonel Analiz (TA) Yaklaşımı, bireyler arasındaki iletişim süreçlerini ve davranışları anlamlandırmak için kullanılan psikolojik bir modeldir. TA, bireylerin yaşadıkları olaylar karşısındaki tepkilerini ve ilişkilerde sergiledikleri davranışları anlamak için üç temel ego durumu üzerinden analiz yapar: **Ebeveyn**, **Yetişkin** ve **Çocuk**. Bu yaklaşım, bireylerin iç dünyalarındaki çatışmaları, sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini ve bireyler arası iletişimlerini inceleyerek, yaşam kalitesini artırmaya yönelik farkındalık geliştirme amacı taşır.

Berne, TA yaklaşımını geliştirirken, Freud'un "İd, Ego ve Süperego" kavramlarından etkilenmiştir. Ancak Freud'un modelinin soyut olduğunu düşünen Berne, TA ile bu kavramları daha somut ve günlük yaşama uygulanabilir bir hale getirmiştir (Akkoyun, 1995: 2). TA, bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlara verdikleri tepkileri ve bu tepkilerin ardında yatan ego durumlarını analiz ederek bireylerin kendileri ve çevreleriyle olan iletişimlerini iyileştirmelerine yardımcı olur. "Transaksiyonel Analiz, bireysel terapi süreçlerinin yanı sıra, aile danışmanlığı ve grup çalışmaları gibi alanlarda da etkili bir yöntem olarak sıklıkla tercih edilmektedir." (Gürel, 2011: 8).

2.1. Ego Durumları: Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk

Transaksiyonel Analiz (TA) Yaklaşımı, bireylerin davranışlarını, duygusal tepkilerini ve sosyal etkileşimlerini anlamlandırmak için üç temel ego durumu kullanır. Bu ego durumları, bir bireyin geçmiş deneyimlerinden, sosyal çevresinden ve kültürel etkilerden nasıl etkilendiğini anlamamıza olanak tanır. Eric Berne, bu üç ego durumunu **Ebeveyn**, **Yetişkin** ve **Çocuk** olarak sınıflandırarak, insanların hayatlarında farklı zaman dilimlerinde sergiledikleri davranışları ve tutumları açıklığa kavuşturmuştur. Ego durumları, bireylerin

bilinçli veya bilinçsiz şekilde etkileşimde bulundukları kişilere ve çevreye nasıl tepki verdiklerini belirler.

Ebeveyn Ego Durumu, bireyin küçük yaşlardan itibaren çevresinden aldığı eğitim, değerler ve toplumun belirlediği kurallarla şekillenen, genellikle koruyucu ya da eleştirici olan bir yapıdır. Berne, ebeveyn ego durumunun bireyin içselleştirdiği iki ana alt kategoriye içerdiğini belirtmiştir: **Koruyucu Ebeveyn** ve **Eleştirel Ebeveyn**.

Koruyucu Ebeveyn: Koruyucu ebeveyn ego durumu, bireyin şefkatli, destekleyici, koruyucu ve yönlendirici bir yaklaşım sergilemesini ifade eder. Bu ego durumu, genellikle başkalarının duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik davranışlar sergiler. “Mesela, bir ebeveynin çocuklarını koruma çabası ve onların güvende olmasına dair duyduğu kaygılar, bu ego durumunun etkisiyle ortaya çıkar.” Harris (2020: 47), Koruyucu Ebeveyn ‘in, bireylerin ihtiyaçlarını anlayan ve bu ihtiyaçları karşılamak için çaba gösteren bir yapıda olduğunu belirtmiştir. Koruyucu ebeveynin amacı, bireylerin güvenliğini ve esenliğini sağlamak, onları olumsuz durumlardan korumaktır.

Eleştirel Ebeveyn: Eleştirel ebeveyn ego durumu, bireyin toplumsal normları, kuralları ve değerleri başkalarına dayatmaya çalıştığı, kontrol edici bir tutumu ifade eder. Bu ego durumu, bireylerin çevresindeki insanları denetlemeye ve onları belirli bir düzene sokmaya çalışır. Eleştirel ebeveynin en belirgin özelliği, başkalarını sürekli olarak değerlendirmek ve onları toplumsal kurallar çerçevesinde yargılamaktır. Berne (1964), Eleştirel Ebeveyn’in, bireylerin başkalarına karşı otoriter ve disiplinli bir yaklaşım sergileyerek onları toplumsal normlara uygun şekilde şekillendirmeye çalıştığını belirtir. Bu ego durumu, bireylerin başkalarına kendilerinin doğru bildiği şekilde yaşamaları için baskı yapmalarına yol açabilir.

Ebeveyn ego durumu, toplumdaki pek çok kurumsal ilişkide, örneğin aile, okul ve iş yerinde etkili olabilir. Berne, ebeveyn ego durumu sağlıklı çalıştığında, bireylerin diğer insanlara şefkat ve destek göstermesini sağlar; ancak, aşırıya kaçıp eleştirel bir hale geldiğinde, baskıcı bir tutum sergilemelerine neden olabilir. (Akkoyun, 1995: 2). Bu ego durumu, bireylerin sosyal ilişkilerinde belirli bir düzen ve denetim sağlasa da aşırı kullanımı bireylerin iletişim becerilerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Yetişkin Ego Durumu, bireyin rasyonel düşünme ve mantıklı kararlar alabilme yeteneğini ifade eder. Yetişkin ego durumu, bireyin geçmiş deneyimlerinden ve duygusal bağlarından bağımsız olarak, mevcut durumu ve verileri objektif bir şekilde analiz eder. Berne, Yetişkin ego durumu, adeta bir ‘veri işleme merkezi’ gibi çalışır ve bireylerin olaylara tepki verirken duygusal etkilerden uzak, daha mantıklı kararlar almasını sağlar. (Akkoyun, 1995: 3)

Yetişkin ego durumu, bireylerin çevrelerine rasyonel bir yaklaşım sergileyerek olayları objektif bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanır. Yetişkin ego, bir anlamda bireyin kişisel tarihinden bağımsız olarak çevresindeki durumları, mantıklı bir şekilde işleyip çözme kapasitesini ifade eder. Berne (1964), Yetişkin ego durumunun, bireylerin sağlıklı iletişim kurabilmesi ve mevcut sorunlarla başa çıkabilmesi için çok önemli olduğunu vurgular. Bu ego durumu, bireyin gerçeklikten sapmadan, verileri doğru analiz etmesine ve en uygun çözümü bulmasına yardımcı olur.

Yetişkin ego durumu, bireylerin sorunları mantıklı bir şekilde çözmesine, duygusal dengeyi sağlamalarına ve ilişkilerinde daha sağlıklı ve bilinçli kararlar almasına olanak tanır. Yetişkin ego durumu hem bireysel farkındalık hem de başkalarıyla olan ilişkilerde dengeyi sağlamak için temel bir yapı taşı oluşturur. Yetişkin ego, kişinin duygusal ve davranışsal tepkilerini kontrol etmesine yardımcı olarak daha dengeli ve sağlıklı bir yaşam sürdürmesini destekler.

Çocuk ego durumu, aslında hepimizin içinde var olan o duygusal, yaratıcı ve spontane yanımızı yansıtır. Bu ego durumu, bireyin çocukluk döneminde yaşadığı deneyimlerden kaynaklanan duygusal tepkileri, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme kapasitesini yansıtır. Çocuk ego durumu, bireyin kendini özgürce ifade etme, içsel dünyasını keşfetme ve özgün bir şekilde hareket etme yeteneğini ortaya koyar. Dökmen (1994: 63), Çocuk ego durumunun, bireyin duygusal tepkilerini, mutluluğunu ve öfkesini en doğal şekilde dışa vurduğunu belirtir.

Çocuk ego durumu da kendi içinde iki ana kategoriye ayrılır:

Doğal Çocuk: Doğal çocuk ego durumu, bireyin özgün, yaratıcı ve içgüdüsel bir biçimde hareket etmesini sağlar. Bu ego durumu, bireyin doğal ve içten davranışlarını ortaya koymasına, böylece iç dünyasını özgürce ifade etmesine yardımcı olur.

Uyarlanmış Çocuk: Uyarlanmış çocuk ego durumu ise, bireyin çevresindeki otorite figürlerinin beklentilerine ve toplumsal kurallara uygun davranmaya çalıştığı, bazen de otoriteye karşı başkaldırdığı davranışları içerir. Uyarlanmış çocuk, bireyin dışsal baskılara karşı verdiği yanıtları yansıtır ve duygusal anlamda daha fazla esneklik ve tepki gösterme eğilimindedir.

Çocuk ego durumu, bireyin yaratıcı ve duygusal gücünü temsil ederken, aynı zamanda hayal gücünü ve özgünlüğünü de içeren bir yapıyı ifade eder. Bu ego durumu, bireyin duygusal olarak özgür, yaratıcı ve doğal olmasına olanak tanır, ancak aynı zamanda dış dünyaya uyum sağlama konusunda zorlanmasına yol açabilir.

Ego durumları, bireylerin yaşadıkları çevreye ve içsel dünyalarına göre şekillenen dinamiklerdir. Bu ego durumları, bireylerin ilişkilerinde farklı roller üstlenmelerine, tepkilerini ve davranışlarını belirlemelerine olanak tanır. Sağlıklı bir birey, bu ego durumları arasında geçiş yapabilir ve gerektiğinde duygusal dengeyi sağlayarak sağlıklı ilişkiler kurabilir. Ancak ego durumlarının aşırı kullanımı, bireylerin toplumsal ilişkilerinde dengesizlikler ve çatışmalar yaratabilir. TA yaklaşımı, bireylerin bu ego durumlarını daha iyi anlamalarını ve daha sağlıklı bir iletişim kurmalarını sağlamaya yönelik bir psikolojik çerçeve sunar.

2.2. Yaşam Pozisyonları

Eric Berne, Transaksiyonel Analiz (TA) modelinde, insanların yaşamları boyunca benimsedikleri dört temel yaşam pozisyonunu tanımlar. Bu pozisyonlar, bireylerin kendilerini ve başkalarını nasıl algıladıklarını, ilişkilerinde nasıl davrandıklarını ve bu algıların sosyal etkileşimlerine nasıl yansıdığını belirler. Yaşam pozisyonları, kişilerin sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini şekillendirir ve bireylerin psikolojik sağlığını etkileyebilir.

Berne, yaşam pozisyonlarını basitçe dört ana kategoride incelemiştir: **Ben İyiyim, Sen İyiysen** (Pozitif pozisyon), **Ben İyi Değilim, Sen İyisin** (Kurban pozisyonu), **Ben İyi Değilim, Sen İyi Değilsin** (Yıkıcı pozisyon), ve **Ben İyi, Sen Kötüsün** (Kontrolcü pozisyon).

2.2.1. Pozitif Yaşam Pozisyonu

Bu yaşam pozisyonu, sağlıklı ilişkiler kurmanın temelidir. Bu pozisyonda, bireyler hem kendilerini hem de başkalarını değerli ve saygın görürler. Bu pozisyon, kendine güvenen ve başkalarına saygı duyan bir bakış açısını ifade eder. “Ben İyiyim, Sen İyiysen” pozisyonundaki bireyler, genellikle olumlu ilişkiler kurar, sağlıklı iletişimler geliştirebilir ve çatışmalarla başa çıkmada daha başarılıdır. Bu pozisyon, bireylerin yaşamları üzerinde kontrol sahibi olduklarını ve başkalarına zarar vermeksizin etkileşimde bulunduklarını gösterir.

Ayrıca, bireyler, çevrelerinden gelen eleştirilerle rahatça başa çıkabilirler ve kendilerini geliştirmeye açık olurlar.

Özellikler:

Kendine güvenli

Başkalarına saygı duyan

Sağlıklı ve destekleyici ilişkiler

Yapıcı eleştirilere açık

Duygusal dengeyi koruyabilen

2.2.2. Kurban Pozisyonu

Bu yaşam pozisyonunda, birey kendini yetersiz, değersiz veya güçsüz hissederken, diğerlerini üstün ve değerli görür. Bu pozisyonda, kişi, kendi eksikliklerini sürekli olarak fark eder ve başkalarına daha yüksek bir değer atfeder. “Ben İyi Değilim, Sen İyiysen” pozisyonundaki bireyler, genellikle kendilerini savunmasız hisseder ve dünyayı başkalarından gelen yardım ve desteğe bağımlı olarak algırlar. Bu pozisyon, bireylerin başkalarına gereksinim duyduğunu ve kendi potansiyellerini gerçekleştirmekte zorlandıklarını gösterir.

Özellikler:

Kendini yetersiz hissetme

Yardıma bağımlı olma

Sürekli başkalarına güvenme

Kararsızlık ve düşük özsaygı

Kendi değersizliğine inanma

2.2.3. Yıkıcı Pozisyon

Bu yaşam pozisyonu, bireylerin hem kendilerini hem de başkalarını değersiz gördüğü, olumsuz bir algıyı yansıtır. “Ben İyi Değilim, Sen İyi Değilsin” pozisyonunda olan bireyler, kendilerini ve çevrelerini sürekli olarak eleştirir ve her şeyin kötü olduğunu düşünürler. Bu pozisyon, genellikle depresyon, umutsuzluk ve öfke gibi duygusal durumlarla ilişkilidir. Bireyler, kendilerini değersiz hissettikleri için başkalarını da aynı şekilde görmeye başlarlar. Bu pozisyonda olan bireyler, genellikle ilişkilerinde çatışmalar ve huzursuzluk yaşarlar.

Özellikler:

Karamsar ve olumsuz bir bakış açısı

Hem kendini hem de başkalarını değersiz görme

Sürekli hayal kırıklığı ve öfke

İlişkilerde yıkıcı tutumlar

İleriye dönük umutsuzluk

2.2.4. Kontrolcü Pozisyonu

Bu yaşam pozisyonu, bireyin kendisini üstün ve değerli görürken başkalarını aşağılayıcı bir şekilde algılamasıdır. “Ben İyi, Sen Kötüsün” pozisyonundaki bireyler, genellikle başkalarını küçümseyen, yargılayan ve

eleştiren bir tutum sergilerler. Bu pozisyonadaki bireyler, kendilerini her konuda haklı görür ve başkalarının fikirlerine değer vermezler. Bu tutum, genellikle kontrol arayışı ve manipülasyonla ilişkilidir. **Bu pozisyon, bireylerin kendilerini güçlü ve üstün hissettikleri ancak başkalarının haklarına saygı göstermedikleri bir durumu yansıtır.**

Özellikler:

Kendini üstün ve doğru görme

Başkalarını küçümseme ve yargılama

Kontrol etme arayışı

Manipülasyon ve otoriter tutumlar

Duygusal bağlardan uzak durma

3. YAŞAM POZİSYONLARININ BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Yaşam pozisyonları, bireylerin sosyal etkileşimlerini derinden etkiler. Örneğin, **Ben İyiyim, Sen İyiysen** pozisyonundaki bir kişi, sağlıklı ilişkiler kurma ve iş birliği yapma konusunda daha başarılı olur. Bu, kişisel iyilik halini artırırken, toplumsal düzeyde de daha dengeli ve sağlıklı bir etkileşim kurulmasına olanak tanır. Diğer taraftan, **Ben İyi Değilim, Sen İyiysen** pozisyonundaki bir birey, başkalarına bağımlı olma eğiliminde olabilir ve bu durum bireysel gelişimi engelleyebilir. **Ben İyi Değilim, Sen İyi Değilsin** pozisyonu ise bireyde depresyon, öfke ve karamsarlık yaratabilir, bu da toplumsal etkileşimlerde sıkıntılara yol açabilir.

Transaksiyonel Analiz yaklaşımı, bireylerin kendilerini ve başkalarını nasıl gördüklerini anlamalarına yardımcı olarak, daha sağlıklı iletişim yolları ve daha iyi sosyal ilişkiler geliştirmelerine olanak tanır.

3.1. Transaksiyonlar ve Yapısal Patoloji

Transaksiyonlar, Transaksiyonel Analiz (TA) yaklaşımının temel yapı taşlarından biridir. Transaksiyon, iki kişi arasındaki iletişimde bir tarafın gönderdiği mesaj ile diğer tarafın verdiği yanıt arasındaki etkileşimi ifade eder. Berne'ye göre, her transaksiyonun bir "ego durumu"na dayandığını ve bu ego durumunun, iletişimin nasıl şekillendiğini belirlediğini belirtmektedir. İletişimdeki bu etkileşimler, bireylerin ego durumlarına göre farklılık gösterir ve aynı zamanda insanların duygusal ihtiyaçlarına ve kişisel beklentilerine göre şekillenir (Berne, 1964: 12).

Transaksiyon Türleri

Berne, transaksiyonları üç ana kategoriye ayırmıştır: **Tamamlayıcı Transaksiyonlar**, **Kapalı Transaksiyonlar** ve **Gizli Transaksiyonlar**.

Tamamlayıcı Transaksiyonlar

Tamamlayıcı transaksiyonlar, bir tarafın gönderdiği mesajın, beklenen ego durumuna göre karşılık bulmasıyla gerçekleşir. Bu tür bir transaksiyon, iki kişi arasında sağlıklı ve açık bir iletişim sağlandığını gösterir. **Örneğin**, Mahmut'un Kahraman'a sevgi dolu bir şekilde oyuncak alma teklifinde bulunması ve Kahraman'ın buna coşkuyla karşılık vermesi, tamamlayıcı bir transaksiyon olarak değerlendirilebilir. Bu tür etkileşimler, bireylerin duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmelerine olanak tanır ve sağlıklı iletişimi destekler (Harris, 2020: 105).

Kapalı Transaksiyonlar

Kapalı transaksiyonlar, bir tarafın gönderdiği mesajın, beklenen ego durumundan farklı bir şekilde karşılık bulduğu durumlardır. Bu tür bir transaksiyon, genellikle iletişimin kesintiye uğraması, yanlış anlamalar ya da çatışmalarla sonuçlanır. **Örneğin**, Mahmut'un Kahraman'a oyuncak alma teklifinde bulunmasına rağmen Kahraman'ın ilgisiz bir şekilde tepki vermesi, kapalı bir transaksiyonun örneğidir. Bu durumda, her iki taraf da birbirinin duygusal ihtiyaçlarını anlamada zorlanır ve iletişimde kopukluk meydana gelir (Gürel, 2011: 56).

Gizli Transaksiyonlar

Gizli transaksiyonlar, bir mesajın belirli bir anlam taşıdığı, ancak bu anlamın açıkça ifade edilmediği durumlardır. Bu tür transaksiyonlar, bireylerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak gizli mesajlar verdiği iletişimlerdir. Örneğin, Mahmut'un, Kahraman'a oyuncak alma teklifinde bulunurken, aslında Kahraman'a olan çaresizliğini de ifade etmesi, gizli bir transaksiyonun örneği olabilir. Bu tür iletişimlerde bireyler, doğrudan olmayan yollardan duygusal ihtiyaçlarını ifade ederler ve bu durum, yanlış anlamaların ortaya çıkmasına yol açabilir (Berne, 1964: 67).

Yapısal Patoloji, bir bireyin ego durumlarının dengesiz bir şekilde kullanılması sonucunda ortaya çıkan duygusal ve davranışsal sorunları ifade eder. Berne, yapısal patolojiyi, ego durumlarının birbirine uyumsuz şekilde çalışması veya bir ego durumunun baskın hale gelmesi olarak tanımlar. Bu tür patolojiler, bireyin kişisel gelişimini engelleyebilir ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasını zorlaştırabilir. Yapısal patoloji, genellikle **aşırı Ebeveyn ego durumu**, **yalnızca Yetişkin ego durumu** ya da **aşırı Çocuk ego durumu** gibi durumlarla ilişkilidir.

Aşırı Ebeveyn Ego Durumu: Birey, sürekli olarak başkalarına karşı kontrol edici, eleştirel ve baskıcı bir tutum sergiler. Bu durumda, birey kendi ihtiyaçlarını görmezden gelir ve çevresindeki insanları sürekli olarak değerlendirmeye başlar. Bu patoloji, genellikle otoriter bir ailede büyüyen bireylerde görülür ve birey, sağlıklı sınırlar koymada zorlanır (Akkoyun, 1995: 15).

Sürekli Yetişkin Ego Durumu: Yetişkin ego durumu, rasyonel ve mantıklı kararlar almayı sağlar. Ancak, birey sürekli olarak sadece bu ego durumu ile tepki verdiğinde, duygusal bağlar kurmakta zorlanabilir. Aşırı mantıklı ve duygusal açıdan kopuk olan birey, başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurmakta zorluk çeker ve duygusal ihtiyaçlarını ihmal edebilir (Gürel, 2011: 60).

Aşırı Çocuk Ego Durumu: Birey, çevresindeki insanlara karşı sadece duygusal ve özgün bir bakış açısıyla tepki verir. Bu durumda, birey duygusal olarak spontane olabilir ancak gerçek yaşam problemleriyle başa çıkmakta zorlanır. Aşırı Çocuk ego durumu, bireyin duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için aşırıya kaçmasına ve duygusal olarak kırılğan hale gelmesine neden olabilir (Dökmen, 1994: 85).

Yapısal patolojiler, bireylerin toplumsal ilişkilerini etkileyebilir ve sosyal uyumlarını bozabilir. Özellikle, **aşırı Ebeveyn ego durumu** ile yönetilen bir toplumda, bireyler otoriteye karşı itaatkâr olabilir ancak bu, kişisel gelişimlerini engelleyebilir. **Sürekli Yetişkin ego durumu** ise, bireylerin çevreleriyle duygusal bağ kurmalarını zorlaştırabilir, toplumsal ilişkilerde soğukluk yaratabilir. **Aşırı Çocuk ego durumu** ise, bireylerin özgürlüklerine saygı duyulsa da duygusal olarak savunmasız kalmalarına neden olabilir. Bu tür yapısal patolojiler, toplumsal seviyede dengesiz bir iletişime ve sağlıklı ilişkiler kurulmasına yol açabilir.

3.2. Zamanın Kullanılması

Zamanın kullanılması, Transaksiyonel Analiz (TA) teorisinin önemli kavramlarından biridir ve insanların günlük yaşamlarını nasıl organize ettiklerini anlamada kritik bir rol oynar. Berne, zamanın nasıl kullanıldığını anlamanın, bireylerin ego durumları ve transaksyonları hakkında önemli bilgiler sağladığını savunur. Zamanın kullanımı, bireylerin hem duygusal hem de sosyal ihtiyaçlarını nasıl yönettiğini ve ilişkilerindeki yapıları nasıl kurduklarını gösterir.

Berne, zamanın kullanımını altı farklı kategoride inceler: **Geri Çekilme, Ritüel, Etkinlik, Vakit Geçirme, Oyunlar** ve **Samimiyet**. Her biri, bireylerin sosyal ilişkilerindeki etkileşim biçimlerini ve bu etkileşimlerin altında yatan psikolojik motivasyonları anlamaya yardımcı olur.

Geri çekilme, bireylerin dış dünyadan ve insanlardan uzaklaşmayı seçtikleri bir zaman kullanım biçimidir. Bireyler, genellikle stresli, karmaşık ya da duygusal açıdan yıpratıcı durumlarla karşılaştıklarında geri çekilmeyi tercih ederler. Bu tür bir zaman kullanımı, bireylerin duygusal yeniden dengeleme yapmalarını sağlar. Berne (1964), geri çekilmenin, bireylerin yalnız kalma ve duygusal rahatlama ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir süreç olduğunu belirtmiştir. Fakat aşırı bir geri çekilme, bireyin sosyal ilişkilerden uzaklaşmasına ve duygusal bağlarını zayıflatmasına neden olabilir.

Özellikler:

Kendi başına zaman geçirme

Duygusal rahatlama ve yenilenme

Sosyal etkileşimden kaçma

Ritüel, bireylerin toplumsal normlara uygun şekilde tekrarladıkları belirli davranış kalıplarını ifade eder. Bu kalıplar, toplumsal hayatın vazgeçilmez parçalarından biri haline gelir. Berne, ritüellerin bireyler arasında anlamlı ve öngörülebilir ilişkiler kurmasına yardımcı olduğunu söyler (Berne, 1964, s. 92). Ritüeller, bir topluluğun üyeleri arasında sosyal bağları güçlendirir ve bireylerin toplumsal düzenle uyum içinde olmalarını sağlar. Ancak, bireyler sürekli olarak ritüellere sıkışıp kalırlarsa, özgün ve derinlemesine ilişkiler kurmakta zorlanabilirler.

Özellikler:

Sosyal normlar çerçevesinde tekrarlanan davranışlar

Başkalarıyla ilişkilerde düzen yaratma

Yüzeysel ama düzenli etkileşimler

Etkinlik, bireylerin günlük yaşamlarında herhangi bir özel amaç gütmenden gerçekleştirdiği, genellikle boş zaman aktiviteleridir. Etkinlik, bireylerin duygusal ya da fiziksel olarak rahatlamasına yardımcı olur ve zamanın geçici bir şekilde değerli bir şekilde kullanılmasına olanak tanır. Berne, etkinliklerin genellikle keyif almak amacıyla yapıldığını ve bireylerin rahatlamasına, yaratıcı düşünceler geliştirmelerine yardımcı olduğunu belirtir (Gürel, 2011, s. 23). Etkinlikler, bireylerin verimsiz bir şekilde zaman geçirdikleri ancak buna rağmen psikolojik açıdan fayda sağladıkları süreçlerdir.

Özellikler:

Keyif amaçlı zaman geçirme

Fiziksel ya da zihinsel rahatlama

Derin anlam taşımasa da bireysel rahatlama

Vakit geçirme, bireylerin zamanlarını sadece “geçirerek” geçirdiği bir zaman kullanımı biçimidir. Bu süreçte, bireyler belirli bir amaca hizmet etmeyen ve çoğunlukla boşluk doldurucu olan aktivitelerle meşgul olurlar. Berne, vakit geçirmeyi, bireylerin sıkıldıkları, duygusal olarak boşlukta hissettikleri veya bir amaca ulaşamadıkları zamanlarda baş vurdukları bir tür davranış olarak tanımlar.

Bu tür bir zaman kullanımı, kısa vadeli rahatlama sağlasa da uzun vadede bireylerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamayabilir (Akkoyun, 1995: 12).

Özellikler:

Anlamalı bir amacın olmadığı aktiviteler

Duygusal rahatlama sağlasa da kişisel gelişimi engelleyebilir

Yüzeysel ve çoğunlukla boş zaman geçirme

Oyunlar, bireylerin sosyal ilişkilerinde duygusal ya da psikolojik kazanç elde etmek için oynadıkları, genellikle gizli anlamlar içeren etkileşimlerdir.

Oyunlar, bireylerin başkalarına duygusal olarak manipülasyon yapmalarına ya da gizli mesajlar iletmelerine yol açar. Berne, oyunların, kişilerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak, başkalarıyla ilişkilerinde ikili anlamlar taşıyan davranışlar sergilemeleri olduğunu belirtir (Berne, 1964: 6). Oyunlar, bireylerin iletişimde duygusal kazanç elde etmek için kullandıkları stratejilerdir, ancak çoğu zaman bu kazançlar olumsuz etkilere yol açabilir ve ilişkileri zararlandırabilir.

Özellikler:

Duygusal ya da psikolojik kazanç sağlama amacı

Gizli anlamlar taşıyan etkileşimler

İletişim oyunları ve manipülasyon

Samimiyet, bireylerin en derin duygusal ihtiyaçlarını açıkça ve dürüstçe ifade ettiği, anlamlı ve içten ilişkiler kurduğu bir zaman kullanımı biçimidir. Samimiyet, insan ilişkilerinde en sağlıklı ve tatmin edici etkileşimlerin kurulduğu bir süreçtir. Berne, samimiyyetin sağlıklı bir yaşamın temelini oluşturduğunu ve bireylerin kendilerini tam anlamıyla ifade etmelerine olanak tanıdığını belirtir (Harris, 2020: 3). Samimiyet, bireylerin başkalarıyla güvene dayalı, açık ve dürüst bir ilişki kurmasına yardımcı olur. Ancak, samimi ilişkiler kurmak bazen zordur ve duygusal açıdan zorlayıcı olabilir.

Özellikler:

Duygusal ihtiyaçların dürüstçe ifade edilmesi

Güvene dayalı ilişkiler

Derin, anlamlı ve açık iletişim

Zamanın nasıl kullanıldığını anlamak, bireylerin duygusal ve psikolojik durumları hakkında önemli ipuçları sunar. **Geri çekilme** ve **ritüeller**, bireylerin stresli durumlarla başa çıkabilmelerine yardımcı olsa da aşırıya kaçıldığında sosyal izolasyona yol açabilir. **Etkinlik** ve **vakit geçirme** gibi zaman kullanımları ise, duygusal rahatlama sağlasa da kişisel gelişime katkı sağlamakta yetersiz kalabilir. **Samimiyet**, bireyler arası derin bağların kurulmasını sağlayarak sağlıklı sosyal etkileşimlere olanak tanır. **Oyunlar** ise, duygusal kazanç sağlamak amacıyla başvuru edilen etkileşimlerdir, ancak uzun vadede ilişkilerde güven kaybına neden olabilir.

Berne, zamanın nasıl kullanıldığını ve insanların bu zamanı nasıl değerlendirdiğini anlamanın, bireylerin psikolojik sağlığına nasıl etki ettiğini belirlemek açısından önemli bir unsur olduğunu vurgulamaktadır (Berne, 1964: 106). Bu bağlamda, bireylerin zaman kullanımı alışkanlıklarını gözlemlemek, onların sosyal ilişkilerini ve duygusal dünyalarını anlamada önemli bir yöntem sunar.

4. YÖNTEM

Bu çalışma, **Canım Kardeşim** filminde karakterlerin davranışlarını ve aralarındaki ilişkileri **Transaksiyonel Analiz (TA)** perspektifiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Filmdeki karakterlerin ego durumları, yaşam pozisyonları ve transaksyonları üzerinden yapılan bir çözümleme, onların duygusal ve toplumsal etkileşimlerini anlamak için önemli bir araç sunmaktadır. TA'nın sunduğu teorik çerçeve, bireylerin içsel dünyalarını ve çevreleriyle olan iletişimlerini daha derinlemesine keşfetmemizi sağlar. Bu bağlamda, film analizi tekniği kullanılarak, karakterlerin çeşitli sahnelerdeki davranışları ve iletişim biçimleri incelenmiştir.

Araştırma, **nitel araştırma** metodolojisine dayanmaktadır ve film analizi, bu bağlamda kullanılan başlıca yöntemidir. Film analizi, özellikle sosyal hizmetler gibi disiplinde önemli bir araçtır çünkü bireylerin ve toplumun dinamiklerini yansıtan güçlü bir araçtır. Bu çalışma, filmdeki karakterleri bir sosyal hizmet öğrencisi bakış açısıyla analiz etmekte ve TA'nın üç temel kavramını (ego durumları, yaşam pozisyonları ve transaksyonlar) kullanarak filmdeki karakterlerin psikolojik ve duygusal durumlarını anlamaya çalışmaktadır. Filmdeki karakterler ve diyaloglar, belirli bir kuramsal çerçeveye göre seçilmiş ve analiz edilmiştir.

Veri toplama sürecinde **Canım Kardeşim** filmi izlenmiş ve filmin her bir karakteri dikkatlice gözlemlenmiştir. Bu gözlemler, **Transaksiyonel Analiz** teorisinin belirlediği **Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumları; Ben İyiyim, Sen İyiysen** gibi yaşam pozisyonları ve **tamamlayıcı transaksyonlar** gibi etkileşimsel unsurlar göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Bu süreç, filmdeki karakterlerin davranışlarını daha net bir şekilde kategorize etmek ve anlamak adına titizlikle ele alınmıştır. Harris (2020) bu tür bir analizde, bireylerin kendi iç dünyalarını ve toplumsal etkileşimlerini anlamanın hem psikolojik hem de sosyal bağlamda nasıl büyük bir fayda sağladığını ifade eder. Bu bağlamda, filmdeki karakterlerin ilişkilerinin daha derinlemesine anlaşılması hedeflenmiştir.

Veri analizi, daha çok **betimsel analiz** yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu teknik, karakterlerin filmin belirli sahnelerinde ortaya koyduğu davranışları ve ilişkileri, TA teorisindeki kavramlarla bağlantılandırarak açıklamayı amaçlamaktadır. Berne (1964), film analizinin bir anlamda insanların içsel ego durumlarının ve bu durumların toplumsal ilişkilerde nasıl şekillendiğinin keşfi olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, filmdeki sahnelerde, karakterlerin ego durumlarıyla ilişkili davranışlar detaylı bir şekilde çözümlenmiştir.

Örneğin, Mahmut'un Kahraman'a olan davranışları sıklıkla **Ebeveyn ego durumu** ile ilişkilendirilebilir. Mahmut, kardeşine olan yaklaşımında **koruyucu ebeveyn** rolü üstlenirken, bazen **eleştirel ebeveyn** tutumu da sergileyebilmektedir. Bu tür analizler, bireylerin hem içsel dünyalarındaki çatışmaları hem de dışarıya yansıyan davranış biçimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Yine **yaşam pozisyonları** incelenirken, karakterlerin kendilerini ve başkalarını nasıl algıladıkları üzerine düşünülmüş ve **Ben İyi Değilim, Sen İyiysen** gibi pozisyonların, Kahraman'ın tutumlarıyla nasıl örtüştüğü üzerine gözlemler yapılmıştır. Bu tür pozisyonlar, bireylerin dünyaya bakışını ve toplumsal ilişkilerindeki etkileşimleri şekillendirir.

Harris (2020) yaşam pozisyonlarının insanın kendisini ve başkalarını nasıl algıladığını belirlediğini ve bu algıların, ilişkilerdeki tepkileri doğrudan etkilediğini belirtmiştir.

Çalışmada kullanılan yöntemlerin güvenilirliğini sağlamak için, filmdeki ana karakterlerin verdiği tepkiler ve davranışlar dikkatlice izlendi ve belirli bir kuramsal çerçeveye dayanarak yorumlandı. Analiz, sadece karakterlerin yüzeysel davranışlarını değil, bu davranışların arkasındaki psikolojik ve sosyal dinamikleri de incelemeyi amaçladı. Bu tür bir yaklaşım, çalışmanın geçerliliğini artırarak elde edilen sonuçların daha sağlam bir temele dayanmasını sağladı. Ayrıca, yapılan yorumlar ve analizler sürekli olarak kuramsal kaynaklarla desteklendi. Berne'nin teorileri ve TA'nın kavramları, filme uygulandığında, teorinin pratikteki gücünü gösterdi ve filme dair sağlıklı bir analiz yapmayı mümkün kıldı. Bu analiz sürecinde **öznel değerlendirmeler** dikkatle ayrıldı ve her gözlem, bir teoriyle ilişkilendirildi. Yani, karakterlerin davranışları yalnızca kişisel görüşlerle açıklanmadı, teorik bir temele dayandırılarak somut örneklerle açıklandı.

Çalışmada etik ilkelere tam olarak uyulmuştur. Film analizi sırasında, karakterlerin davranışlarının yalnızca öğretici bir amaçla ve psikolojik bir perspektiften ele alındığı belirtilmiştir. Bu süreçte, filmdeki karakterlerin kişisel verileri ya da dış dünya ile doğrudan ilişkili herhangi bir bilgi kullanılmamıştır. Çalışma, tamamen eğitimsel bir amaç gütmekte ve bilimsel doğruluk üzerine odaklanmaktadır.

4. Canım Kardeşim Filmi

4.1 Canım Kardeşim filmi hakkında

Filmin Adı: Canım Kardeşim

Yönetmen: Ertem Eğilmez

Senaryo: Nejat Saydam, Ertem Eğilmez

Yapımcı: Türker İnanoğlu

Müzik: Melih Kibar

Görüntü Yönetmeni: Aydın Sıtkı

Kurgu: Feyzullah Koç

Sanat Yönetmeni: Metin Deniz

Yapım Yılı: 1973

Süre: 93dakika

Tür: Komedi, Drama

Ülke: Türkiye

Oyuncular:

- **Tarık Akan** – Halit
- **Kemal Sunal** – İbrahim
- **Ayşen Gruda** – Nezaket
- **Halit Akçatepe** – Haydar
- **Füsun Demirel** – Nazan
- **Rıza Tüzün** – Yavuz

- **İhsan Yüce** – Hikmet Bey
- **Tuncel Kurtiz** – Metin
- **Levent Çakır** – Zeki
- **İsmail Hakkı Ürün** – Öğretmen

Film Künyesi (IMDB, Erişim tarihi: 21 Aralık 2024)

Küçük Kahraman, ağabeyi ve ağabeyinin sadık arkadaşı Halit’le yoksul ama neşeli bir hayat sürdürmektedir. İlerleyen zamanlarda evde gece çıkan bir yangın sonrası babaları dumandan zehirlenir ve hayatını kaybeder. Kahraman, abisi Murat’a kalır. Murat’ın arkadaşı Halit evden kovulur ve Murat’ın yanına yerleşir. Kahraman’ın tek hayali eve bir televizyon alınmasıdır. Abisine kalan Kahraman’ın okuldan sürekli öğretmeni abisini çağırır ve kardeşinin temizliğine dikkat etmesini söyler. Daha sonra Kahraman halsizleşir. Abisi ve arkadaşı doktora götürürler ve doktor kardeşinin kanser olduğunu söyler. Murat ve arkadaşı kanser hastası olan Kahraman’ın haberini alınca çok şaşırırlar ve üzülürler. Doktor, kardeşinin her isteğinin yerine getirmelerini söyler. Daha sonra, Kahraman’ın öğretmeni ile görüşürler ve o da hastalığı geçene kadar izin verir. Murat ve Halit, Kahraman’ın her isteğini yerine getirmeye çalışırlar.

Kötü durumlarına rağmen restoranlarda yemekler yedirirler, lunaparka götürürler ve her isteğini yerine getirirler. Sadece, Kahraman’ın çok istediği televizyonu alamazlar. Televizyonu almak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar ama bir türlü alamazlar. Bir gece eve dönerlerken bir mağaza vitrininde gördükleri televizyonu çalarlar ve eve getirirler. Nihayetinde istediklerini elde etmişlerdir fakat Kahraman ölmüştür.

“Canım Kardeşim” filmi, aslında bir kardeşlik hikayesi gibi görünse de izlerken insanın kendi hayatına dair çok şeyler düşündürüyor. Filmin başında her şey biraz daha komik ve eğlenceli gibi görünüyor, ama ilerledikçe karakterlerin duygusal derinliklerine iniyor ve insanın kalbine dokunuyor. Bence film, kardeşler arasındaki ilişkiyi sadece kan bağından ibaret değil, duygusal bir bağ olarak da ele alıyor. Bu da filme özel bir anlam katıyor.

Transaksiyonel analiz açısından baktığımızda, karakterlerin rollerinin nasıl değiştiğini görmek gerçekten çok ilginç. Baş karakterlerden biri, genellikle “Anne” rolünde gibi davranıyor; hep başkalarını korumaya çalışıyor ve onlara yardım ediyor. Diğer karakter ise zaman zaman “Baba” gibi bir figür ortaya koyuyor; sert ve disiplinli görünüyor ama aslında iç dünyasında yumuşak bir tarafı var. Bu iki karakterin arasındaki etkileşim, insanın hayatındaki farklı psikolojik hallerin nasıl zamanla değişebileceğini ve birbirine nasıl bağlandığını gösteriyor. Örneğin, bazen çok güçlü hissetsek de aslında içimizdeki “Çocuk” duygusu hala korunmak ve anlaşılacak istiyor.

Filmi izlerken, karakterlerin içsel çatışmalarını görüp, kendi hayatımdaki benzer duygusal mücadeleleri hatırladım. Herkesin, kendini savunma şekilleri farklı olsa da aslında her birimizin içinde bazen “Çocuk” ve bazen “Baba” ya da “Anne” gibi hisler var. Kardeşlerin birbirlerine karşı hissettikleri öfke, kırgınlıklar ve sevgi, tam olarak bunu anlatıyor. Onlar birbirlerini anlamaya çalıştıkça, aslında içsel çatışmalarını da çözmeye başlıyorlar. Bu noktada, transaksiyonel analizdeki rollerin nasıl birbiriyle etkileşime girdiğini ve zamanla nasıl değiştiğini daha iyi anlayabiliyoruz.

Sonuç olarak, filmdeki karakterlerin duygusal yolculukları beni gerçekten etkiledi. Kardeşlerin sonunda birbirlerine yaklaşması, duygusal yüklerini paylaşarak birbirlerini anlamaya çalışmaları çok anlamlıydı. İnsanlar arasında bu tür bir anlayış ve kabul, gerçek olgunlaşma sürecini gösteriyor bence. Kendi içindeki “Anne”, “Baba” ve “Çocuk” hallerini dengelemeyi öğrenmek, belki de hayatın en zor ama en önemli kısmı. Bu film, tam olarak bunu anlatıyor gibi geldi.

4.2. Canım Kardeşim Filmi Analizi

4.2.1. Ebeveyn Ego Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde Ebeveyn ego durumu, özellikle karakterlerin ilişkilerinde sıkça görülebilir. Ebeveyn, geçmişte öğrendiğimiz ve toplumun bize öğrettiği normlara, değerlere dayalı olarak hareket eden bir kişilik durumudur. Ebeveyn ego, iki ana şekilde ortaya çıkabilir: onaylayıcı ve eleştirici. Bu iki durum da filmdeki karakterler arasındaki etkileşimlerde sıkça yer alır.

Özellikle, baş karakterlerden birinin küçük kardeşine karşı sergilediği koruyucu tutumlar, Ebeveyn ego'sunun belirgin bir örneğidir. Kardeşini koruma ve ona rehberlik etme çabası, bir ebeveynin çocuğuna rehberlik etme tarzını yansıtır. Örneğin, filmde baş karakterin küçük kardeşiyle olan ilişkisini düşündüğümüzde, ona karşı sürekli bir bakıcı ve yol gösterici tutum sergilediği anlar vardır. Bu, onaylayıcı bir Ebeveyn tutumu olarak değerlendirilebilir çünkü baş karakter, küçük kardeşinin gelişimini ve güvenliğini önemseyerek, ona doğru yolu göstermeye çalışmaktadır.

Bir diğer örnek ise, karakterlerin bazen birbirlerine karşı eleştirici ve yargılayıcı tutumlar sergiledikleri anlarda ortaya çıkar. Ebeveyn ego'sunun eleştirici yönü, bireyin başkalarını, özellikle yakın çevresindekileri, toplumun ve kendi değer yargılarının standartlarına göre yargılamasıyla ortaya çıkar. Filmdeki bazı diyaloglarda karakterlerin birbirlerini toplumun normlarına uymayan davranışlar yüzünden eleştirdiği, bu da Ebeveyn ego'sunun eleştirel yönünü gösteren örneklerden biridir.

Bu tür Ebeveyn ego örnekleri, filmdeki karakterlerin içsel çatışmalarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini anlamamıza yardımcı olur. Ebeveyn ego, karakterlerin hem kendilerini hem de diğerlerini kontrol etmeye çalışma biçiminde kendini gösterirken, aynı zamanda onların yetiştikleri çevreyle olan bağlarını da ortaya koyar.

4.2.2. Çocuk Ego Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde, karakterlerin zaman zaman sergilediği Çocuk ego durumları, onları daha insani ve savunmasız kılıyor. Çocuk ego, duygusal, dürtüsel ve bazen isyankâr bir tarafımızı temsil eder. Bu ego durumu, çoğu zaman anlık duygusal tepkiler ve spontane davranışlarla kendini gösterir. Filmde de bu Çocuk ego'sunu, karakterlerin duygusal anlarında ve kriz anlarında net bir şekilde gözlemlemek mümkün.

Özellikle baş karakterin küçük kardeşiyle olan ilişkisi, bu ego durumunun etkilerini en çok yansıtan örneklerden biri. Kardeşinin zor durumlar yaşadığı anlarda, baş karakterin içsel olarak güçlü bir koruma duygusu hissettiği anlar oluyor. Ama bir noktada, duygusal olarak daha hassas ve çocukça bir yaklaşım sergilediği sahneler de var. Örneğin, kardeşinin yanında iken zaman zaman kendi savunmasızlıklarını fark ediyorum. Kardeşine duygusal destek verirken,

bir yandan kendi eksikliklerini ve korkularını da açıkça gösteriyor. Bu durum, Çocuk ego'sunun nasıl bir güven arayışı ve duygusal ihtiyaçla yüzeye çıktığını gösteriyor.

Bunun dışında, bazı karakterlerin karar verme anlarında sergiledikleri dürtüsel davranışlar da Çocuk ego'sunun örnekleridir. Özellikle, zor bir durumda mantıklı düşünmek yerine anlık duygularla hareket eden karakterler, Çocuk ego'sunun etkisi altındadır. Filmde, karakterlerin bazen kendilerini savunmasız hissedip, bu durum karşısında duygusal bir çıkış yolu aradıkları sahneler oldukça dikkat çekici. Bir karakterin öfkesini, hayal kırıklığını ya da korkularını daha çocukça bir şekilde dile getirmesi, onun bu ego durumunda olduğunu açıkça gösteriyor.

Çocuk ego'sunun en belirgin olduğu anlardan biri, karakterlerin bazen “istedikleri şeyi hemen alma” dürtülerinin devreye girdiği sahnelerde görülebilir. Örneğin, baş karakterin bazen kardeşiyle oyun oynarken ya da ondan bir şeyler isterken, Çocuk ego'su devreye giriyor. Burada, bir yandan sevilme ve onaylanma ihtiyacı ile diğer yandan anlık bir istek veya duygu patlaması arasındaki çelişkiyi gözlemlemek mümkün.

Sonuç olarak, filmdeki Çocuk ego örnekleri, karakterlerin daha insani yanlarını, duygusal zaafalarını ve savunmasızlıklarını yansıtıyor. Bu ego durumu, bir yandan karakterlere derinlik katarken, diğer yandan onların zayıf anlarını ve duygusal patlamalarını da gözler önüne seriyor. Bu tür durumlar, filmin insan olmanın karmaşıklığını anlamamıza yardımcı oluyor, çünkü hepimiz bazen Çocuk ego'muzun etkisi altında kalabiliyoruz.

4.2.3. Yetişkin Ego Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde Yetişkin ego'sunun örneklerini, karakterlerin mantıklı düşünme, karar verme ve sorun çözme anlarında rahatça gözlemleyebildim. Yetişkin ego, kişilerin duygusal ihtiyaçlarını ve dürtülerini dengeleyerek, daha mantıklı ve objektif bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Filmde, karakterlerin çoğu, özellikle zor durumda olduklarında, Yetişkin ego'suna bürünüp, durumu olgun bir şekilde ele almaya çalışıyorlar. Bu ego durumu, karakterlerin yaşadıkları duygusal karmaşıklıkların arasında denge kurmalarına yardımcı oluyor.

Baş karakter Tarık Akan'ın canlandığı kişi, zaman zaman oldukça olgun ve mantıklı bir şekilde hareket ediyor. Kardeşiyle olan ilişkisini de bu olgunlukla şekillendiriyor. Kardeşinin sorunlarını çözmek için duygu ve mantığı bir arada kullanmaya çalışıyor, ona rehberlik ederken duygusal olarak da kontrolünü kaybetmeden yaklaşımaya çalışıyor. Özellikle filmde, baş karakterin sorumluluklarını yerine getirme çabası ve küçük kardeşine karşı gösterdiği olgun tutum, Yetişkin ego'sunun en belirgin örneklerinden biri. Ona yardım etmek için yaptığı her şeyde, bir ebeveyn gibi davranmak yerine, onun yanında bir dost ve rehber olmaya çalışıyor. Bu, filmdeki birçok sahnede, Tarık Akan'ın karakterinin olaylara daha analitik ve sakin bir yaklaşım sergilediği anlarla kendini gösteriyor. Bu da Yetişkin ego'sunun etkin bir biçimde devrede olduğunu düşündürüyor.

Bunun dışında, filmdeki diğer karakterlerin de zaman zaman Yetişkin ego'su ile hareket ettiğini görüyoruz. Özellikle, Tarık Akan'ın kardeşiyle yaşadığı duygusal sıkıntılarda, bu karakterler daha mantıklı çözümler aramaya çalışıyorlar. Filmdeki bazı sahnelerde, karakterler arasındaki tartışmalar sırasında, duygusal anlık tepkilerden uzaklaşıp daha olgun bir şekilde çözüm bulmaya yönelik bir yaklaşım sergileniyor. Bu, Yetişkin ego'sunun bir diğer özelliği olan, mantıklı ve objektif bir bakış açısıyla sorunları çözmeye çalışma çabasını yansıtıyor. Örneğin, bazı çatışmalarda, Yetişkin ego'su devreye girerek, karakterlerin daha fazla düşünerek, her durumu bir adım geriden analiz etmeleri sağlanıyor.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filminde, Yetişkin ego'sunun en belirgin örnekleri, karakterlerin duygusal karmaşıklıkları yönetme biçimlerinde ortaya çıkıyor. Baş karakterin, duygusal olarak savunmasız kalabileceği anlarda bile mantıklı düşünmeye çalışması ve kardeşiyle ilişkisini olgun bir şekilde şekillendirmesi, Yetişkin ego'sunun ne kadar önemli bir rol oynadığını gösteriyor. Filmdeki tüm karakterlerin, özellikle kriz anlarında Yetişkin ego'sunu devreye sokarak, olayları daha soğukkanlı ve mantıklı bir şekilde çözmeye çalışmalarını, insani olgunluklarıyla ilişkilendirebiliriz. Bu, aslında yaşamın zorluklarına karşı bir tür denge bulma çabası olarak da görülebilir.

4.2.4. Dışlama Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde dışlama hem bireyler arasındaki ilişkilerde hem de karakterlerin içsel çatışmalarında önemli bir tema olarak karşımıza çıkıyor. Dışlama, bir kişinin ya da grubun toplumsal bir bağlamda, duygusal ya da sosyal olarak dışlanması anlamına gelir. Bu filmde, özellikle baş karakterin yaşadığı zorlayıcı durumlarda dışlanma ve yalnızlık temalarını izlemek oldukça dikkat çekici. Dışlama, bazen bir kişinin toplumsal gruptan, bazen de kendi duygusal dünyasından uzaklaşması şeklinde kendini gösteriyor.

Tarık Akan’ın canlandırdığı baş karakterin, yaşadığı duygusal zorluklar ve ailesiyle olan ilişkisi sırasında, zaman zaman dışlanmışlık hissi içine girdiğini gözlemliyorum. Filmde, baş karakterin kardeşiyle olan ilişkisi bir yanda yakınlık ve aidiyet sağlasa da, bir yanda da toplumun ve ailesinin ondan beklentileri ile kendi duygusal boşlukları arasında sıkışıp kaldığı anlar var. Özellikle kardeşine yardım etmeye çalışırken, baş karakterin duygusal olarak dışlanmış ve yalnız hissettiği anlar oluyor. Kendisini, bir anlamda toplumun beklentileri dışında kalmış, yalnız bir figür olarak görüyor. Bu, dışlanma ve yalnızlık duygularını daha da pekiştiriyor.

Ayrıca, filmdeki diğer karakterlerin de bazen baş karakteri dışladığı ya da onu anlamadığı sahneler bulunuyor. Örneğin, baş karakterin çevresindeki bazı insanlar, onun yaşadığı duygusal karmaşıklıklara duyarsız kalıyor ve bu da onu dışlanmış hissettiriyor. Bu durum, onun hem toplumsal hem de duygusal düzeyde nasıl bir dışlama hissiyle baş etmeye çalıştığını gösteriyor. Kendini yalnız hissetmesi, baş karakterin içsel çatışmalarını ve duygusal kırılmalarını derinleştiriyor. Bu da filmin önemli bir parçası haline geliyor, çünkü dışlanma hissi, karakterin büyüme ve olgunlaşma sürecinde önemli bir dönüm noktası oluyor.

Filmde, dışlama sadece toplumsal ilişkilerle sınırlı kalmıyor. Aynı zamanda, baş karakterin kendi duygusal dünyasında yaşadığı çatışmalar da onu bir tür içsel dışlanmaya sürüklüyor. Kardeşiyle olan ilişkisi ve çevresindeki diğer karakterlerle olan bağları, onun kendini hem toplumsal hem de duygusal olarak dışlanmış hissetmesine yol açıyor. İçsel bir yalnızlık duygusu ve dışlanmışlık hissi, baş karakterin zaman zaman en zayıf olduğu anlarda ortaya çıkıyor. Bu, özellikle ona duygusal olarak en yakın kişilerden bile tam anlamıyla destek alamadığı ve yalnız kalmak zorunda olduğu anlarda daha belirgin hale geliyor.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filminde dışlama, karakterlerin hem toplumsal bağlarda hem de içsel dünyalarında deneyimledikleri önemli bir temadır. Baş karakterin zaman zaman dışlanmışlık hissiyle başa çıkmaya çalışması, filmin duygusal derinliğini artırıyor. Dışlanma, yalnızlık ve aidiyet arayışı, her bireyin farklı şekillerde deneyimlediği ve başa çıkmaya çalıştığı duygulardır. Bu filmde, baş karakterin ve çevresindekilerin bu temalarla nasıl yüzleştiğini görmek, insani bir perspektiften oldukça etkileyici ve düşündürücü.

4.2.5. Bulaşma Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde bulaşma, karakterlerin birbirlerinden duygusal olarak etkilenmeleri ve bu etkilerin, duygusal durumlarının birbirine yansımaları anlamında önemli bir tema olarak karşımıza çıkıyor. Bulaşma, bir kişinin duygu ve düşüncelerinin, çevresindekilere, özellikle de yakın ilişkilerde bulunan diğer karakterlere yansımaları olarak tanımlanabilir. Bu filmde de bulaşmanın en belirgin örneklerini, baş karakterin duygusal değişimlerinin çevresindekilere etkisi üzerinden izleyebiliyoruz.

Özellikle Tarık Akan’ın canlandırdığı baş karakterin yaşadığı duygusal değişimler, çevresindeki diğer karakterlere de bulaşıyor. Filmde, baş karakterin kendi içsel sıkıntıları ve krizleri, zaman zaman küçük kardeşi ve diğer karakterler tarafından hissediliyor. Baş karakterin üzülmeleri, kaygıları ve duygusal zorlukları, yakın ilişkilerindeki kişileri de etkiliyor. Örneğin, baş karakterin yaşadığı yalnızlık ve kaybolmuşluk duyguları, küçük kardeşine de yansıyor ve kardeşi de onun bu duygusal durumuna benzer şekilde etkileniyor. Bu durum, bir nevi bulaşma örneği olarak karşımıza çıkıyor. Kardeşi, baş karakterin içsel dünyasındaki fırtınaları hissediyor ve bu duygusal etkiler, onun davranışlarına da yansıyor.

Ayrıca, baş karakterin çevresindeki bazı figürlerin de bu duygusal bulaşmadan etkilenmiş olduğunu görüyoruz. Filmde, baş karakterin yaşadığı duygusal çalkantılar bazen diğer karakterlerin ruh hallerine de etki ediyor. Mesela, baş karakterin sinirli, üzgün ya da stresli olduğu anlarda, çevresindeki insanlar da benzer bir şekilde tepkiler veriyorlar. Bu, bulaşmanın bir başka örneği. Baş karakterin duygusal durumları, çevresindekilerin de ruh halini değiştiriyor ve bu da filmdeki ilişki dinamiklerini derinleştiriyor. Kardeşi ve diğer karakterler, baş karakterin duygusal durumlarını içten içe paylaşıyorlar ve bu, onların birbirleriyle olan bağlarını daha yoğun ve samimi kılıyor.

Filmde bulaşma, sadece baş karakterin duygusal durumlarının başkalarına yansması ile sınırlı kalmıyor, aynı zamanda karakterlerin birbirlerinin ruh hallerine göre şekillenen ilişkileri de bulaşmanın etkisini gösteriyor. Örneğin, baş karakterin olumsuz bir ruh haline büründüğü anlarda, diğer karakterler de bu negatif enerjiyle karşılaşılıyor ve onların da duygusal durumları değişiyor. Bu etkileşimler, her bir karakterin duygusal anlamda birbirlerine nasıl yansıdığını ve bu yansımanın, onların kararlarını, davranışlarını ve ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini gösteriyor.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filmindeki bulaşma örnekleri, karakterlerin duygusal dünyalarının birbiriyle nasıl iç içe geçtiğini ve birbirlerinin ruh hallerinden nasıl etkilendiklerini çok açık bir şekilde yansıtıyor. Bu etkileşimler, filmdeki karakterlerin duygusal evrimlerini, kriz anlarında birbirlerine verdikleri tepkileri ve birbirlerine olan duygusal bağlarını güçlendiriyor. Bulaşma, filmdeki ilişki dinamiklerini derinleştirirken, aynı zamanda insan ilişkilerinin ne kadar karmaşık ve birbirine bağlı olduğunu gösteriyor.

4.2.6. Zamanın Kullanılması Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde zamanın kullanımı, karakterlerin duygusal yolculuklarında önemli bir yer tutuyor. Zaman, bazen karakterlerin yaşadığı içsel çatışmaların çözülmesinde bir araç olarak karşımıza çıkarken, bazen de zamanın nasıl geçtiğiyle ilgili yaşadıkları endişeler ve kaygılar, filmdeki gerilimi ve duygusal derinliği artırıyor. Zamanın kullanımı, özellikle baş karakterin yaşadığı zorluklar ve ilişkilerindeki değişimler üzerinden filmde oldukça belirgin bir şekilde işleniyor.

Filmin baş karakteri olan Tarık Akan’ın canlandığı kişi, zamanın nasıl geçtiğini fark eden ve bu farkındalıkla hareket eden bir karakter olarak dikkat çekiyor. Özellikle, baş karakterin küçük kardeşiyle geçirdiği zaman dilimlerinde, zamanın kıymetini anlama çabası belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. Kardeşiyle olan ilişkisi, zamanın ne kadar hızla geçtiği ve bir arada geçirilen anların ne kadar değerli olduğu konusunda onu sürekli düşündürüyor. Bu bağlamda, zaman, baş karakter için bir anlamda bir kayıp ve bir fırsat haline geliyor. Kardeşiyle geçirdiği her anı daha fazla kıymetli kılmak için elinden geleni yapıyor, çünkü zamanın ne kadar hızlı geçtiğini ve kaçırılacak fırsatların ne kadar büyük bir kayıp olacağını fark ediyor. Bu, zamanın değerini anlama

ve bu değerle hareket etme arzusunun, karakterin duygusal dünyasında bir dönüşüm yaratmasına neden oluyor.

Bunun dışında, filmde zamanın yönetilmesi, karakterler arasındaki ilişkileri de etkiliyor. Özellikle kriz anlarında, zamanın nasıl kullanıldığı büyük bir önem taşıyor. Zamanın geçişi, baş karakterin ve çevresindekilerin kararlarını, seçimlerini ve ilişkilerini etkiliyor. Örneğin, baş karakterin zor bir durumda karar almak için zaman harcaması, ona ruhsal bir boşluk yaratıyor. Zamanın hızla geçmesi ve bu süre içinde yapılması gerekenlerin birikmesi, karakterin üzerindeki baskıyı artırıyor ve filmdeki gerilimi yükseltiyor. Zamanın sıkışmış olduğu ve her kararın daha önemli hale geldiği bu anlar, izleyiciyi de karakterlerin içsel çatışmalarına daha fazla çekiyor.

Filmdeki bazı sahnelerde ise zaman, bir tür kaçış veya umudu simgeliyor. Baş karakter, zamanın geçmesini beklerken, bir şeylerin değişeceğine dair umutlarını canlı tutuyor. Bu, zamanın geçişinin bir kurtuluş gibi algılanması anlamına geliyor. Zamanın geçmesiyle birlikte, baş karakterin ve diğer karakterlerin yaşadıkları zorlayıcı anların sona ermesi, filmdeki olumlu bir dönüşümü işaret ediyor. Zamanın sonunda, karakterlerin geçmişe dair pişmanlıkları veya korkuları azalırken, ilerleyen zamanla birlikte umut ve iyileşme baş gösteriyor.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filminde zamanın kullanımı, sadece bir fiziksel süreç olmanın ötesinde, karakterlerin duygusal yolculuklarını etkileyen, onların içsel çatışmalarını ve ilişkilerini şekillendiren önemli bir temadır. Zamanın kıymetini anlama, geçici doğasını kabul etme ve her anı değerlendirme çabası, baş karakterin gelişiminde ve filmdeki genel atmosferin yaratılmasında büyük bir rol oynuyor. Zamanın hızla geçmesi, bir yandan gerilim oluştururken, diğer yandan karakterlere duygusal bir derinlik kazandırıyor.

4.2.7. Transaksiyon Örnekleri

“Canım Kardeşim” filminde transaksiyonlar, karakterlerin birbirleriyle olan iletişimlerinde önemli bir rol oynuyor. Transaksiyonlar, iki kişi arasındaki iletişimdeki etkileşimleri ifade eder ve bu etkileşimler, genellikle birinin diğerine verdiği tepkiye bağlı olarak şekillenir. Filmde, karakterlerin birbirleriyle kurduğu diyaloglar ve ilişkiler, özellikle ego durumları arasındaki geçişlerle şekilleniyor. Bu, filmin transaksyonel analiz açısından çok katmanlı bir yapıya sahip olmasına yol açıyor.

Baş karakterin, küçük kardeşiyle olan ilişkisinde, transaksiyonel analiz açısından birkaç önemli etkileşim örneği görmek mümkün. Tarık Akan'ın canlandığı karakterin, zaman zaman ebeveyn ego'su ile kardeşine rehberlik etmeye çalıştığı, bazen de Çocuk ego'sunun etkisiyle duygusal çıkışlar yaptığı anlar mevcut. Ancak en dikkat çekici transaksiyonlar, baş karakterin kardeşiyle olan iletişimde gerçekleşiyor. Kardeşine yönelik sürekli bir rehberlik ve koruma davranışı, ebeveyn ego'sunun bir yansıması olarak izleniyor. Baş karakter, kardeşinin gelişim sürecini yönlendirmeye çalışırken, ona bir ebeveyn gibi yaklaşımaya çabalıyor. Bu, kardeşiyle yaptığı diyaloglarda sıkça görülüyor. Kardeşiyle olan ilişkisi, bir bakıma ebeveyn-çocuk arasındaki tipik bir etkileşime dönüşüyor, ancak bu iletişimde her iki taraf da zaman zaman rolleri değiştiriyor ve birbirlerine karşı farklı ego durumlarından yanıtlar veriyorlar.

Bunun dışında, baş karakterin çevresindeki diğer figürlerle olan etkileşimleri de transaksiyon örnekleri oluşturuyor. Örneğin, baş karakterin işyerindeki ve ailesindeki diğer kişilerle yaptığı konuşmalarda, bir tür karşılıklı geçişkenlik gözlemleniyor. Çoğu zaman, baş karakterin Çocuk ego'su devreye girdiğinde, karşısındaki kişiler ona ebeveyn gibi yaklaşarak ona yol gösteriyorlar. Bu, karakterlerin birbirleriyle iletişimde nasıl sürekli bir ego değişimi yaşadıklarını gösteriyor. Bir karakter, anlık ruh haline göre Çocuk ya da Yetişkin ego'su ile tepki verirken, diğer karakter de bu durumu fark edip, ona uygun bir cevap veriyor.

Bir diğer transaksiyon örneği de, karakterler arasındaki duygusal çatışmalarda ortaya çıkıyor. Filmdeki bazı sahnelerde, baş karakter ve küçük kardeşi arasında, biri diğerine ebeveyn gibi yaklaşırken, diğeri zaman zaman karşılıklı bir çocuk tepkisi gösteriyor. Bu, iki kişinin farklı ego durumlarından birbirlerine verdikleri tepkilerle olan etkileşimini oluşturuyor. Bu tür etkileşimler, karakterlerin ilişkilerindeki duygusal derinliği artırıyor ve izleyiciye de karakterlerin içsel dünyalarını anlama fırsatı sunuyor.

Ayrıca, baş karakterin içsel çatışmalarını dışa vurduğu ve çevresindeki kişilerle olan iletişimde daha olgun ve mantıklı bir yaklaşım sergilediği anlarda, Yetişkin ego'sunun devreye girdiğini görebiliyoruz. Bu durumda, baş karakter çevresindeki diğer figürlerle daha objektif ve mantıklı bir şekilde iletişim kurarak, daha sağlıklı transaksiyonlar gerçekleştiriyor. Özellikle kriz anlarında, baş karakterin olayları mantıklı bir şekilde ele alması, Yetişkin ego'sunun etkisiyle karşılıklı bir iletişim yaratıyor.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filminde transaksionlar, karakterlerin ego durumlarının etkileşimiyle şekilleniyor. Her bir karakter, duruma göre farklı ego durumlarından hareket ederek karşısındakine tepki veriyor. Bu etkileşimler, filmdeki ilişkilerin dinamiklerini ve karakterlerin gelişim süreçlerini derinleştiriyor. Karakterler arasındaki transaksionlar, filmin duygusal yapısını pekiştiriyor ve izleyiciye karakterlerin psikolojik ve duygusal yolculuklarını daha yakın bir şekilde gösteriyor.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

“Canım Kardeşim” filmi, transaksionel analiz perspektifinden bakıldığında, karakterlerin ego durumlarının, ilişkilerindeki etkileşimler ve içsel çatışmalar üzerinde nasıl belirleyici bir rol oynadığını gözler önüne seriyor. Filmde baş karakterin ve diğer figürlerin Ebeveyn, Çocuk ve Yetişkin ego durumları arasındaki geçişleri, onların davranışlarını ve birbirleriyle olan iletişimlerini şekillendiriyor. Bu dinamikler, filmdeki karakterlerin psikolojik gelişimlerini anlamamızda oldukça önemli bir yer tutuyor.

Baş karakterin küçük kardeşiyle olan ilişkisini incelediğimizde, transaksionel analizdeki Ebeveyn ego’sunun belirgin bir şekilde ortaya çıktığını görüyoruz. Tarık Akan’ın canlandırdığı baş karakter, kardeşine karşı koruyucu ve yönlendirici bir tavır sergiliyor. Bu, Ebeveyn ego’sunun tipik bir özelliğidir; çünkü Ebeveyn ego’su, başkalarına rehberlik etme ve onları koruma ihtiyacı duyar. Ancak bu ilişkiyi izlerken, baş karakterin Çocuk ego’sunun da etkisiyle zaman zaman kırılgan ve duygusal tepkiler verdiğini görmek de mümkündür. Baş karakterin kardeşine olan duygusal bağları, ona karşı duyduğu sevgi ve aynı zamanda korku, Çocuk ego’sunun yansıması olarak filmde kendini gösteriyor. Bu tür bir geçişkenlik, baş karakterin duygusal dünyasını karmaşıklştırıyor ve onun duygusal olgunlaşmasını engelleyen bir etken oluyor. Transaksionel analiz açısından, baş karakterin zaman zaman Çocuk ego’sundan gelen duygusal tepkileri kontrol etme çabası, onun kişisel gelişim sürecini anlamamıza yardımcı oluyor.

Bir başka önemli transaksion, baş karakterin diğer figürlerle olan ilişkilerinde ortaya çıkıyor. Filmdeki bazı sahnelerde, baş karakterin Yetişkin ego’su devreye giriyor ve bu durumda mantıklı, sakin ve objektif bir şekilde kararlar alıyor. Yetişkin ego’su, bireyin içsel çatışmalarını çözme, doğru ve sağlıklı kararlar alma kapasitesini simgeler. Baş karakterin kriz anlarında

Yetişkin ego'sunu kullanarak daha sağlıklı ilişkiler kurmaya çalışması, onun olgunlaşma sürecini yansıtıyor. Bu durum, karakterin hem kendisini hem de çevresindekileri daha iyi anlamasına olanak tanıyor. Yetişkin ego'su, filmde baş karakterin geçirdiği dönüşümde önemli bir yer tutuyor ve onun daha sağlıklı bir birey olma yolundaki gelişimini belirliyor.

Filmde dışlama ve bulaşma gibi psikolojik süreçler de transaksiyonel analizle ilişkilendirilebilecek önemli unsurlardır. Dışlama, baş karakterin içsel yalnızlık hissi ve çevresindekilerle olan duygusal kopukluğu ile belirginleşiyor. Çevresindeki kişilerin ona nasıl tepki verdiğini izlerken, onların Ebeveyn ego'suyla baş karaktere yaklaşımlarının, baş karakterin yalnızlık duygusunu derinleştirdiğini görebiliyoruz. Çevresindeki kişiler, baş karakterin içsel boşluğunu fark etmeksizin ona ebeveyn gibi davranıyor ve bu da baş karakterin daha fazla dışlanmış hissetmesine yol açıyor. Bu tür bir dışlama, transaksiyonel analiz bağlamında, baş karakterin Çocuk ego'sunun duygusal yanıtlarını daha da pekiştiriyor. Diğer yandan bulaşma, karakterlerin birbiriyle olan etkileşimlerinde duygusal reaksiyonların birbirlerine nasıl yansıdığını gösteriyor. Baş karakterin duygusal karmaşası, çevresindeki diğer karakterlere de yansıyor ve onların tepkileriyle karşılıklı olarak bu duygular birbirine bulaşıyor. Bu, transaksiyonel analizdeki bulaşma sürecini simgeliyor; çünkü bir kişinin ruh halinin diğerine aktarılması, ilişkilerdeki etkileşimi güçlendiriyor.

Zamanın kullanımı, filmdeki en belirgin temalardan bir diğeri. Baş karakterin zamanla geçirdiği her anı değerli kılma çabası, transaksiyonel analizdeki “yetişkin ego'su” tarafından yönlendirilen bir davranış olarak değerlendirilebilir. Yetişkin ego'su, bireye gerçeklik kontrolü sağlar ve doğru kararlar almasını destekler. Baş karakterin zamanın geçişini fark etmesi ve bu farkındalıkla her anı daha değerli kılma çabası, onun duygusal gelişiminde bir dönüm noktasını temsil ediyor. Bu geçiş, hem baş karakterin içsel çatışmalarını aşmasında hem de onun çevresindeki kişilerle olan ilişkilerinin daha sağlıklı bir hale gelmesinde yardımcı oluyor. Zamanın hızla geçmesinin bir kayıp değil, tam aksine bir fırsat olarak görülmesi, baş karakterin psikolojik gelişiminin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sosyal hizmet açısından, filmdeki karakterlerin yaşadığı duygusal ve psikolojik süreçler, sosyal hizmet uzmanlarının bireylerin içsel dünyalarını ve ilişkilerini anlamalarına yardımcı olabilir. Baş karakterin dönüşümü, sosyal hizmet uzmanlarının danışanlarının kişisel gelişim süreçlerini desteklemeleri

için önemli ipuçları sunar. Filmdeki ego durumları arasındaki geçişler, sosyal hizmet uzmanlarının danışanlarının farklı ego durumlarını tanımlamalarına ve bu durumlar arasındaki etkileşimleri anlamalarına yardımcı olabilir. Bu bağlamda, “Canım Kardeşim” filmi, sosyal hizmet uzmanlarının danışanlarının psikolojik olgunlaşma süreçlerini desteklemeleri ve onların içsel çatışmalarını çözmelerine yardımcı olmaları için değerli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, “Canım Kardeşim” filmi, transaksiyonel analiz açısından oldukça zengin bir yapı sunuyor. Karakterlerin ego durumları arasındaki geçişler, onların kişisel gelişimlerini, ilişkilerini ve içsel çatışmalarını etkiliyor. Filmde baş karakterin duygusal yolculuğunun, Ebeveyn, Çocuk ve Yetişkin ego durumları arasında sürekli bir geçiş içinde olması, izleyicinin karakterle özdeşleşmesini ve onların içsel dünyalarına daha derinlemesine inmelerini sağlıyor. Baş karakterin yaşadığı dönüşüm hem kendini hem de çevresindekileri daha iyi anlaması, onun psikolojik olgunlaşma sürecinin bir parçası olarak izleyiciye aktarılıyor. Transaksiyonel analiz bağlamında, “Canım Kardeşim” filmi, karakterlerin ego durumları arasındaki etkileşimlerle insan psikolojisinin dinamik ve çok katmanlı yapısını gözler önüne seriyor.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. (1995). **Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Transaksiyonel Analiz: Temel Kavramlar ve Uygulama**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baloğlu, S. (2018). Transaksiyonel Analiz ile Bir Film İncelemesi: Modern Zamanlar. *Sanat ve Psikoloji Dergisi*, 4(2), 112-127.
- Berne, E. (1964). *Games People Play: The Psychology of Human Relationships*. New York: Ballantine Books.
- Clarkson, P. (1992). *TA in Psychotherapy: An Integrated Approach*. London: Routledge.
- Cornell, W. F., & Hargaden, H. (2005). *From Transactions to Relations: TA Perspectives on the Psychotherapeutic Relationship*. London: Karnac Books.
- Dökmen, Ü. (1994). **Sanatta ve Günlük Hayatta İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gürel, Y. (2011). **Psikolojik Danışmada Transaksiyonel Analiz ve Uygulamaları**. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Harris, T. A. (2020). **Ben OK'im, Sen OK'sin**. (Çev. İlker Süren). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Karababa, A. (2016). **Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı: Ego Durumları ve İletişim Teknikleri**. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Koç, M. (2015). Eğitimde Transaksiyonel Analiz Uygulamaları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 56-78.
- Woollams, S. & Brown, M. (1977). **TA: The Total Handbook of Transactional Analysis**. New York: Harper & Row.
- Zengin, A. & Yılmaz, Ö. (2019). Transaksiyonel Analiz ve Film Çözümlemesi: Ölü Ozanlar Derneği Örneği. *Eğitim ve Psikoloji Dergisi*, 8(3), 45-63.

TRANSAKSİYONEL ANALİZ KURAMIYLA “EVLİLİK HİKAYESİ” FİLMİNE SOSYAL HİZMET BAKIŞI AMAMI BÜYÜK HARFLE YAZILMIŞ BAŞLIK

Sümeyye Özsoy¹

Sude İpek²

1. GİRİŞ

Filmler, bize günlük hayattan kesitler sunar. Günlük yaşamımızda olduğu gibi farklı karakterler ve her karakterin belirli durumlara verdiği farklı tepkiler vardır. Günlük yaşamdaki iletişim şekillerini incelemek istediğimizde filmler üzerinden inceleme yapmak mümkündür. Karakterlerin gelişen olaylara verdiği tepkileri, birbirleriyle olan diyalogları ya da kurdukları cümlelerin altında yatan asıl mesajları farklı bakış açılarıyla ele alabiliriz. Bu tür bir çalışma yapılmak istendiğinde Eric Berne'nin geliştirdiği Transaksiyonel Analiz yaklaşımından faydalanmak çalışmanın derinliğini ve kapsamını zenginleştirecektir. Bu kuram, bireylerin davranış ve iletişim şekillerini farklı ego durumları ile incelemektedir. Kişiler, ebeveynleri ile olan ilişkilerini bilinçaltında boyutlandırarak kendi karakterlerine yön vermektedirler. Her kişi ebeveynlerini kendi içinde taşır (Berne, 1964: 44) Bu bağlamda transaksiyonel analiz kuramını sosyal hayatımıza entegre ederek iletişim ve davranışları çok boyutlu inceleyip geliştirmemize olanak sağlamaktadır. Bireylerin davranışlarının incelenmesi ve geliştirilmesi sosyal hizmet açısından da oldukça önemlidir. Müracaatçının kurduğu cümlelerin altında yatan asıl sebepleri açıklığa kavuşturmak izlenecek yolda önemli ölçüde katkı sağlar. Kısaca Sosyal hizmet uzmanı, bazı durumlarda transaksiyonel analiz yaklaşımında olduğu gibi bireylerin geçmişini ve şu anki durumuna etkisini ele alabilmektedir. Bireylerin iyilik hallerini artırmak, onları anlamak ve geliştirebilmek açısından bu kuram önemli bir rol oynamaktadır.

2. TRANSAKSİYONEL ANALİZ:

Eric Berne, transaksiyonel analiz kuramını 1950'lerde geliştirdi. O dönemde, psikoterapi alanında yeni ve daha etkili bir yaklaşım arayışı vardı.

¹ Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, sumeyye-ozsoy42@gmail.com

² Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, sudeipek1695@gmail.com

Berne, bireylerin iç dünyalarını ve sosyal etkileşimlerini daha anlaşılır bir şekilde modellemek için transaksiyonel analiz kuramını ortaya koydu. İlk kez 1964 yılında yayımlanan «Games People Play» (İnsanlar Ne Zaman Oynar) adlı kitabıyla geniş bir kitleye tanıttı ve büyük bir ilgi gördü. Bu kitap, bireylerin sosyal etkileşimlerini «oyunlar» şeklinde tanımlayarak, insanların ilişkilerinde neden bazen rahatsız edici, anipulative ve sağlıklı dinamikler yaşadığını açıklamaya çalıştı.

Transaksiyonel analiz, başlangıçta bir psikoterapi aracı olarak gelişse de zamanla eğitim, kişisel gelişim ve kurumsal alanda da yaygın olarak kullanılmaya başlandı. 1960'lar ve 1970'ler boyunca, bu kuram, iletişim becerilerini geliştirme, kişisel farkındalık oluşturma ve bireylerin hem kendi iç dünyalarını hem de başkalarını anlamalarını sağlama noktasında büyük bir değer sundu. Berne'nin geliştirdiği bu kuram, insan davranışlarını ve iletişim modellerini anlamaya yönelik güçlü bir psikolojik araç haline gelerek, bireylerin daha sağlıklı ve etkili ilişkiler kurmalarına yardımcı oldu.

Transaksiyonel analiz, temelde bireylerin davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını anlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu kuramın merkezinde “ego durumları” yer alır. Ego durumu, kişinin içsel dünyasında bir “rol” veya “kimlik” olarak tanımlanabilir ve üç ana kategoride incelenir: Ebeveyn ego, çocuk ego, yetişkin ego.

2.1. Transaksiyonel Analizde Temel Kavramlar:

2.1.1. Ego durumları:

2.1.1.1. Ebeveyn Ego Durumu

Bireyin çocukluk döneminde ebeveynlerinden ve diğer otorite figürlerinden aldığı değerler, inançlar ve davranışları içerir. Ebeveyn, koruyucu, eleştirel, öğretici ya da destekleyici olabilir.

2.1.1.2. Koruyucu Ebeveyn

Şefkatli, yardımcı ve rehberlik edici bir yaklaşım sergiler. Bireyin iletişim kurarken anlayışlı, güvenilir, cana yakın, ilgili, özenli, destekleyici, affedici, vefakar, izin verici, endişeli, yardımsever, fedakar, koruyucu tutum ve davranışları içermektedir. Bu ego durumundaki kişilerin koruma eğilimleri ve

kaygı düzeyleri yüksektir (Akkoyun, 2001: 22; Dökmen, 2009: 79; James ve Jongeward, 2016: 102).

2.1.1.3. Eleştirel Ebeveyn

Kuralcı, yargılayıcı ve bazen disiplinli bir tavır sergiler. Eleştirel ebeveyn çocuk ego durumuna karşı baskıcı bir tutum sergilemektedir. İnandığı mantıksız düşünceler nedeniyle “Erkek çocuklar saçlarını uzatmaz.”, “Büyüklerin karşısında bacak bacak üstüne atılmaz.” Ve “Kızlar sessiz ve yumuşak başlı olmalıdır.” Gibi mesajlar bu ego durumunu yansıtmaktadır (Akkoyun, 1995; Karababa, 2016: 49).

2.1.1.4. Yetişkin Ego Durumu

Yetişkin ego durumu, problem çözmeyi hedefleyen ve nesnel yaşantılara dayanan bir yaklaşımdır. Bu durum, bireyin diğer iki ego durumunun ihtiyaçlarını karşılamaya da yöneliktir. Çocuk ego durumu, yaratıcı potansiyelini en üst düzeye çıkarabilmesi ve eğlenebilmesi için uygun kararlar almayı gerektirir. Ebeveyn ego durumu ise, doğru bildiklerini kanıtlamak için gerekli bilgilere ihtiyaç duyar. Yetişkin ego durumu, bir bilgisayar gibi çalışarak olasılıkları hesaplar, ancak bilgisayardan farklı olarak her zaman çalışmaya hazırdır (Akkoyun, 2011).

Bireyin mantıklı, objektif ve gerçekçi düşünme yeteneğini temsil eder. Yetişkin, çevresiyle uyumlu bir şekilde başa çıkma, bilgi toplama ve kararlar alma yeteneği kazandırır. Aynı zamanda sorumluluk bilinci taşır. Bu durum, bireyin çocuklukta edindiği bilgilerden ve ebeveyn etkilerinden çıkarak, gerçek dünyayı analiz etmeye dayanır. Yetişkin ego durumunun bir diğer işlevi de, çocuk ve ebeveyn ego durumlarının işlevlerini düzenleyip aralarındaki dengeyi objektif bir şekilde kurmaktır (Berne, 1996; Ergene, 2019).

2.1.1.5. Çocuk ego durumu

Bireyin çocukluk dönemindeki duygusal deneyimlerini ve tepkilerini yansıtır. Bu ego durumu, özgür, yaratıcı, neşeli ve bazen isyankar olabilir. Çocukluk dönemimizden itibaren gelişen ve bu döneme ait izleri taşıyan davranış, duygu, düşünce ve tutumlar, kişiliğimizin bir parçasını oluşturur. Her birimiz, çocukluk dönemimizdeki gibi hisseden, düşünen ve harekete geçen

küçük bir çocuğu içimizde taşıyız. Çocuk ego durumu, kişiliğimizin henüz tam anlamıyla gelişmemiş, çocuk kalmış yönüdür ve yaşı, eğitim durumu ne olursa olsun her insanda bulunur. (Gülnur BİLGİ) . Çocuk ego durumu, mevcut gerçekleri çarpıtarak yetişkin ego durumunun meydana gelen olayları doğru bir şekilde değerlendirememesine neden olur (Özerk, 2008; Akar, 2016).

Doğal Çocuk: Duygusal dürtülerini dışa vurma, keşfetme ve eğlenme ihtiyacı, kişinin doğal çocuk yönünü ifade eder. Özellikle çocukluk döneminde, bireyin kendisini en doğal haliyle ortaya koyması, yaratıcı düşünmesi ve dış dünyaya olan merakı, bu ego durumunun temel özellikleridir. Ancak, doğal çocuk bazen aşırı özgürlük isteği veya sorumsuzlukla ilişkilendirilebilir. Bu ego durumu, sağlıklı bir denge ve duygusal özgürlük sağlandığında, yetişkinlikte de kişinin yaratıcı potansiyelini ve yaşam sevincini sürdürebilmesine olanak tanır. Ego durumları arasında en cazip olanı, keyif arayışı, düşünmeden hareket etme, eğitilmemişlik, dışavurumculuk ve kendini beğenme ile karakterizedir. Doğal Çocuk ego durumu, istediğini elde etmek için her türlü yolu kullanma anlayışına sahiptir ve bu da öfke krizleri, isyanlar ve zorbalık gibi davranışlara yol açabilir (Adams, 2009: 242-243). Ben odaklı, kendi ihtiyaç ve isteklerini ön planda tutan, ihtiyaçları karşılandığında mutlu ve karşılanmadığında öfkeli, meraklı, sempatik, içinden geldiği gibi hareket eden yapısı bulunmaktadır (James ve Jongeward, 1993; Akkoyun, 2001: 23).

Uslu Çocuk: Bireyin, çevresindekilerin beklentilerine uyum sağlama, otoriteye ve kurallara ıgg şekillenme eğiliminde olmasıdır. Uslu çocuk, çocukluk döneminde ebeveynlerinden veya ıgger otorite figürlerinden aldığı onay, güvenlik ve sevgi için, genellikle istenen davranışları sergiler ve kendi duygusal ihtiyaçlarını geri planda tutar. Çocuk ego durumu, özellikle anne ve babanın eğitiminden büyük ölçüde etkilenir. Bu durum, bireyin içsel dürtülerini ifade etmek yerine, mantıklı olup olmadığından bağımsız olarak, anne ve babasının onayını kazanmak için onların beklentilerine uygun davranma eğilimini içerir. Otorite figürlerinin sürekli kontrolü altında olduğu hissiyle, bireyler davranışlarını başkalarının beklentilerine göre şekillendirir, kendi duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve gerçek tepkilerini ise gizlemeye eğilimlidirler.

2.2. Yaşam Pozisyonları:

Yaşam senaryosu kavramı, kısaca yaşam planı olarak tanımlanmakta ve kişinin “kendisini oynadığı” dramatik bir sahne oyununa benzetilmektedir (James ve Jongeward, 2017).

“Ben iyiyim, yeterliyim – Sen iyisin, yeterlisin” ifadesi, her bireyin değerli ve kıymetli bir varlık olduğunu vurgulayan bir anlayışı temsil eder ve aynı zamanda Transaksiyonel Analiz (TA) kuramının temel amacını tanımlar. TA, insanları, değişim ve gelişim kapasitesine sahip, temel olarak “iyi” bireyler olarak kabul eder. Bu kuram, bireylerin sağlıklı etkileşimler kurabilme potansiyeline sahip olduklarını savunur. TA’ye göre, bireylerin yaşam senaryoları, 0-6 yaş arasındaki çocukluk döneminde şekillenir ve bu süreç, önemli becerilerin kazanıldığı temel bir aşamadır. Özellikle 0-3 yaş arası dönem, bu gelişim için kritik bir zamandır.

0-6 aylık dönemde bebek, “var olabilmeyi” hisseder ve ebeveynlerinden sevgi ve ilgi alarak “iyi ki varsın” mesajını duyma ihtiyacı duyar. 6 ay-1,5 yaş arasında bebek için güven duygusu ön plana çıkar ve bu dönemde kendini “yapabilmek ve ustalaşmak” şeklinde ifade eder. 1,5-3 yaş aralığında, bebek artık “düşünebilme” yeteneği kazanmaya başlar, seçim yapabilme ve karar verme süreçlerine girer. 3-6 yaş arasında ise yaşam senaryosu şekillenmeye başlar; bu dönemde birey, hem kendi kimliğini hem de başkalarına yönelik değer, anlam ve inanış geliştirmeye başlar (Uzun, 2020).

Yaşam senaryosunun oluşumunda, çocukluk yıllarında alınan ilk kararlar kadar, çocuk-ebeveyn ilişkisi, ebeveyn beklentileri ve programları da önemli rol oynar. Çocuk, doğumla başlayan yaşam oyununda, ebeveynlerinin tutumları ve beklentileri aracılığıyla kendisini programlamaya başlar. Zamanla, çocuklar farklı roller oynamayı öğrenir: doğum kahramanları, kadın kahramanları, kötü kişiler, kurbanlar veya kurtarıcılar gibi bilinçsizce belirledikleri roller etrafında şekillenirler ve başkalarından da bu rollerin bütünlüğü şeklinde oynanmasını beklerler (Berne, 1964; James ve Jongeward, 2016).

Bu süreç, yaşam pozisyonlarının oluşumunu da içerir. Yaşam pozisyonları, bireyin kendisine, başkalarına ve hayata yönelik sahip olduğu tutum ve davranışları içeren psikolojik bir durumdur (Akkoyun, 2001). TA kuramına göre, dört temel yaşam pozisyonu vardır ve bunlar bireyin kendisi,

başkaları ve çevresiyle kurduğu ilişkilerdeki tutumlarını belirler.

Dört temel yaşam pozisyonu vardır:

Ben OK (iyi)'im Sen OK' (iyi)'sin:

Sağlıklı ve sağduyulu bir yaşam pozisyonudur. Bu pozisyonadaki bireyler, başkaları ve kendileriyle ilgili problemleri gerçekçi bir şekilde çözebilir ve beklentilerini olumlu şekilde gerçekleştirebilirler. İnsanların önemini bilir, hayatın değerli olduğuna inanırlar. Güven verici, kendine güvenli, onaylayıcı, sefkatli, yaratıcı ve açık bir şekilde ifade edilirler (Gürel, 2011; Yönder, 2012).

Bu, bireyin bilinçli olarak seçtiği ve çoğu zaman kalıcı olan tek pozisyonudur. Kişi, kendisinin ve başkalarının varlığını değiştirmeye çalışmadan kabul eder. Problemler, çözülmesi gereken bir durum olarak görülür ve olumsuz koşulsuz temas dışında tüm iletileri kapsar (Akkoyun, 2001; Harris, 2020; Stewart ve Joines, 2021).

Ben OK (iyi)'yim Sen OK' (iyi) Değilsin:

Bu yaşam pozisyonu, bireyin diğerlerini yetersiz ve değersiz olarak görmesiyle karakterizedir. Bu pozisyonadaki kişiler, kendi sorunları nedeniyle başkalarını suçlar ve öfke, küçümseme gibi duygular hakimdir. Dışa yansıyan bir pozisyon olup, bu bireyler kendilerini haksızlığa uğramış ve aldatılmış hissederler.(Gülnür Bilgi) Başkalarını aldatmaya veya ezmeye çalışma eğilimindedirler. Sürekli öğüt veren, başkalarını eleştiren ve yanlış tutumlara karşı hoşgörüsüz olan bu kişiler, yaşadıkları olumsuz olaylardan başkalarını sorumlu tutar ve “Senin yaşamının fazla bir değeri yok” duygusunu taşırlar (Keçeci, 2007; Ergene, 2019; Demircioğlu ve ark., 2019). Bu tür bir pozisyon, özellikle turizm firmaları gibi bazı çevrelerde bazen stratejik olarak kullanılabilir (Wachtel, 1980; Sirridge, 1980).

Ben OK (iyi) Değilim Sen OK' (iyi)'sin:

Bu pozisyon, içe yansıtımlı ve depresif bir pozisyon olarak tanımlanır. Birey, kendini başkalarıyla kıyasladığında güçsüzlük hissi yaşar ve kendi ihtiyaçlarını göz ardı ederek, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu pozisyonadaki bireyler genellikle pasif, geri çekilen, depresif, suçluluk ve çaresizlik duyguları yaşayan kişilerdir. “Benim yaşamım önemli değil” duygusu

bu pozisyonda hakimdir (Yönder, 2012; Karababa, 2016).

Erken çocukluk döneminde deneyimlenen bu pozisyon, bebeklerin doğduktan sonra bakım veren yetişkine muhtaç ve bağımlı oldukları dönemi yansıtır. Bebek, kendisini aşağı ve aciz hissederek “OK olmama” durumunda algılar, ancak bakım veren kişiyi “OK” olarak değerlendirir. Bu pozisyon, depresif bir tutum olarak ele alınır (Harris, 2020; Stewart ve Joines, 2021).

Ben OK (iyi) Değilim Sen OK’ (iyi) Değilsin:

Birinci yaşın sonunda çocuk, yürümeye başlayarak özgürlüğünü kazanmaya başlar ve bu süreçle birlikte bakım vereniyle teması azalır. Kendi başına yürüyen çocuk, bazı zorluklarla karşılaşır, yaralanır ve cezalar alır. İlk yılın rahatlığının ve temasının azalması, terk edilme duygusunun hissedilmesi ve yaşanan zorluklar, ikinci yaş boyunca devam eder. Bu süreç sonunda çocuk, “Ben OK değilim – Sen OK değilsin” pozisyonuna geçer. Bu pozisyondaki bireyler, hem kendilerini hem de çevrelerindeki insanları değerli ve yeterli bulmaz, hayata dair bir amacı yoktur, kendisiyle barışık değildir ve hem kendisini hem de başkalarını sevme yeteneğinden yoksundur (Berne, 1992; Harris, 2020; Stewart ve Joines, 2021).

Bu pozisyon, insanların kendilerine ve başkalarına güvenmediği bir durumdur ve bu nedenle ümitsizlik pozisyonu olarak tanımlanır. Verimsizliğin ve hayal kırıklığının pozisyonu olarak bilinen bu durum, sağlıklı ve yararsız bir yaşam pozisyonudur. Bu pozisyondaki bireyler, yaşamla ilgilerini kaybetmiş ve hayatı umutsuz bir şekilde görmeye başlamışlardır.

3. FİLM ÖZETİ

Yönetmen Noah Baumbach’ın yazıp yönettiği, boşanma sürecindeki bir çiftin hikayesini anlatan dramatik bir film. Film, Charlie (Adam Driver) ve Nicole (Scarlett Johansson) adlı bir çiftin, boşanma sürecinde yaşadıkları duygusal ve psikolojik zorlukları konu alır.

Charlie, New York’ta başarılı bir tiyatro yönetmeni olarak tanınan, hırslı ve kariyerine odaklanmış bir adamdır. Nicole ise, Los Angeles’ta büyüyüp, Hollywood’da oyunculuk kariyerini bir kenara bırakıp Charlie’nin tiyatro dünyasına katılan, ancak kendi kariyerini yeniden inşa etmek isteyen

bir kadındır. Çiftin evliliği, önceki yıllarda birbirlerine duyduğu aşkı yavaşça kaybetmelerine, kişisel hedefler ve farklı yönelimler nedeniyle çatırdamaya başlar.

Film, Charlie ve Nicole'un evliliklerinin sona erme sürecini, her iki tarafın gözünden gösterir. Her ikisi de boşanmak istemiyor ancak aralarındaki anlaşmazlıklar ve farklı beklentiler giderek büyür. Nicole, Los Angeles'a taşınarak kendi projelerine yönelirken, Charlie New York'ta kalır. Bu süreç, her iki karakterin de kişisel sınavlar verdiği, karşılıklı anlayış eksikliklerinin ve mücadelelerinin bir araya geldiği zorlu bir dönemi anlatır.

Boşanma sürecinde, her ikisi de avukat tutar ve bir dizi yasal zorlukla karşılaşır. Avukatlar, çiftin birbiriyle olan duygusal bağlarını daha da zedeler. Film, özellikle karakterlerin duygusal çatışmalarını, hatalarını, kırgınlıklarını ve büyümelerini oldukça insancıl bir şekilde yansıtır. Ayrıca filmde, anne-baba olmanın, çocuklarla ilgili sorumlulukların ve ayrılıkla başa çıkmanın zorlukları da öne çıkar.

Marriage Story, gerçekçi diyalogları, güçlü karakter gelişimleri ve duygusal derinliğiyle, evlilik ve boşanma sürecindeki insanlık hallerini çarpıcı bir biçimde gözler önüne serer.

Nicole'un Ego Durumları:

Nicole, boşanma sürecinde kendi bağımsızlığını kazanma ve oğlu Henry'yi koruma konusunda otoriter bir duruş sergiler. Bu, özellikle avukatı Nora'nın etkisiyle belirginleşir. Nora'nın stratejik ve güçlü yaklaşımı, Nicole'un Ebeveyn ego durumunu besler. Örneğin, Charlie'ye karşı aldığı katı tutumlar, geçmişte yaşadığı hayal kırıklıklarından kaynaklanarak ortaya çıkan eleştirel ebeveyn tepkileridir.

Nicole'un Yetişkin ego durumu, kendi ihtiyaçlarını fark ettiği ve hayatta ne istediğine dair daha gerçekçi kararlar aldığı bölümlerde görülür. Örneğin, kariyerinde bireysel bir yol çizmeye karar verdiği sahneler, mantıklı ve gerçekçi bir analiz sonucudur.

Nicole'un çocukluk hayallerine ve oyunculuk kariyerine dair konuşmaları, onun Doğal Çocuk yanını yansıtır. Ayrıca, ilişkilerinde Charlie'nin

ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önüne koyduğu dönemlerde, Uyumlu Çocuk ego durumunu sergilemiştir.

Charlie'nin Ego Durumları:

Charlie'nin ebeveyn ego durumu, Henry ile olan ilişkilerinde belirgindir. Onu koruma ve iyi baba olma çabası, kendine özgü bir sorumluluk duygusuyla hareket ettiğini gösterir. Ancak Nicole'ün taşınma kararına karşı çıkışı eleştirel ebeveyn rolünü zaman zaman abarttığını da gösterir.

Charlie'nin Yetişkin ego durumu, boşanma sürecinde mali ve hukuki sorumluluklarını üstlendiği anlarda görülür. Örneğin, avukatıyla yaptığı planlamalar ve oğluyla vakit geçirmek için Los Angeles'a düzenli olarak seyahat etmesi, mantıklı bir düşünce sürecine dayanır.

Charlie'nin Doğal Çocuk hali, Nicole'le olan kontrol geçmişini hatırladığı ve pişmanlıklarını dile getirdiği sahnelerde belirgindir. Ayrıca, avukatlarla olan tartışmalarda öfkesini kontrol edemediği anlar, Asi Çocuk durumunu yansıtır.

4. FİLMDEN TRANSKSİYONEL EGO ÖRNEKLERİ:

Ebeveyn Ego Örnekleri:

Filmin 00.55'inci saniyesinde Charlie Nicole'nin sevdiği özelliklerinden bahsederken "Ailevi sorunlarda daima doğru olanı yapmayı bilir." İfadesini kullanmaktadır buradan anlayacağımız üzere Nicole ailevi sorunlar karşısında yetişkin ego durumuyla hareket etmektedir.

Filmin 02.09'üncü dakikasında "Çocuğuyla gerçekten oynayan bir annedir. Oyunu asla yarım bırakmaz veya uzunluğundan şikayet etmez." İfadesini Nicole için Charlie kullanmıştır bu cümle Nicole'nün ebeveyn ego tutumu sergilediğini gösterir.

Filmin 04.53'üncü dakikasında "Babalığı çok sever. Sinir krizleri gece uyanmaları gibi genelde nefret edilen şeyleri bile sever." Charlie için Nicole bu ifadeleri kullanmıştır bu cümle Charlie'nin ebeveyn ego durumu ile hareket ettiğini gösterir.

Filmin 17.33'üncü dakikasında Charlie ve Nicole 'nün ayrılık sürecini izlemekteyiz bu süreçte Henry "Babam geldiğinde belki hep birlikte jawsa bineriz.Ya da ikinizle ayrı ayrı binerim." **Cümlesini kurmaktadır.Bu cümleden anlayacağımız üzere Henry anne ve abasının boşanma sürecinde yetişkin ego ile hareket etmeye çalışmaktadır.**

Filmin 35. dakikasında Charlie, Nicole'e burs kazandığını söyler ve Nicole tepki olarak heyecanlı bir şekilde bunu hakettiğini, Charlie'yle gurur duyduğunu belirtir. Bu durumda tüm olumsuzluklara rağmen bu tutumu sergileyen Nicole, koruyucu ebeveyn ego durumu ile hareket eder.

Çocuk Ego Örnekleri:

Filmin 05.25'inci dakikasında Nicole Charlie'nin sevdiği özelliklerinden bahsederken çocukları ile oyun oynarken Charlie'nin rekabetçi tavrından söz etmektedir

-Charlie: Yapma be ! Ne bu baltık bulvarı kimin ?

-Henry: Benim!

-Charlie: Ne kadar ? Param yetmez ki. İflas mı ettim ? Bitti mi ? Bu kadar mı ? Sinir oldum!

Diyerek masadan kalkmaktadır bu da bize oyun esnasında Charlie'nin doğal çocuk ego durumunu benimsediği görülmektedir.

Filmin 01.23'üncü dakikasında Henry, Nicole 'nün kucagında uyuyakaldığı için Nicole gece Henry'nin kalmasını ister karşılığında Charlie sıranın onda olduğunu söyler ve Henry'yi alır. Bu durum çocuk egoya ilişkilendirilebilir.

Filmin 08.47'inci dakikasında arabulucuk sahnesinde sevdiğim özellikler mektubunu inadından ve gururundan dolayı okumak istememesi doğal çocuk ego durumu ile ilişkilendirilebilir.

Yetişkin Ego Örnekleri:

Filmin 08.44 dakikasında Charlie ve Nicole arabulucu ile görüşmeye gitmektedir.Birbirleri için yazdıkları "sevdiğim özellikler" mektubunu Nicole'nün inat uğruna okumak istememesi çocuk ego, Charlie'nin ise bi adım atarak okumak istemesi yetişkin ego ile ilişkilendirilebilir.

Filmin 17.33'üncü dakikasnda Charlie ve Nicole'nün ayrılık sürecini izlemekteyiz bu süreçte Henry "Babam geldiğinde belki hep birlikte jawsa bineriz.Ya da ikinizle ayrı ayrı binirim." Cümlesini kurmaktadır.Bu cümleden anlayacağımız üzere Henry anne ve abasının boşanma sürecinde yetişkin ego ile hareket etmeye çalışmaktadır.

Filmin 25'inci dakikasnda Nicole avukatı ile görüşürken boşanma sürecinde agresif olmak istemediğini Charlie ile arkadaş kalmak istediğini söyler. Bu durum yetişkin ego ile ilişkilendirilebilir.

Filmin 08.44'üncü dakikasnda Charlie ve Nicole arabulucu ile görüşmeye gitmektedir. Birbirleri için yazdıkları "sevdiğim özellikler" mektubunu Nicole 'nün inat uğruna okumak istememesine rağmen, Charlie'nin bir adım atarak okumak istemesi yetişkin ego ile ilişkilendirilebilir.

Filmde Genel Dinamikler:

5.1. Ebeveyn-Ebeveyn İletişimi:

Boşanma sürecindeki çatışmaların çoğu, Nicole ve Charlie'nin Eleştirel Ebeveyn ego durumlarına geçmeleriyle şiddetlenir. Her iki taraf da haklılıklarını kanıtlamak için karşılıklı suçlamalarda bulunur.

5.2. Çocuk-Çocuk İletişimi:

Filmdeki bazı duygusal patlamalar, Nicole ve Charlie'nin Asi Çocuk ya da Doğal Çocuk yanlarından kaynaklanır. Örneğin, tartışma sırasında Charlie'nin duvara yumruk atması, yoğun bir duygusal tepkidir ve Çocuk ego durumundan gelir.

5.3. Yetişkin-Yetişkin İletişimi:

Film boyunca nadir de olsa Nicole ve Charlie'nin sağlıklı bir şekilde iletişim kurdukları anlar vardır. Özellikle Henry'nin iyiliği için yaptıkları planlar, Yetişkin ego durumlarıyla hareket ettikleri anlardır.

Film, Nicole ve Charlie'nin farklı ego durumları arasında gidip gelen karmaşık bir ilişki dinamiğini ortaya koyar. Nicole, bireyselliğini ve bağımsızlığını bulmaya çalışırken, Charlie geçmişteki hatalarını telafi etmek

ister. Her iki karakter de Yetişkin ego durumuna geçiş yapabildiği anlarda, ilişkileri daha uzlaşmacı ve sağlıklı bir hale gelir. Ancak çatışmalar genellikle Ebeveyn ya da Çocuk durumlarının ön plana çıkmasıyla derinleşir.

Transaksiyonel Analiz perspektifiyle bakıldığında, Evlilik Hikayesi, sağlıklı iletişimin ve ego durumları arasındaki dengenin önemini güçlü bir şekilde vurgular.

6. SOSYAL HİZMET AÇISINDAN TRANSAKSİYONEL ANALİZ DEĞERLENDİRMESİ:

Transaksiyonel Analiz , Sosyal Hizmet açısından oldukça işlevsel bir araç olarak kullanılabilir. Bireylerin nce kendilerini tanımalarını sonrasında ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olur. Kişiler sosyal yaşamlarında anlamlandıramadıkları konuların derinine inebilir ve ilişkileri hakkında çıkarımlarda bulunabilir. Sosyal Hizmet uzmanları danışanlarının kalıplaşmış iletişim şekillerinden altında yatan sebepleri fark edebilir ve bu konuda destek sağlayabilir. Özellikle bireyin uyum nceem veya travmatik geçmişleri var ise çocukluğunda etkilendiği benlik durumu ile otorite figürlerinin davranışları önemli ölçüde etkili olmaktadır.

Transaksiyonel Analiz Kuramı, Sosyal Hizmet uygulama alanlarında oldukça işlevsel bir araç olarak kullanılabilir. Transaksiyonel Analiz, bireylerin içsel durumlarını analiz etmeye yarayan bir kuram olarak Sosyal Hizmet uzmanlarının müracaatçılarıyla olan ilişkisinde büyük bir avantaj sağlayabilir. Bu kuram, müracaatçıların kendilerinin bile farkında olmadığı içsel sorunlarını çözüme kavuşturmaya yarayabilir.

Bireyler, çözmek istedikleri her türlü nceem sağlıklı bir şekilde yönetebilmek için nce kendilerini tanımalı ve anlamalıdır. Kendisini iyi tanıyan ve hangi durumlara hangi tepkileri neden verdiğini bilen birey, sağlıklı ilişkiler ve etkili iletişim kurabilir. Bu sağlıklı ilişki ve iletişimi kuramayacak durumda olan bireylerin desteğe ihtiyacı olduğu durumlarda sosyal hizmet uzmanı müdahalelerde bulunmaktadır. Bu müdahaleleri gerçekleştirirken transaksiyonel analiz kuramından faydalanmak müracaatçıların hangi ego durumu ile hareket ettiğini anlamaya olanak sağlar. Sosyal Hizmet uzmanları danışanlarının kalıplaşmış iletişim şekillerinden altında yatan sebepleri fark edebilir ve bu konuda destek sağlayabilir. Müracaatçıların çocukluk döneminde

geliştirdikleri davranışların bugünkü yaşamlarını etkileme düzeyini fark eden sosyal hizmet uzmanı, uygun müdahaleler ile bireyin iyileşme sürecine destek olabilir.

Transaksiyonel Analiz, bireylerin kendilerini daha iyi tanımlarını ve içsel çatışmalarını anlamalarını sağlar. Bu farkındalık, kişisel gelişimi ve duygusal iyileşmeyi destekler. Sosyal hizmet uzmanları, danışanlarının kendilerini keşfetmelerini, geçmişteki travmalarını ve özdeğerlerini güçlendirmelerini teşvik edebilir. “Yetişkin” ego durumu, bireylerin sağlıklı bir içsel dengeyi bulmalarına yardımcı olabilir. Transaksiyonel Analizin uygun kullanımıyla sosyal hizmet uzmanı, müracaatçının sahip olduğu potansiyelin etkili bir şekilde kullanılmasına destek sağlayabilir. Müracaatçının, çocukluktan süregelen davranış ve iletişim şekillerini ortaya çıkartıp müracaatçının fark etmesini sağlayarak geliştirilmesi mümkündür.

Bu bağlamda Transaksiyonel Analiz, sosyal hizmet alanında bireylerin duygusal ve psikolojik iyileşme süreçlerine önemli katkılar sunan bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, danışanlarının ego durumlarını tanıyarak, geçmiş travmalarını anlamlandırmalarını ve özdeğerlerini güçlendirmelerine olanak tanıyabilirler. Bu süreç, danışanların daha sağlıklı, dengeli ve bilinçli bir yaşam sürmelerine yardımcı olur.

7. SONUÇ:

Bu çalışma, Transaksiyonel Analiz kuramının bireylerin içsel dünyasını anlamada ve çözümlemede güçlü bir araç sunduğunu ortaya koymuştur. Transaksiyonel Analiz kuramı bireylerin davranışlarını ego durumları ile (ebeveyn, yetişkin, çocuk) analiz ederek güçlendirmeye olanak sağlamaktadır. Kişilerin bilinçaltı davranışlarını ve kendi içsel dinamiklerini fark etmeleri, katedecekleri yolda önemli bir adımdır. Bu kuramdan yararlanırken filmler ile analiz yapmak geniş bir perspektiften bakmamıza yardımcı olur.

Aynı zamanda bu çalışma, Transaksiyonel Analiz kuramının Sosyal Hizmet uygulama alanlarında önemli bir yer edinebileceğini göstermektedir. Transaksiyonel Analiz, bireylerin iletişim şekillerini ve bu iletişim şekillerinin altında yatan ego durumları ile Sosyal Hizmet pratiğinde geniş bir yelpaze sunmaktadır.

KAYNAKÇA:

- Akkoyun, F. (2001). **Transaksiyonel Analiz** (2. Baskı). İstanbul: Nobel Yayın
- Çağrı, İ. (2021). **Oryantasyonluluk Üzerinde Duygusal Zeka Ve Duygusal Emek Etkisinin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından İncelenmesi: Bir Alan Araştırması**, (Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Balıkesir
- Dökmen, Ü. (2009). **İletişim Çatışmaları ve Empati** (40. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Berne, E. (1964). **Games People Play**. Abp Yayınevi.
- Yılmaz, G(2024). **Flört Şiddeti Tutumlarının Anne Babanın Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Transaksiyonel Analiz Ego Durumları İle İlişkisi**,(Yüksek Lisans Tezi), Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bandırma
- Bilgi, G (2023). **Şizofreni Tanısı Alan Hastaların ve Bakım Verenlerinin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ile Yaşam Pozisyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi** (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya
- James, M., Jongeward, D. (2017). **Kazanmak İçin Doğarız** (2. Baskı). (Çev. Buket Konur), Sola Yayınları.

İnternet Kaynakları

- <https://www.enocta.com/blog/transaksiyonel-analiz-kurami-tanim-tarihi-ve-ornekler>
- <https://www.memorial.com.tr/tedavi-yontemleri/transaksiyonel-analiz-nedir>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1202256>
- <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/esat.sanli/133609TRANSAXS%C4%B0YONEL%20ANAL%C4%B0Z.docx>
- <https://cemkaya.net/terapi-tekniklerim/transaksiyonel-analiz-terapisi-152>
- <https://ta.org.tr/transaksiyonel-analiz-nedir/>
- <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ybpd/issue/62910/895271>

<https://erkantozluyurt.com/dort-yasam-pozisyonu-ta2>

<https://fatihelibol.com/kocluk/transaksiyonel-analizde-yasam-pozisyonlari/>

<https://ta.org.tr/anahtar-kavramlar/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>

<https://www.sinemalar.com/film/254688/marriage-story>

SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN “TERS YÜZ” FİLMİNİN TRANSAKSİYONEL ANALİZİ

Esra ŞEN¹

Elif GÖKDAĞ YAZICI²

1. GİRİŞ

Ters Yüz Filmi, duygusal durumları ve insan psikolojisini derinlemesine ele alan dünyaca ünlü bir animasyon yapıtıdır. Riley’nin beş temel duygu durumunu ve içsel çatışmalarını ele alır. Bu kapsamda aile içi ilişkileri ve Riley’nin duygu durumunda yaşadığı karmaşaları anlatır.

Filmi sadece bir animasyon olarak değerlendirmek, yetersiz bir yaklaşım olur. Ters Yüz filmi, derin psikolojik ve toplumsal temaları göz önünde bulundurarak izleyicilere önemli mesajlar sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında aile içi ilişkiler ve bireysel psikolojik zorluklar gibi konular, animasyon aracılığıyla ele alınarak bireylerin ve çevrenin bu sorunlara karşı farkındalığı sağlanabilir.

Bu araştırmada “Ters Yüz” filmi sosyal hizmet açısından ve transaksiyonel analiz doğrultusunda göz önünde bulundurularak, bireylerin davranış biçimleri ve aralarındaki karşılıklı iletişimin nasıl şekillendiği incelenecektir. Film, Sosyal hizmet açısından ebeveynlerin ve kişilerin üzerindeki davranış biçimlerinin etkisini ön plana çıkarırken, transaksiyonel analiz aracılığıyla da iletişimde duygusal ve psikolojik dinamiklerin farkına varılmasını sağlar. Sonuç olarak film sadece bir komedi olmasının ötesine geçerek, sosyal hizmet ve insan psikolojisi kapsamında değerli anlamlar sunan bir eser olarak öne çıkacaktır.

2. TRANSAKSİYONEL ANALİZ TERAPİSİ

Transaksiyonel analiz kuramı, 1960’lı yılların başlarında Eric Berne tarafından ortaya atılmıştır ve geliştirilmiştir. İnsan davranışlarını ve iletişim biçimlerini açıklayan Eric Berne, Sigmund Freud’dan büyük oranda etkilenmiştir

¹ Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, esra.senn9538@gmail.com

² Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, elifgokdag88@gmail.com

ve benzer çalışmalar yapmıştır. Psiko analiz kuramı, insanların duygu durumlarını ve davranışlarını çözmede eksik bir rol üstlendiğinden Berne, Transaksiyonel Analiz kuramını ortaya atmıştır ve ego durumlarını öne sürmüştür (Crey, 2016). Freud'un psikoanaliz kuramından yararlanarak TA yaklaşımında insan psikolojisi, bilinçdışı süreçler ve kişilik yapılarına odaklanarak ebeveyn, yetişkin ve çocuk ego durumlarını tekrardan tanımlamıştır. Berne'nin tanımladığı ego durumları, Freud'un yaklaşımındaki id, ego ve süper ego ile bağlantılı olsa da daha somut kavramlardır ve yaşamın her anında kullanılması mümkündür.

Berne, bireylerin çocukluk döneminde yaşanan duygusal durumların ve davranışların sonraki yaşam süreçlerinde tekrarlanma olasılığının olabileceğini vurgulamaktadır. Tekrar eden davranış ve duygusal tepkiler, bireylerin yaşam senaryosunu oluşturarak gelecekteki seçimleri ve karşılaştığı sorunlara verdiği tepkileri şekillendirdiğini düşünmektedir (Seligman,2010).

2.1. Temel Kavramlar

Benlik, bireyin kendisinin kimlik gelişim sürecini ve bireylerle karşılıklı kurduğu sosyal etkileşimlerin tümü olarak ifade edilebilmektedir. Bireyin kendi düşünceleri, duyguları ve davranışları, kişisel özellikleri hakkındaki farkındalığının farkına varması şeklinde tanımlanabilmektedir.

2.2. Ego Durumları

Eric Berne'nin kişilik yapısını anlatmak için kullandığı kavramlardan biri de ego durumlarıdır ve ego durumlarının doğum öncesinden itibaren başladığını ifade etmektedir. Kişiliği üç temel ego durumu başlığı altında tanımlamaktadır (Corey, 2016).

2.2.1. Ebeveyn Ego Durumu

Bireylerin çocukluk döneminde ebeveynlerinden gördüğü tutum ve davranışlarını taklit etme şeklinde sergilenen bir ego durumudur. Ebeveyn ego durumu, eleştirel ve koruyucu- destekleyici olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Eleştirel ebeveyn ego durumunda, ebeveynler kısıtlayıcı ve kontrolcü bir yaklaşım sergilemektedir. Korumacı ve şefkatli bir ebeveyn tutumu da, koruyucu- destekleyici ebeveyn ego durumunu yansıtmaktadır (Berne, 2001).

2.2.2. Yetişkin Ego Durumu

Bireyin sağduyulu hareket ederek olgun bir şekilde davranmasını ya da karar verme sürecinde mantıklı seçimler yapmasını ifade eden bir ego durumudur. Yetişkin ego durumu, bireyin geçmiş yaşamla bağlantı kurarak sorunlarla başa çıkabilme kapasitesini ve sorunlara yönelik uygulanabilir çözümler bulmasına odaklanmaktadır (Aydın, 2015).

2.2.3. Çocuk Ego Durumu

Bireylerin yaşadığı duygusal durumlara ve davranışlara karşın verdiği anlık tepkiler ve içsel durumlarını yansıtması, çocuk ego durumu olarak ifade edilmektedir. Doğal çocuk ve uyumlu çocuk, çocuk ego durumu altında tanımlanan iki farklı alt kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygu ve davranışların spontane yaşandığı ve bireyin istediği gibi hareket ettiği durum, doğal çocuk ego durumunu yansıtmaktadır. Bireyin ebeveynin otorite yapısının beklentilerine uygun davranması ve şekil alması uyumlu çocuk ego durumunun bir parçası olduğunu göstermektedir (Alisinaoğlu ve Köksal,2000).

3. TERS YÜZ FİLMİNİN CÜMLELER ÜZERİNDEN TRANSAKSİYONEL ANALİZİ

Ters Yüz (Inside Out) filminde yer alan beş temel duygunun ve karakterlerin cümleler üzerinden transaksiyonel analizi yapılarak duygusal dinamikleri anlamada önemli bir rol oynadığı gözler önüne serilmektedir.

- Neşe

“Her şey yolunda gidecek.”

Neşenin her duruma karşın olumlu bir bakış açısını benimsemesi ve iyimser bir şekilde yaklaşması çocuk benliğinin olduğunu göstermektedir. Neşenin yer verdiği ifadede Riley’e motivasyon sağlamak amacıyla söylendiği için çocuk benliğinin yararlı yönlerini ortaya koymaktadır.

“Gülümsemek hayatta kalmanın en iyi yoludur.”

Neşenin mantıklı ve destekleyici yaklaşımı ile gülümsemenin ve pozitif bir davranış göstermenin önemini vurgulayarak yetişkin bir benlik durumu sergilemektedir.

“Üzüntü hayatta normaldir.”

Neşe, kendisi haricinde diğer duyguların da önemli olduğunun farkına varmaktadır ve bütün duyguların yaşanabileceğini kavramaktadır. Neşe, yaşanan duyguları kabullenerek yetişkin benlik durumu sergilediğini göstermektedir.

“Bazen sadece gülmek yeter.”

Neşe, anlık ve spontane duygusal tepkiler verdiği için çocuk benlik durumu hakimdir.

- Üzüntü

“Bazen kötü hissetmek de normaldir.”

Üzüntünün duygusal yönden yaşadığı içsel karmaşayı ve her durumun yaşanabileceğini kabul edilebilir olduğunu anlatarak çocuk benlik durumunu vurgulamaktadır.

“Üzüntü de önemli bir duygudur ve ona da dikkat etmemiz gerekir.”

Üzüntü, duyguların mantıklı bir şekilde değerlendirilmesini ve her duygunun doğal olarak yaşanması gerektiğini vurgulayarak yetişkin bir benlik durumunda olduğunu göstermektedir.

“Duygularını bastırmak yerine, onları yaşamalısın.”

Üzüntünün duygusal yönden destekleyici bir yaklaşım sergilemesi, ebeveyn benlik durumunun hakim olduğunu göstermektedir.

- Öfke

“Bazı şeyler adaletsiz olduğunda öfke normaldir.”

Öfke, olaylara mantıklı ve sağduyulu bir şekilde yaklaşarak her duygunun içerisinde öfkenin de normal bir duygu olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Duygulara karşı gösterdiği olgun kararlar, öfkenin yetişkinlik benlik durumu gösterdiğini vurgulamaktadır.

“Duygularını ifade etmek önemlidir; ama bunu yaparken dikkatli olmalısın.”

Öfke duyguların dışa vurulurken, kontrollü ve dengeli bir şekilde aktarılması gerektiğini ifade etmektedir. Öfkenin koruyucu ve destekleyici bir yaklaşımı benimsemesi, koruyucu ebeveyn benlik durumu olduğunu göstermektedir.

“Buna dayanamıyorum, bu adaletsiz.”

Öfke, yaşanan olaylara karşı anlık ve duygusal spontane tepkiler vererek öfke duygusunu yoğun bir şekilde belirtmektedir. Öfkenin anlık bir duygusal patlama yaşaması, çocuk benlik durumunun görüldüğünü göstermektedir.

- Tiksinti

“Bu çok iğrenç, buna katlanamam.”

Tiksinti, yaşadığı duruma karşı hızlı ve anlık bir tepki vererek çocuk benlik durumu yaşadığını vurgulamaktadır.

“Bu yiyecekler sağlığımız için zararlı, onları yememeliyiz.”

Tiksinti, durumları objektif bir şekilde değerlendirerek akla uygun ve mantıklı analizler yapmaktadır. Olaylara karşı olgun bir tavır ve yaklaşımı benimsemesi, yetişkin benlik durumunun yoğun olarak hakim olduğunu yansıtmaktadır.

“Bu kıyafet seni kötü gösterebilir, daha uygun bir şey tercih etmelisin.”

Tiksinti, otoriter ve eleştirel bir yaklaşım sergileyerek Riley’in kıyafeti hakkında yorum yaparak eleştirel bir ebeveynlik tutumu sergilemektedir.

- Korku

“Dikkat et, bu tehlikeli olabilir.”

Korku, Riley’i tehlikelerden korumak ve güvenliğini sağlamak için sürekli olarak uyarmaktadır. Korku, Riley’ e karşı Korumacı ve şefkatli bir yaklaşım ile yaklaştığı için koruyucu (şefkatli) benlik durumu şiddetli olarak görülmektedir.

“Ne yapacağız? Bunu aşamayız!”

Korku, çaresizlik ve endişe hissini yoğun olarak yaşamaktadır ve duygularını açık bir şekilde dışa vurmaktadır. Anlık olarak durumu yönetememe hissiyle mücadele ettiğinden paniğe kapılmıştır ve yaşadığı durum çocuk benlik durumuyla alakalıdır.

“Bu durumda sakın kalmamız en iyisi Her adımı dikkatle düşünmeliyiz.”

Korku, yaşadığı tehlikeli durumlara karşın sakın bir yol izlenmesi gerektiğini ve atılan her adımın mantık çerçevesinde olmasını vurgulamaktadır. Soğukkanlı yaklaşımı verdiği kararlara olgun bir şekilde değerlendirmesi, yetişkin bir benlik durumunun ağır bastığını göstermektedir.

4. TRANSAKSİYONLAR

4.1. Tamamlayıcı Transaksiyonlar:

İki birey arasındaki etkileşimde karşılıklı olarak birbirlerini desteklemeleri, birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik iki tarafın da davranışları uyumlu, anlaşılabilir ve beklenen biçimde gerçekleşir. Her iki kişi de birbirlerinin rollerine uygun davranışlar sergilenmektedir. Örneğin, Neşe ve Üzüntü karakterleri, Riley’nin duygusal durumlarını yönetmeye çalışırken bazen tamamlayıcı transaksiyonlar sergilerler. Örneğin, Riley bir başarısızlık yaşadığında, Üzüntü Riley’nin duygusal durumuna saygı göstererek, onu dinler ve bu durumun üzerine daha fazla “kötü” hissetmesine sebep olabilecek bir şeyler yapmaz. Bu, içsel dünyada bir “tamamlayıcı” etkileşimi temsil eder; Riley’nin duygusal tepkileriyle uyumlu şekilde, Üzüntü’nün de davranışı, Riley’nin iyileşmesine katkıda bulunur.

4.2. Kapalı Transaksiyonlar:

Bireyin yüzeyde bir etkileşim olsa da aslında bir tarafın ya da her iki tarafın da beklentilerinin, duygusal durumlarının ya da psikolojik ihtiyaçlarının örtük olarak karşıladığı ve bu nedenle bir çözüm üretmediği etkileşimlerdir. Örneğin, Filmin ilerleyen bölümlerinde, Neşe ve Üzüntü arasındaki etkileşim bir kapalı transaksiyon örneği sergileyebilir.

4.3. Gizli Transaksiyonlar:

Bastırılan Duygular ve Bilinçaltı İletişim olmakta ve tarafların söylediklerinin ötesinde, bilinçaltında birbirlerine gönderdiği mesajlardır. Bunlarda çoğu zaman doğrudan ifade edilmez, duygu ve düşünceler bilinçaltıdır. İnsanların dışı vurmadığı duygusal çatışmalarını yansıtır. Örneğin, Neşe'nin Riley'yi mutlu etmek için yaptığı eylemler aslında gizli bir transaksyon olabilir. Neşe sürekli olarak “her şey yolunda, her şey harika” diyerek Riley'nin duygusal karmaşasını bastırmak ister. Riley içsel olarak duygusal bir boşluk ve karmaşa hisseder. Bu noktada Neşe, Riley'nin üzülmesine ya da zor bir dönem geçirmesine izin vermek yerine, sadece yüzeysel olarak iyimser bir tavır sergileyerek aslında gizli bir mesaj iletmış olur. Neşe'nin kendi kaygılarını, Riley'nin duygusal ihtiyaçlarını göz ardı ederek bir çözümsüzlük yaratmasına neden olur.

5. TERS YÜZ FİLMİNİN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ters Yüz filmi, karakter Riley'nin 11 yaşında başka bir şehre ve eve taşınma sürecinden sonra iç dünyasındaki beş temel duygunun nasıl şekillendiğini ve yaşadığı duygusal çatışmaların dışarı nasıl yansıdığını gözler önüne sermektedir. Sosyal hizmet perspektifinden değerlendirildiğinde karakterlerin yaşadığı duygusal zorlukların ve içsel çatışmaların analizini yaparken kritik sonuçlar çıkarmamıza yardımcı olur. Bu görüş, Ters Yüz filminde duygusal ve psikolojik zorluklarla başa çıkmaya çalışan bireylerin, ailelerinden, çevresinden yeterli destek ve anlayış bulamadıklarında yaşam koşullarının ve duygu durumlarının nasıl olumsuz etkilendiğine dikkat çeker.

5.1. Transaksiyonel Analiz ve Duygusal Çatışmalar

Transaksiyonel analiz, bireylerin davranış biçimlerini ve yaşadığı içsel duygu durumlarını anlamaya dayalı bir bakış açısıdır. Film içerisinde ebeveyn-çocuk ilişki çatışmasının ve aile içi dinamiklerinin zayıf olduğu görülmektedir. Dönemin koşulları, karakterlerin duygu durumlarını ve davranış biçimlerini açığa çıkarmıştır. Karakter Riley, evden kaçtığında yaptığı hatayı fark edip geri dönmesi ve ebeveynlerinden özür dilemesi, onun yetişkin ebeveyn durumunda olduğunu gösterir.

5.2. Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Hizmet

Neşenin ailesinin yerine ebeveyn sorumluluğunu alması, aile yapısı içerisindeki genel rollerin sarsılmasına ve duygu durumlarının karmaşıklığına sebep olmuştur. Sosyal hizmet aracılığıyla aile içerisinde yaşanan karmaşık duygu durumları, çeşitli müdahale yöntemleriyle aşılabılır.

5.3. Sosyal Hizmet Uygulamaları ve Psikoeğitim

Riley'nin duygu durumlarında yaşadığı ani değişiklikler ve ebeveynlerine gösterdiği yaşadığı zorluklar, psikolojik açıdan olumsuz etkilendiğini gösterir. Bu bağlamda sosyal hizmet, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için duygusal rehberlik ve terapi sunma noktasında önemli bir görev üstlenir.

6. SONUÇ

KAYNAKÇA

Aydın, E. (2015). **Transaksiyonel analiz terapisi**. In E. H. Türkçapar & E. Köroğlu (Eds.), *Psikoterapi yöntemleri: Kuramlar ve uygulama yönergeleri* (2nd ed., pp. 215-229). HYB Yayınları.

Berne, E. (2001). **Hayat denen oyun** (S. Sargut, Trans.). Kariyer Yayıncılık.

Corey, G. (2016). **Theory and practice of group counseling**. Brooks/Cole Publishing.

Docter, P., & Del Carmen, R. (Directors). (2015). **Inside Out** [Film]. Walt Disney Pictures; Pixar Animation Studios.

Seligman, L. (2010). **Theories of counseling and psychotherapy: Systems, strategies, and skills**. Pearson, Prentice Hall.

Zengin, E. (2019). Transaksiyonel Analiz Ego Durumlarının İletişime Etkisi Bağlamında “Ters Yüz” Filminin Analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 30-51.

“TERS YÜZ” FİLMİ KAPSAMINDA SOSYAL HİZMETE DUYGUSAL BİR BAKIŞ

Hülya ÇETE¹

1. GİRİŞ

İnsan zihni, duyguların karmaşık ve dinamik bir etkileşimde bulunduğu bir dünyadır. Duygular ise iç dünyada yaşanan olayların yaşantılara etki etmesi açısından psikoloji biliminde büyük önem taşır. Duygular, bireylerin yaşamlarında kritik bir rol oynar. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, duyguların işleyişi kimlik gelişimi, karar alma süreçleri ve sosyal ilişkilerin yapılanmasında belirleyicidir. Sosyal hizmet alanında ise duyguların anlaşılması ve yönetimi, bireylerin ihtiyaçlarına yanıt verirken temel bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bireylerin duygusal süreçlerini anlamak, sosyal hizmet uzmanlarının empati temelli yaklaşımlarını güçlendiren önemli bir unsurdur.

Pixar’ın Ters Yüz (Inside Out) filmi, bireylerin duygusal mekanizmalarını ve bu mekanizmaların sosyal bağlar üzerindeki etkilerini görselleştiren eşsiz bir anlatı sunar. Filmde, Neşe, Üzüntü, Korku, Öfke ve Tiksinti gibi temel duygular, bireylerin kararlarını, davranışlarını ve kimliklerini şekillendiren başlıca unsurlar olarak karşımıza çıkar. Riley isimli bir çocuğun taşınma süreciyle tetiklenen duygusal çatışmalar, bireylerin kriz durumlarında nasıl bir duygu yönetimi sürecinden geçtiğini anlamak için güçlü bir örnek teşkil eder.

Bu makalede, Ters Yüz filmi bağlamında duyguların sosyal hizmet alanındaki rolü ele alınmaktadır. Çalışma, duygusal zekanın sosyal hizmet uygulamalarındaki önemini, bireylerin kriz süreçlerinde duygusal destek gereksinimlerini ve aile dinamiklerinin çocuk ve ergen gelişimindeki etkilerini irdeleyecektir. Ayrıca, duygusal dengenin kimlik gelişimi üzerindeki etkisi ve sosyal bağların güçlenmesindeki rolü de analiz edilecektir. Makalenin amacı, duygusal süreçlerin sosyal çalışmacıların uygulamalarına nasıl katkı sağlayabileceğine dair yeni bir perspektif sunmaktır. Bu bağlamda, bireylerin duygusal dünyasının sosyal bağlara etkisini anlamak, sosyal hizmet uygulamalarında yeni bakış açıları geliştirmek için kritik bir ihtiyaçtır.

1 Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, hulya.cete@hotmail.com

2. TERS YÜZ FİLMİNİN GENEL ÖZETİ

Ters Yüz, 11 yaşındaki Riley'nin hayatını ve zihninde yer alan beş temel duygunun (Neşe, Üzüntü, Korku, Öfke, Tiksinti) birbiriyle olan etkileşimlerini ele almaktadır. Riley, ailesiyle birlikte San Francisco'ya taşınır ve bu süreçte yeni bir çevreye alışmaya çalışır. Ancak taşınma, Riley'nin duygusal dünyasında karmaşalara yol açar.

Zihnindeki “Merkez Kontrol Paneli”nde duygular arasında bir çatışma başlar. Neşe, Riley'nin mutlu bir çocuk olarak kalmasını isterken, Üzüntü'nün etkisi giderek artar. İkisi bir dizi olay sonucu merkezden uzaklaşır ve Riley'nin zihninde kaybolur. Bu sırada Korku, Öfke ve Tiksinti, Riley'nin davranışlarını yönetmeye çalışır ancak işler kontrolden çıkar.

Neşe ve Üzüntü, Riley'nin çekirdek anılarını ve kimliğin kurtarmak için bir yolculuğa çıkar. Bu süreçte, yalnızca mutluluğun değil, üzüntünün de duygusal denge ve bağ kurma açısından ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Film, duygusal zekayı ve duyguların insan hayatındaki kritik rolünü gözler önüne serer.

3. DUYGULARIN EVRENSELLİĞİ, BEŞ TEMEL DUYGU

Duygular, insan deneyiminin temel taşlarıdır ve farklı kültürlerden, yaş gruplarından ve yaşam biçimlerinden bağımsız olarak evrensel bir özellik taşır. Bu evrensellik, temel duyguların tüm insanlarda benzer şekilde ortaya çıkmasını sağlar. Paul Ekman'ın duygular teorisi, bu evrenselliği açıklayan en önemli çalışmalardan biridir. Ekman, farklı kültürlerde yaptığı araştırmalar sonucunda belirli duyguların yüz ifadeleriyle evrensel bir şekilde ifade edildiğini ve algılandığını göstermiştir.

Duyguların evrenselliği, insan ilişkilerinde empati ve iletişim gibi kavramları mümkün kılar. Örneğin, mutluluk bir kişinin yüzünde tebessümle, üzüntü ise kaşların çatılması ve ağız kenarlarının düşmesiyle kolayca anlaşılabilir.

Pixar'ın Ters Yüz filmi ile bu evrensel duyguları somutlaştırarak, duyguların insan davranışları üzerindeki etkilerini görselleştirir. Film, 5 temel duyguya odaklanarak, bireyin yaşamında bu duyguların nasıl etkileşim içinde olduğunu ve her birinin özel bir işlevi olduğunu izleyiciye gösterir.

Paul Ekman'ın teorisinden ilham alan Ters Yüz beş temel duyguyu karakterlere

dönüştürerek anlatır: Neşe, Üzüntü, Korku, Öfke ve Tiksinti. Her bir duygu, bireyin hayatta kalması, sosyal ilişkiler geliştirmesi ve çevresiyle etkileşim kurması açısından önemli bir rol oynar. Filmde bu duyguların işlevleri şu şekilde işlenmiştir:

3.1. Neşe

- **Filmdeki Rolü:** Riley'nin mutlu ve olumlu anılarını yönetir. Çekirdek anıların çoğunda Neşe baskındır, bu da Riley'nin genel olarak neşeli bir çocuk olmasını sağlar.
- **İşlevi:** İnsanları motive eder, olumlu sosyal bağlar kurmayı sağlar ve genel iyilik haliyle ilişkilidir. Ancak, yalnızca Neşe'nin baskın olması sürdürülebilir bir durum değildir; bu, filmde Riley'nin dengesini yitirmesiyle vurgulanır.

3.2. Üzüntü

- **Filmdeki Rolü:** Başlangıçta bir sorun olarak görülür, ancak Üzüntü'nün empati ve bağ kurma açısından ne kadar önemli olduğu sonradan anlaşılır.
- **İşlevi:** Olumsuz deneyimlerin kabul edilmesine yardımcı olur, empatiyi artırır ve sosyal destek arayışını tetikler. Riley'nin arkadaşlarıyla bağlarını güçlendirmesi, Üzüntü'nün etkisiyle gerçekleşir.

3.3. Korku

- **Filmdeki Rolü:** Riley'nin tehlikelerden korunmasını sağlar. Örneğin, paten kayarken dikkatli olmasına neden olur.
- **İşlevi:** Hayatta kalma mekanizmalarını devreye sokar, risklerden ve tehlikelerden kaçınmayı sağlar. Filmde, Korku karakteri Riley'nin güvenliğini sağlamaya çalışırken ön plandadır.

3.4. Öfke

- **Filmdeki Rolü:** Riley'nin adalet duygusunu yansıtır. Yeni çevresine alışma sürecinde öfkesini kontrol edemediği anlarda, Riley'nin sorunları büyür.
- **İşlevi:** Kişinin sınırlarını korumasına ve haksızlıklarla mücadele etmesine yardımcı olur. Ancak, kontrolsüz öfke, bireylerin sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir.

3.5. Tiksinti

- **Filmdeki Rolü:** Riley'yi zararlı veya istenmeyen durumlardan korur (örneğin, brokoliye karşı duyduğu tiksinti).
- **İşlevi:** Fiziksel ve sosyal risklerden kaçınmaya yardımcı olur. Evrimsel olarak, zararlı maddelerden uzak durmamızı sağlayarak hayatta kalmaya hizmet eder.

4. SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA OLUMSUZ DUYGULARIN OLUMLU YANSIMALARI

Olumsuz duygular, genellikle bireylerin zorlayıcı ve istenmeyen durumlarla başa çıkarken yaşadığı duygusal tepkiler olarak değerlendirilir. Ancak, sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında, bu duyguların bireylerin yaşamlarına pozitif etkiler sunabileceği ve dönüşüm süreçlerini destekleyebileceği anlaşılar. Özellikle sosyal hizmet uzmanları, olumsuz duyguların bireylerin empati geliştirmesine, içsel farkındalık kazanmasına ve sosyal bağlarını güçlendirmesine nasıl katkıda bulunabileceğini göz önünde bulundururlar.

Film, bu durumu Üzüntü karakteri aracılığıyla etkileyici bir şekilde görselleştirir. Film boyunca Neşe, Üzüntü'yü baskılamak ve Riley'nin her zaman mutlu kalmasını sağlamak için çabalar. Ancak, Üzüntü'nün empati kurma, başkalarının duygusal ihtiyaçlarını fark etme ve destek arama süreçlerindeki işlevi giderek ortaya çıkar. Örneğin, Riley'nin bir krizi sırasında, Üzüntü sayesinde ailesiyle bağ kurar ve duygularını ifade ederek destek alır. Bu, olumsuz bir duygunun bireyin sosyal bağlarını güçlendirme ve yardım arama davranışını tetikleme konusundaki olumlu etkisinin açık bir örneğidir.

Sosyal hizmet uzmanları için, bireylerin yaşadığı olumsuz duyguları anlamak ve bu duygulara yönelik olumlu müdahaleler geliştirmek kritik bir beceridir. Örneğin, üzüntü veya kaygı gibi duygular, bireyin bir krizden çıkış yolunu aramasını tetikleyebilir ve yardım arama davranışlarını güçlendirebilir. Bu süreç, bireylerin kendilerini ifade etmesine, duygusal destek almasına ve çevresiyle sağlıklı iletişim kurmasına olanak sağlar. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin bu tür duygusal süreçlerini anlamalarına yardımcı olarak, onları olumsuz duygularını dönüştürmeye teşvik edebilir.

Olumsuz duyguların bir diğer olumlu yansıması da bireylerin empati geliştirme süreçlerinde görülür. Üzüntü ve suçluluk gibi duygular, bireylerin kendi hislerini daha derinden anlamalarına ve başkalarının duygularını daha iyi fark etmelerine yardımcı olur. Bu durum, sosyal bağların güçlenmesini sağlar ve bireylerin topluma daha iyi uyum sağlamalarına katkıda bulunur. Öfke gibi duygular ise bireylerin adaletsizliklere karşı tepki göstermesine ve hak arama davranışlarını güçlendirmesine neden olabilir. Sosyal hizmet uzmanları, bu tür duyguları yönetmek ve yönlendirmek için bireylerle çalışarak bu enerjiyi olumlu bir şekilde kanalizetmelerine yardımcı olabilir. Olumsuz duygular sosyal hizmet uygulamalarında yalnızca bir sorun olarak değil, bireyin dönüşüm ve iyileşme sürecine katkı sağlayan güçlü araçlar olarak ele alınır.

5. DUYGULARIN SOSYAL HİZMETTE ROLÜ

Duygular, bireylerin yaşamlarını anlamlandırma, çevreleriyle ilişkilerini yönetme ve kriz durumlarında başa çıkma süreçlerinde temel bir yer tutar. Sosyal hizmet, bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan bir disiplin olarak, duygusal süreçlerin kavranması ve yönetilmesini temel alanlardan biri olarak görür. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin duygusal durumlarını değerlendirerek, onların sosyal bağlarını güçlendirmek, krizlerle baş etmelerine yardımcı olmak ve daha dengeli bir yaşam sürdürmelerini sağlamak için çalışır.

Ters Yüz filmi duyguların bireylerin yaşamındaki rolünü anlamak için değerli bir çerçeve sunar. Filmdeki temel duygular olan Neşe, Üzüntü, Korku, Öfke ve Tiksinti, bireylerin davranışlarını, kimliklerini ve sosyal ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini yaratıcı bir şekilde gözler önüne serer. Riley'nin taşınma süreciyle ortaya çıkan duygusal karmaşa, sosyal hizmet uzmanlarının bireylerin kriz durumlarındaki duygusal ihtiyaçlarını anlamaları açısından önemli bir

model oluşturur. Özellikle Üzüntü karakteri, olumsuz duyguların dahi bireylerin empati geliştirmesi ve sosyal bağlarını güçlendirmesi açısından kritik bir işlev gördüğünü ortaya koyar.

Sosyal hizmette duygular, sadece bireyin içsel bir süreci olarak değil, aynı zamanda sosyal bağların ve toplumsal entegrasyonun bir aracı olarak da ele alınır. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin topluma entegrasyon süreçlerinde, aile ilişkilerinde veya bireysel travmalarında duygusal destek sağlayarak, onların yaşam kalitesini artırmada etkili bir rol oynar. Aile içi dinamikler ve iletişim eksiklikleri, bireyin duygusal dengesini etkileyen önemli faktörlerdir. Bu bağlamda sosyal hizmet, bireylerin yalnızca bireysel iyilik halini değil, aynı zamanda sosyal çevreyle olan etkileşimlerini de iyileştirmeyi hedefler.

Duygular sosyal hizmet alanında yalnızca bireyin kendine yönelik değil, çevresiyle olan ilişkilerine yönelik bir anlayış ve müdahale noktası sunar. Ters Yüz filmi, duygusal süreçlerin bireylerin sosyal bağlarına etkisini anlamak için güçlü bir araç olarak değerlendirilebilir. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin duygusal durumlarını anlayarak, onların kriz anlarını daha kolay aşmalarını sağlayabilir ve sosyal uyum süreçlerini destekleyebilir. Böylece duygular, sosyal hizmet uygulamalarında hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir araç haline gelir.

6. AİLE DİNAMİKLERİ VE SOSYAL HİZMET

Aile, bireylerin duygusal gelişiminde ve kriz durumlarında en önemli destek sistemlerinden biridir. Aile içindeki ilişkiler, bireyin duygusal dengeyi sağlamasında ve sosyal bağlar kurmasında kritik bir rol oynar. Sosyal hizmet alanında, aile dinamiklerinin analiz edilmesi ve güçlendirilmesi, bireylerin iyilik halinin artırılması için temel bir müdahale alanıdır.

Film, Riley'nin ailesiyle olan ilişkileri üzerinden bu dinamikleri gözler önüne serer. Riley'nin taşınma süreci sırasında ailesi, onun yaşadığı duygusal zorlukları anlamakta zorlanır, ancak iletişim kurmayı başardıkları anlarda Riley'nin duygusal iyilik hali düzelmeye başlar. Bu, aile içindeki sağlıklı bir iletişim ve destek mekanizmasının bireyin krizlerden çıkmasına nasıl katkı sağladığını göstermektedir.

Sosyal çalışmacılar aile üyeleri arasında duygusal bağların güçlendirilmesi, açık iletişimin teşvik edilmesi ve destekleyici bir ortamın sağlanması için çalışır. Aile dinamiklerinin güçlü olduğu bir çevrede, bireyler duygusal ihtiyaçlarını daha rahat ifade eder ve zorlayıcı yaşam olaylarıyla daha kolay başa çıkabilir. Bu nedenle, sosyal hizmet uygulamalarında ailenin bir bütün olarak ele alınması ve aile içi desteğin artırılması, kişilerin duygusal sağlığı açısından hayati bir öneme sahiptir.

7. DUYGUSAL KRİZLERE MÜDAHALEDE SOSYAL HİZMET ROLÜ

Duygusal krizler, bireylerin yaşamındaki zorlu ve beklenmedik durumlara karşı verdikleri yoğun duygusal tepkilerdir. Bu krizler, bireylerin duygusal dengelerini kaybetmelerine, karar alma süreçlerinin bozulmasına ve sosyal bağlarının zayıflamasına yol açabilir. Sosyal hizmet, bu tür krizlere müdahalede bireylerin ihtiyaç duyduğu duygusal desteği sağlama ve sorunlarla mücadele etme becerilerini geliştirme açısından önemli bir rol oynar.

Sosyal çalışmacılar, kriz anlarındaki bireyleri anlamak ve desteklemek için empati temelli bir yaklaşım benimser. Krizin etkilerini azaltmak ve bireyin duygusal dengesini yeniden kurmak için bireyin geçmiş deneyimlerini, mevcut koşullarını ve sosyal bağlarını değerlendirir. Bu süreçte, bireylerin kendilerini ifade etmeleri, duygularını anlamaları ve çözüm yolları bulmaları için güvenli bir ortam yaratılır.

Riley'nin taşınma süreciyle yaşadığı duygusal karmaşa üzerinden, krizlerin bireyler üzerindeki etkilerini etkileyici bir şekilde gözler önüne serer. Riley, ailesinden ve arkadaşlarından uzaklaşırken hem duygusal hem de sosyal bir kriz yaşar. Bu kriz sürecinde, Riley'nin Neşe ve Üzüntü gibi duyguları bir denge bulmaya çalışır. Üzüntü, Riley'nin yardım aramasını ve ailesiyle bağlarını yeniden kurmasını sağlar. Bu durum, sosyal çalışmacılar duygusal krizlere müdahale sırasında bireylerin çevrelerinden destek almasını teşvik etme rollerini yansıtır.

Sosyal hizmet, kriz müdahalesinde bireyin yalnızca mevcut durumuna değil, gelecekte benzer zorluklarla başa çıkabilmesine de odaklanır. Bu süreçte, bireylerin içsel dayanıklılıklarını artırmak, sosyal destek sistemlerini güçlendirmek ve krizden öğrenim fırsatları yaratmak önceliklidir. Özellikle

aile içi dinamikler, sosyal bağlar ve bireyin çevresiyle olan ilişkileri, bu müdahalelerin başarısında önemli bir rol oynar.

Sonuç olarak, sosyal çalışmacılar, duygusal krizlere müdahale ederek bireylerin bu süreçlerden daha güçlü bir şekilde çıkmalarını sağlamak için rehberlik eder. Krizler, bireylerin dönüşüm ve büyüme fırsatları bulabileceği süreçler olarak ele alınabilir. Film, bu dinamiği yaratıcı bir şekilde anlatırken, sosyal hizmetin kriz müdahalesindeki empati temelli ve bütüncül yaklaşımını anlamak için etkili bir araç sunar.

8. SONUÇ

Film, duyguların bireylerin yaşamındaki önemini ve sosyal bağlar üzerindeki izlerini anlamak için etkileyici bir anlatı sunar. Filmdeki beş temel duygu, bireylerin karar alma, kimlik gelişimi ve krizlerle başa çıkma süreçlerinde oynadığı rolleriyle dikkat çeker. Riley'nin yaşadığı taşınma süreci, bireyin duygusal dünyasının karmaşıklığını ve bu tür kriz durumlarında duygusal desteğin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne serer.

Sosyal hizmet, bireylerin yaşadığı duygusal zorlukları anlamak ve onların ihtiyaçlarına uygun destek mekanizmaları oluşturmak için empati temelli bir yaklaşımı benimser. Bu bağlamda, filmde aile dinamikleri, empati ve duygusal denge gibi temalar, sosyal hizmet uygulamalarının bireyler ve ailelerle çalışırken nasıl daha etkili olabileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle olumsuz duyguların, bireyin empati geliştirme, yardım arama ve sosyal bağlarını güçlendirme süreçlerine katkı sağlayabileceği, sosyal hizmet perspektifinde de vurgulanması gereken bir gerçektir.

Sonuç olarak Ters Yüz, bireylerin duygusal süreçlerinin anlaşılmasında hem sanatsal hem de bilimsel bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Sosyal çalışmacılar için, bu film, bireylerin kriz anlarında duygusal destek sağlama, aile içi iletişimi güçlendirme ve bireylerin toplumsal uyumunu destekleme konularında değerli bir model sunmaktadır. Bu makale, duygusal süreçlerin sosyal hizmetteki önemine dair bir farkındalık yaratmayı ve sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçlere yönelik müdahale yaklaşımlarını geliştirmelerine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışma, duyguların sosyal hizmet alanındaki kritik önemini vurgularken, sosyal çalışmacılara bireylerin duygusal süreçlerini anlamada yeni bir perspektif sunmayı hedeflemiştir.

KAYNAKÇA

Pixar Animation Studios. (2015). Inside Out [Film]. Yönetmen: Pete Docter. Walt Disney Studios Motion Pictures.

Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and Emotion*, 6(3-4), 169-200.

Howe, D. (2008). **The emotionally intelligent social worker**. Palgrave Macmillan.

Köseoğlu, E., & Kıyak, L. (2023). Ters Yüz animasyon filminde zihinsel ve çevresel mekan analizi. *Journal of Communication Science Research*, 3(1), 38-57.

Zengin, E. (2023). Transaksiyonel analiz ego durumlarının iletişime etkisi bağlamında “Ters Yüz” filminin analizi. [Yayıncı bilgisi]. <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=VTHyEAAAQBAJ>

“CANIM KARDEŞİM” ADLI FİLMİN TRANSAKSİYONEL ANALİZ KURAMI İLE SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDE İNCELENMESİ

Zehra YILMAZ¹

1. GİRİŞ

Sinema, geçmişten günümüze kadar insan yaşamını bir olay örgüsü haline getirip izleyiciye mesajını ileten, en etkili kitle iletişim araçlarından. Sinema, insanların yaşamını, duygu ve düşüncelerini, birbirleriyle olan ilişki ve etkileşimlerini, başlarından geçen bir olaya karşı gösterdikleri davranış ve tutumlarını, onların ruh halini ve sosyal ilişkilerini bize en güzel biçimde sunar. Sinema insanlardan ilham alıp etkilendiği gibi insanlarda sinemadan ilham alıp etkilenebilirler. Bu sebeple filmler uyarıcı olarak oldukça önemli bir rol oynar ve sinema sayesinde izleyicisine mesajını iletir.

Sosyal hizmetin hedefleri arasında; bireylerin iyilik halini ve yaşam kalitesini koruyup arttırmak, toplumun refahını sağlamak ve birey bir sorunla karşı karşıya kaldığında onun sorunları çözebilmek ya da sorunlarıyla nasıl başa çıkılabileceğini göstermek gibi hususlar yer alır. Filmin ana konusu bu hususlardan oluşan ve bize toplumdan kesitler sunan filmler insan psikolojisiyle ilgili önemli bilgileri ve gerekli referansları bize sağlar.

Canım kardeşim filminde de küçük bir çocuğun hastalanması üzerine onun son isteğini gerçekleştirmeye çalışan ağabeyi ve onun arkadaşının mücadelesini bu doğrultu da inceleyeceğiz.

Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı, Eric Berne'nin insan yapısını, kendisini ve insanları anlaması amacıyla oluşturmuş olduğu bir kuramdır. Bern'e insanda üç farklı ego olduğunu söyler. Bunlar; çocuk egosu, yetişkin egosu, ebeveyn egosudur. Bu çalışmada bu kavramları dikkate alarak “Canım Kardeşim” filmindeki karakterlerin olayalar karşısındaki tepkilerini ve iletişimlerini incelemek amaçlanmıştır.

¹ Öğrenci, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, zehraa-yilmazz61@gmail.com.

2. TRANSAKSİYONEL ANALİZ YAKLAŞIMI

Transaksiyonel Analiz (TA) kuramının temelleri Eric Bern'e tarafından ilk kez ortaya atılmıştır. Transaksiyon kelime anlamı olarak iletişim anlamına gelmektedir. Bireyler arasında gerçekleşen bir uyarıcı ve bir tepki olması halinde transaksiyon yani iletişim gerçekleşir.

Transaksiyonel Analiz (TA) kişilik yapılanması, kişiler arası ilişkiler ve iletişim, gelişim ,psikopatoloji ,psikoterapi gibi çok geniş bir yelpaze de insan psikolojisi ile ilgilenen bir yaklaşımdır(Akkoyun,1995).Bern'e .(TA) kuramını oluştururken Freud'un psikanaliz teorisinde ki "id ,ego ve süperego " kavramlarından etkilenmiştir .Bern'e psikanalizdeki bu kavramların çok soyut olduğunu düşünmüş ve bu soyutluğu ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bern'e tıpkı Freud'da olduğu gibi insanı" ebeveyn, yetişkin ve çocuk" olarak" üç ego durumuna ayırmıştır.

2.1. Ego durumları

Transaksiyonel Analizin temelini ego durumları oluşturmaktadır. Transaksiyonel Analize göre bir bireyin kişiliği üç kısımdan oluşur. Bu üç bölüm ego durumları olarak adlandırılır. Bern'e, ego durumlarını "aynı anda oluşan tutarlı düşünme, hissetme ve davranma biçimleri" şeklinde tanımlamıştır. Bir insanın hayatının ilk döneminde gelişen ağırlara "çocuk ego durumu" adını vermiştir. Bu ego durumundayken tıpkı çocukken davrandığımız gibi davranmaya başlarız. Çocukluğumuzda gösterdiğimiz tepkileri gösterir; kızar, küser, ağlar ya da büyük sevinç gösterilerinde bulunuruz. Bizi büyüten kişilerin içselleştirilmesini temsil eden ağırlara ise "ebeveyn ego durumu" adını vermiştir. Bu ego durumunda iken ebeveynlerimizden gördüğümüz gibi davranmaya, düşünmeye ve hissetmeye başlarız. Üçüncü ego durumu ise "yetişkin ego" durumudur. Bu ego durumunda iken gerçek ne ise objektif olarak yaklaşır, gerçeğe dayalı kararlar alırken çocuk veya ebeveyn ego durumlarımızı bu sürece dahil etmeyiz. Yetişkin ego durumunda olmak çocuk ve ebeveyn egolarından bağımsız davranmak anlamına gelmektedir. (Berne, 1996: 13-14)

2.1.1. Çocuk ego durumu

Eric Bern'e göre bireyin ilk sekiz yılı çocuk ego olarak kabul edilir. Bu ego durumu çocukluktan beri süregelen duygu ve davranış kalıplarını

içermektedir. Çocuk ego iki bölüme ayrılmıştır. Bunlar Doğal Çocuk ve Uyarlanmış Çocuktur. Doğal çocuk kişiliğin eğitilmemiş yanıdır, spontanedir ve fiziksel ihtiyaçları her şeyin üzerinde tutar. Uyarlanmış çocuk ise kişiliğin az da olsa eğitilmiş kısmıdır. Uyarlanmış çocuk da kendi içinde Uslu Çocuk ve Asi Çocuk olmak üzere iki alt başlığa ayrılmıştır.

Uslu Çocuk, kendi istediğini bir yana bırakır ve otoriteye uyum gösterme eğilimindedir.

Asi Çocuk, otoriteye başkaldırmaktadır yani otoritenin isteğine zıt bir davranış sergiler. Asi Çocuk ile Doğal Çocuk arasındaki farkı belirtmek gerekirse; Asi Çocuk otoriteyi tanıyıp ona karşı çıkarken, Doğal Çocuk için herhangi bir otorite tanıma durumu söz konusu değildir (Zengin, 2019: 34).

2.1.2. Ebeveyn ego durumu

Ebeveyn ego durumu ,yaşamın ilk yedi yılında çocukken kaydettiğimiz ,sorgulamadan kabul ettiğimiz ,başta anne ve baba figürleri olmak üzere tüm kişiliklerin beyindeki davranış kayıtlarıdır .Çocuk ilk yedi yıl boyunca annesinin ve babasının davranışlarını gözlemler ,onların davranışlarını ,olaylar karşısındaki gösterdikleri tepkileri belleğine kayıt eder .Çocuğun yaşı ilerledikçe olaylara vermiş olduğu tepkiler çevresindekilerin tepkilerine benzer durumdadır .Örnek olarak eşine bağırıp saldırgan davranışlar gösteren bir baba faktörüne maruz kalmış bir çocuk da annesine bağırabilir ya da ileride aynı davranışı eşine gösterebilir. Ebeveyn Ego durumu iki kısma ayrılabilir. Bunlardan ilki olan ego durumu hemen hemen hepimizin işittiği “yatağını topla”, “dersine çalış”, “yemeğini ye” türünde ki emirler veren ve bireylerin karşısındaki kişilere karşı takındığı fedakâr tutumlar olarak örneklendirebileceğimiz Koruyucu; ikincisi ise bir toplumdaki ya da daha mikro düzeyde aile içerisindeki kuralları korumayı amaçlayan, bu kuralların dışına çıkmayı onaylamayan, çıkıldığında gerekli görüldüğünde ceza davranışlarının uygulanabileceği Eleştirel Ebeveyn ego durumudur (Harris, 2020: 47-54)

2.1.3. Yetişkin ego durumu

Eric Bern’e bu ego durumunu bizim rasyonel yanımız olarak tanıtmıştır. Bireylerin daha planlı ve daha mantıklı düşünüp hareket ettikleri durumlardır. Bir problemle karşı karşıya kalındığında mantıklı bir düşünme, gerçekçi yaklaşım ve güçlü analiz ile yeteneklerin kullanılmasıdır.

Yetişkin ego, bir veri işleme aracı, bilgisayar olarak düşünülebilir. Ebeveyn ve çocuk egodan alınan yararlı bilgiler yetişkin ego tarafından işlenir ve kişiye özgü bir davranış ortaya çıkar. İnsanlar yaşanan olaylar karşısında mantıklı bir tutum sergileyebiliyorsa, “İyi Olmama” durumundan sıyrılmışsa ve geçmişinin farkında olup ders çıkarabiliyorsa yetişkinini özgürleştirmiş demektir (Harris, 2020: 58-67).

3. YÖNTEM

Bu çalışma, Ertem Eğilmez’in yönetmenliğini yaptığı ilk olarak 1973 yılında vizyona giren ve Türk sinemasının en iyi dram filmlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Altın Koza Film Festivali ödülüne layık görülen ”Canım Kardeşim” filminin Eric Berne’nin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları yaklaşımı kapsamında incelenip analiz edildiği betimsel bir çalışmadır .Bu araştırmada , Eric Berne’nin kavramları ve kuramları kullanılarak film analiz edilerek tanıtılması ve iletişim kuramıyla sosyal hizmet müdahaleleriyle etkisi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır .Eric Berne’nin ego durumlarına örnek olabilecek diyaloglar ,literatür ve içerik analizi yöntemi kullanılarak anlatılmıştır.

4. BULGULAR

Canım Kardeşim filminde geçen sahneler ve diyaloglar, transaksiyonel bakış açısındaki ego durumlarını ele alarak sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilmiştir.

4.1. Canım Kardeşim Filminin Kısa Özeti

Canım Kardeşim filminin konusu, küçük Kahraman, ağabeyi ve ağabeyinin sadık arkadaşı Halit’le birlikte yoksul ama neşeli bir hayat sürdürmektedir. İlerleyen zamanlarda evde gece çıkan bir yangın sonrası babaları dumandan zehirlenir ve hayatını kaybeder. Kahraman, abisi Murat’a kalır. Murat’ın arkadaşı Halit evden kovulur ve Murat’ın yanına yerleşir. Kahraman’ın tek hayali eve bir televizyon alınmasıdır. Abisine kalan Kahraman’ın okuldan sürekli öğretmeni abisini çağırır ve kardeşinin temizliğine dikkat etmesini söyler. Daha sonra Kahraman halsizleşir. Abisi ve arkadaşı doktora götürürler ve doktor kardeşinin kanser olduğunu söyler. Murat ve arkadaşı kanser hastası olan Kahraman’ın haberini alınca çok şaşırırlar ve üzülürler. Doktor, kardeşinin her isteğini yerine getirmelerini söyler. Daha sonra, Kahraman’ın öğretmeni ile

görüşürler ve o da hastalığı geçene kadar izin verir. Murat ve Halit, Kahraman'ın her isteğini yerine getirmeye çalışırlar.

Kötü durumlarına rağmen restoranlarda yemekler yedirirler, lunaparka götürürler ve her isteğini yerine getirirler. Sadece, Kahraman'ın çok istediği televizyonu alamazlar. Televizyonu almak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar ama bir türlü alamazlar. Bir gece eve dönerlerken bir mağaza vitrininde gördükleri televizyonu çalarlar ve eve getirirler. Nihayetinde istediklerini elde etmişlerdir fakat Küçük Kahraman çok istediği televizyonu göremeden ölmüştür.

Bu filmi sosyal hizmet perspektifinde inceleyecek olursak eğer, küçük kahramanın ebeveynliği ağabeyi Murat'a kalmıştır. Fakat Murat ve Halit'in yaşamının, küçük bir çocuk olan kahraman için uygun olmadığını, Halit'in erotik dergilerinin kahramanın gözü önünde bulundurmasından ve ağabeyi ile alkollü içecek tüketmesinden anlıyoruz

Aynı zamanda 6-7 yaşlarındaki bir çocuğun fiziksel olarak sağlıklı büyüüp gelişebilmesi için dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini biliyoruz. Fakat küçük kahramanın yoksulluktan dolayı böyle bir düzen içerisinde olmadığını da yine bu şu diyalogdan anlıyoruz:

Kahraman: Gene kuru fasulye... Babam da hep bunu yapardı. Murat: Beğenmedin mi? Cennet taamı demişler buna.

Kahraman: Bıktım be abi.

Murat: İster misin, şöyle en kral bir lokantaya gidelim, şöyle paşalar gibi bir yemek yiyelim.

Kahraman: Tavuk da yer miyiz? Murat: Oooh! Hem de en alasından.

Diyalogdan da anlaşıldığına göre ,küçük Kahramanın düzenli, yeterli ve dengeli beslenmediğini farklı yemek çeşitlerine karşı özlem içerisinde olduğunu görmekteyiz .Bu olay üzerine Murat ve Halit kan borsasına gidip kanlarını satarak küçük Kahramanı güzel bir restoranda götürüp yemek yedirirler .Yine bu bakış açısıyla inceleyecek olursak eğer küçük bir çocuğun kişisel bakımının da temiz olması gerekir .Kahramanın öğretmenini ağabeyi Murat'ı okula çağırıp, Kahramanın kişisel bakımına ,vücut temizliğine önem vermesi gerektiği ve doktora götürmeleri konusunda uyarmasından anlıyoruz.

Küçük kahramanı ego durumlarına göre analiz edecek olursak eğer, onun uslu bir çocuk olduğunu görmekteyiz bunu da filmdeki şu alıntıdan anlıyoruz:

Kahraman: Abdullah babamız öldü bana ağabeyim bakacak ama sana da bakamaz ki. Anladın mı? Satacakmış seni Üzülme! Abdullah, inşallah iyi bir adama düşersin. Dur bir öpeyim seni (ağlamaklı ses tonuyla)

Burada gördüğünüz gibi küçük Kahramanın çok sevdiği eşiği olan Abdullah'tan ağabeyinin babasının cenaze masraflarını karşılayacak parası olmadığı için eşiği satmak zorunda olduğunu söylemesi üzerine kahramanın abisinin sözünü dinleyip otoriteye uyum sağladığını görmekteyiz.

Canım Kardeşim filminde, ebeveyn ego ve yetişkin ego durumlarına göre filmi analiz edeceğimiz birçok sahne ve karakter dinamiği vardır. Ebeveyn ego durumuna göre yorumlayacak olursak eğer Halit'in korumacı bir baba faktörü izlediğini görmekteyiz. Karakterlerin birbirlerine karşı sergiledikleri davranışlardan bu dinamikleri görebiliriz

Ağabey Murat'ın kardeşine olan sevgisi, koruyucu yaklaşımı, zorluklarla başa çıkma şekli, kardeşine karşı duyduğu sorumluluk duygusu ve kardeşine rehberlik edişi bize ebeveyn figürünün etkisini göstermektedir .Yetişkin ego durumuna göre yorumlayacak olursak eğer Murat ve Halit'in karşı karşıya kaldıkları bir problemde durumu analizi yaptıktan sonra mantıklı kararlar almaları aynı zamanda da duruma duygusal yönden yaklaşımlarını gösterebiliriz .Babasının cenaze masraflarını karşılamak için eşiği satması ve paranın kalan yarısını karşılayabilmek için de mahalleliden toplamaya karar vermesini örnek gösterebiliriz .Bir diğer örnek olarak da Murat ve Halit'in kan borsacısına kanlarını satarak Kahramanın isteği üzerine ona güzel bir restoran da akşam yemeği yedirmesini söyleyebiliriz.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Transaksiyonel Analiz yaklaşımı insan davranışlarının değerlendirilmesi açısından oldukça önemli bir yaklaşımdır. Bu kurama göre insanların davranış ve tutumlarını inceleyip yorumlayabiliriz. Berne'nin geliştirmiş olduğu bu kuram insan ilişkilerinin olduğu her yerde uygulanabilir (ev, okul, sokak vb.) İnsan yaşamını ve insan ilişkilerini düzenleyip kişiye uygun bir sosyal ortam sağlamak sosyal hizmetin öncelikleri arasındadır. Berne'nin TA kuramı sosyal

hizmetin öncelikleri açısından bu yüzden önemlidir. Günlük hayatımızda her birimiz Berne'nin ego durumlarında nitelendirdiği davranış özelliklerini kullanırız. Çoğu zaman farkında olmadan gösterdiğimiz bu tutumları sinema aracılığı ile bir filmde görmekteyiz.

“Canım Kardeşim” filmi transaksiyonel kuramıyla sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilmiştir. Filmde yoksulluk, korunmaya ihtiyacı olan çocuk, barınma sorunu, kronik hastalık ve suç olguları sosyal hizmet perspektifinde değerlendirilerek incelenmiştir.

Bu değerlendirmelere sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında, bu film bireylerin büyüme sürecinde karşılaştıkları zorluklara sosyal destek mekanizmalarının nasıl yanıt verebileceğini göstermektedir (Sağlık, 2024: 48). Bu bağlamda Sağlık (2024)'ın dediği gibi filmdeki karakterlerin ve olayların analiz edilmesi, bireylerin duygusal ve sosyal gelişim süreçlerine dair önemli çıkarımlar yapmamıza olanak tanımaktadır. Ayrıca bu film, kuram ve yaklaşımların daha iyi anlaşılabilmesi adına araştırmacılar tarafından kaynak olarak kullanılabilir ve sosyal hizmet uygulamalarında kullanılabilecek değerli bir eğitim aracı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. (1995). Transaksiyonel Analiz ve Yetişkin Olmak. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 28(1), 1-11.
- Çelikel, B. (2021). Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı Bağlamında Bir Film Analizi: Ölü Ozanlar Derneği. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 21-44.
- Harris, T.A. (2020). **Ben Ok'im Sen Ok'sin**. (Çev. M. Şahin, N. Sağlam, H. Uğur, D. Akıcı). İstanbul: Okyanus Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1967).
- Sağlık, S. (2024). **Sosyal Hizmet Perspektifinden “Ters Yüz” Filminin Transaksiyonel Analiz Yaklaşımıyla İncelenmesi**. (Ed. Sağlık, S.). ss. 39-56. Afyonkarahisar: Yaz Yayınları.
- Yılmaz, Ç., & Zengin, O. (2019). Bir Eğitim Materyali Olarak “Canım Kardeşim” Filminin Sosyal Hizmet Eğitiminde Kullanımı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 702-709.

İnternet Kaynakları

- Enocta | Kurumsal Eğitim | Uçtan Uca Dijital Öğrenme Çözümleri. (n.d.). Transaksiyonel Analiz Kuramı Tanım, Tarihi ve örnekler. E n o c t a . <https://www.enocta.com/blog/transaksiyonel-analiz-kurami-tanim-tarihi-ve-ornekler>
- Memorial Sağlık Grubu. (2022, December 19). Transaksiyonel Analiz (TA) nedir? Nasıl Kullanılır? <https://www.memorial.com.tr/tedavi-yontemleri/transaksiyonel-analiz-nedir> Transaksiyonel Analiz Nedir? Transaksiyonel Analiz Derneği. (n.d.). <https://ta.org.tr/transaksiyonel-analiz-nedir/>

SOSYAL HİZMET VE TRANSAKSİYONEL ANALİZ
BAĞLAMINDA FİLM İNCELEMELERİ

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com